

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 932

26. VELJAČE 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

Zbogom, i Fala Ti!

8

Sastanak u HNV-u
**Potpota budućim
studentima**

12

Vladimir Radibratović, ilustrator
i karikaturist
**Duhovito začiniti
pisanu riječ**

16

Nematerijalna kulturna baština
Hrvatske (III.)
**Nijemo, gluvo il'
mutavo – nek je kolo**

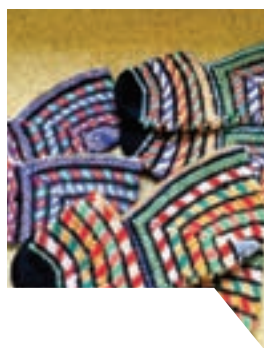
24

Hrvatski dom
u Novom Slankamenu
**Opet sporno
vlasništvo**

32

125 godina od rođenja političara
Jakova Jelašića (1896. – 1938.)
**Duša Hrvatske
seljačke stranke**

36

Gibaračke *ljope*
**Šarenilo nestalo
u sivilu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Glasovi razuma

Između dva broja *Hrvatske riječi* (kronološki posloženo) Srpska pravoslavna crkva dobila je novog patrijarha, a regija je izgubila **Đorđa Balaševića**.

I jedan i drugi događaj nisu samo dnevno-aktualne teme. Prvi – izbor patrijarha – tek će u budućnosti pokazati što donosi ustoličenje mitropolita zagrebačko-ljubljanskog **Porfirija** na tron 46. po redu poglavara Srpske pravoslavne crkve. Izbor Porfirija neki su tumačili ne kao njegovu već pobjedu **Aleksandra Vučića**. Drugi su, pak, bili skloniji ocjeni da je izborom novog patrijarha na čelo Srpske pravoslavne crkve došao čovjek dijaloga i suživota. Takva ocjena mogla se čuti ne samo u Srbiji već i Hrvatskoj. Hrvatski mediji su nakon izbora čak dali ocjenu kako je novi patrijarh jedan od najuglednijih suvremenih srpskih duhovnika i intelektualac i kako njegov izbor ima veći značaj od samo vjerskog i crkvenog. I tu su pogodili – patrijarh je u Srbiji mnogo više od vjerskog i crkvenog vođe, što znači da je na tom mjestu itekako važan razuman čovjek s pogledom unaprijed. Na koju će stranu prevagnuti? Tome ćemo svjedoci biti već narednih mjeseci.

Drugi događaj je odlazak Đorđa Balaševića. Pokazala je njegova smrt da su ga voljeli mnogi. Ne samo zbog pjesama već zbog onoga što je bio – glas razuma. Čak i onda kada su taj glas razuma zaglušivali puščani metci. Čak i onda kada je taj glas razuma nosio rizik javnog linča. I rekla bih da je reakcija ljudi nakon njegovog odlaska upravo reakcija na to – otišao je čovjek koji je gledao mnogo šire od naših uskih dvorišta, čovjek koji je smio javno kazati ono što se neki, u nekim vremenima, nisu usudili izgovoriti ni u svoja četiri zida.

Između dva broja *Hrvatske riječi* predsjednik Srbije Aleksandar Vučić dao je intervju hrvatskom RTL-u. Između ostalog, od njega se moglo čuti da Srbi i Hrvati imaju zajedničku budućnost i da će morati biti mnogo bliži i jedinstveniji. »Mislim da Srbi i Hrvati imaju zajedničku budućnost, tu ne pričam o zajedničkoj državi i razne besmislice, Srbi i Hrvati će morati biti mnogo bliži, da mnogo jedinstvenije rade u budućnosti jer će to biti jedini način da opstanu«, kazao je Vučić.

Djeluje kao razumna izjava. Sve dok je neka dnevno-politička tema ne demantira.

Čak i da kod Porfirija i Vučića prevagne druga strana, svi oni koji su na trgovima i ulicama ispratili svog Đoleta ohrabrenje su da će jednog dana ovim prostorima odzvanjati glasovi razuma.

Z. V.

Posjet školi u Bezdanu

Susreti za kvalitetniji rad

U okviru projekta »Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture – upoznaj i voli svoje, a poštuju tuđe«, koji financira Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Udruga *Naša djeca* i predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća posjetili su 22. veljače OŠ *Bratstvo-jedinstvo* u Bezdanu.

Članica Izvršnog odbora HNV-a zadužena za obrazovanje **Margareta Uršal**, asistentica u obrazovanju HNV-a **Nataša Stipančević** i dopredsjednica Udruge *Naša djeca* **Ninoslava Pirša**

sastale su se s ravnateljicom škole **Klarom Francia-Dolai**, nastavnikom koji predaje Hrvatski jezik **Karlom Fudererom** i tajnikom škole **Željkom Šeremešićem**.

Teme sastanka bile su izučavanje predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Bezdanu, uspostava suradnje u narednom periodu, jezično i stručno usavršavanje nastavnika ovoga predmeta kao i izvannastavne aktivnosti za djecu. Tijekom razgovora ravnateljica škole je istaknula spremnost i otvorenost za suradnju.

»Područje obrazovanja u HNV-u najopsežnije je i zahtijeva mnogo angažiranja što djelatnici trenutačno i čine. Osobe zadužene u obrazovanju spremne su za nove pothvate, ideje i suradnje«, kaže dopredsjednik HNV-a za Sombor koji je ujedno i tajnik škole **Željko Šeremešić**.

Prema riječima nastavnika Fuderera, najveća potreba je za udžbenicima kao i pronalaskom materijala za realizaciju nastave.

O važnosti ovoga projekta **Nataša Stipančević** je istaknula:

»Od kada smo započeli s realizacijom ovoga projekta, stvorili smo realnu sliku i sagledali eventualne potrebe na samom terenu. Ovakvi susreti doprinose boljoj komunikaciji i suradnji HNV-a, kako sa školama tako i s nastavnicima koji realiziraju nastavu. Svaka ideja ili prijedlog korisni su radi daljih poduzimanja koraka, odnosno kvalitetnije nastave.«

H. R.

Sjednice Kriznog stožera zbog pogoršanja epidemiološke situacije

Nove mjere za vikend

Zbog pogoršanja epidemiološke situacije u Srbiji, u srijedu ujutru je održana sjednica Kriznog stožera, nakon koje je epidemiolog dr. **Predrag Kon** rekao kako nisu usvojene nove epidemiološke mjere, ali je jedinstven stav da se preko vikenda mora nešto poduzeti, pa će odluka o tome biti donesena na sljedećoj sjednici, koja je najavljena za danas, 26. veljače.

»Tijekom sastanka je bilo razmjene mišljenja, različitih stavova, ali došli smo do jedinstvenog stava da se preko vikenda mora poduzeti nešto, a ostavljeno je da se to iskristalizira i pripremi prijedlog koji bi u petak bio usvojen«, rekao je Kon novinarima nakon sjednice, te je istaknuo kako je »jasno konstatirano« da su mjesta odakle se prenosi infekcija – ski centri, zimovališta.

Kon je istaknuo kako se epidemiološka situacija i dalje pogoršava te je neophodno maksimalno pojačati kontrolu, koja je, dodao je, u posljednjih nekoliko tjedana i bila pojačana.

On je naveo da će se pojačati i nadzor nad obolijevanjem u školama.

»Za sada nemamo podatke koji bi ukazivali na veliki rizik, a to je važno, jer iskustva iz drugih zemalja pokazuju da se prenošenje dešavalo u školama«, rekao je Kon.

On je podsjetio da svaka škola ima mogućnost da, ako se u jednoj grupi pojave dva slučaja zaraze, cijela grupa prelazi na online nastavu, odnosno to je u nadležnosti svake škole i lokalnog zavoda na terenu.

Od početka epidemije u Srbiji je koronavirusom zaraženo 442.857 osoba, od kojih je 4.366 preminulo. Postotak smrtnosti je 0,99 posto. Do sada je testirano 2.873.176 uzoraka.

Prema posljednjem presjeku u Srbiji je od posljedica covid-19 preminulo još 15 pacijenata. Pozitivno je 3.257 osoba, od 15.000 testiranih. U bolnicama je 3.727 pacijenata, od kojih je 157 na respiratorima.

Trećina novoizazraženih osoba je u Beogradu – 1.041. Više od 100 novooboljelih imaju Novi Sad 195, Vranje 134, Niš 126 i Kragujevac 123.

Novi poglavar SPC-a patrijarh Porfirije

Radit ću na uspostavljanju dijaloga sa svima

Mitropolit Zagrebačko-ljubljanski **Porfirije** izabran je 18. veljače za novog patrijarha Srpske pravoslavne crkve (SPC) na Svetom arhijerejskom Saboru. U najužem izboru za poglavara SPC-a su bili i episkop bački **Irinej** i episkop banjalučki **Jefrem**. Monah **Matej** izvukao je između trojice kandidata s najviše glasova omotnicu s imenom novog patrijarha iz knjige Svetih evanđelja.

Patrijarh mitropolit Zagrebačko-ljubljanski Porfirije rođen je u Bečeju, kao **Prvo-slav Perić** 1961. godine. Pravoslavni bogoslovski fakultet Univerziteta u Beogradu završio je 1986., a godinu dana ranije se zamonašio u manastiru Dečani na Kosovu. Postdiplomske studije je završio u Ateni, gdje je 2004. obranio doktorsku disertaciju

»Mogućnost poznanja Boga kod apostola Pavla po tumačenju Svetog Jovana Zlatoustaa«. Na Bogoslovskom fakultetu je predavao Pastirsku psihologiju. Bio je predsjednik Savjeta Republičke radiodifuzne agencije, episkop vojni, a zatim i koordinator za suradnju SPC-a i Vojske Srbije. Od 2014. godine je bio mitropolit zagrebačko-ljubljanski. Govori grčki, engleski i njemački i služi se ruskim jezikom.

U svojoj besjedi na ustoličenju za 46. poglavara SPC-a u Sabornoj crkvi u Beogradu patrijarh Porfirije je, među ostalim, rekao:

»U srpnju 2014. godine rekao sam u Zagrebu, i ne odustajem od toga, da ću cijelim svojim bićem, skromnim snagama ali snagom i silom blagodatni Božje raditi na povezivanju ljudi, na izgrađivanju mostova i uspostavljanju dijaloga sa svima. I kroz taj dijalog u Zagrebu i drugdje stekao sam prijatelje, a duboko sam uvjeren, stekla ih je i srpska Crkva i srpski narod. Nastojat ću biti dostojan onih ljudi u Zagrebu, Ljubljani i drugim gradovima eparhije Zagrebačko-ljubljanske, koji su bili meni, mojim svećenicima i srpskom narodu bliski, koji su nas prihvatili kao prijatelje i više od toga. Kada je trebalo, javno su nas i zastupali i branili u nevoljama ako ih je nekad bilo. Nastojat ću da po istom ključu svoj braći, bez obzira kom narodu i kojoj vjeri pripadaju, a koja žive u zemljama u kojima smo mi pravoslavni Srbi većina, budem takav prijatelj kakve sam ja stekao u Hrvatskoj i Sloveniji. Stoga molim i vas i sve nas oci, braćo i sestre, da nastavimo činiti tako, moleći se našim svetim precima i nebeskim zastupnicima da nam u tome pomognu i da s takvom nadom već ovdje i sada dostignemo život vječni!«

Čestitku novoizabranom patrijarhu srpskom u ime Katoličke crkve u Srbiji uputio je zrenjaninski biskup i predsjednik Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metodija mons. dr. **Ladislav Németh**.

»U ime svih nadbiskupa i biskupa Međunarodne biskupske konferencije, svega klera, Bogu posvećenih osoba i vjernika laika katoličke vjeroispovijesti u Republici Srbiji, kao i u svoje osobno ime, iskreno Vam čestitam na izboru za arhiepiskopa pečkog, mitropolita beogradsko-karlovačkog i patrijarha srpskog! Ovo je zaista veliki dan za SPC i za sve stanovnike naše države. Patrijarh SPC poput svjetionika ima nezamjenjivu ulogu u usmjeravanju, ne samo Crkve i vjernika nego i cijelog našeg društva prema pravim i neprolaznim evanđeoskim vrijednostima, vođen Istinom, Isusom Kristom, kojemu na Vašem izboru dajemo hvalu i slavu. Neka trojedini Bog blagoslovi Vaš izbor na časni Tron Pečkih Patrijarha, da uz Božju pomoć i zaštitu možete izvršiti svetu misiju, koju Vam sam Gospod povjerava, nastavljajući stopama Vaših

bogougodnih prethodnika. U ovom vremenu punom izazova i poteškoća, mi, predstavnici Katoličke crkve u Republici Srbiji, pružamo Vam ruku suradnje sa željom da, svaki prema svojoj od Duha Božjeg povjerenoj misiji, doprinesemo napretku kako naših Crkava, tako i svih ljudi dobre volje«, navodi se među ostalim, u čestitki.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) **Tomislav Žigmanov** pozdravio je izbor mitropolita zagrebačko-ljubljanskog Porfirija za novoga poglavara Srpske SPC-a zbog njegova poznavanja srpsko-hrvatskih odnosa i zauzimanja za ekumenski dijalog.

»Za Hrvate u Srbiji, koji su u velikoj većini katolici, izbor 46. patrijarha SPC-a u osobi dosadašnjeg mitropolita zagrebačko-ljubljanskog Porfirija čini se važnim, jer je bio živo involviran kako u odnose između Katoličke i Srpske pravoslavne crkve tako i u hrvatsko-srpske odnose«, rekao je Žigmanov.

Dodao je da Hrvate u Srbiji hrabri činjenica da novoizabrani patrijarh SPC-a dolazi iz Zagreba u Beograd bez ikakvih prijetnji jer su ga dobro prihvatili i Katolička crkva i vlasti u Hrvatskoj. Žigmanov smatra da novi poglavar SPC-a može pridonijeti relaksiranju ukupnih hrvatsko-srpskih odnosa i razvijanju ekumenskih odnosa između dviju Crkava.

»Cijenimo i njegovu zauzetost za boljitak pravoslavnih vjernika i Srba u Hrvatskoj, pa očekujemo da će moći razumjeti što znači i zauzetost ovdašnjih crkvenih i političkih prvaka za dobro ovdašnjeg hrvatskog puka«, naveo je čelnik DSHV-a.

Mediji u Hrvatskoj ističu da je patrijarh Porfirije »čovjek dijaloga i suživota« i da je »na čelu SPC-a kao jedan od najuglednijih suvremenih srpskih duhovnika i intelektualaca«, ali da njegov izbor ima i veći značaj od samo »vjerskog« i »crkvenog«.

Priredila: J. D.

Odlazak Đorđa Balaševića

Potres od milijun herca

Umro je najveći čarobnjak riječi na ovim prostorima i Čovjek koji je voljen snagom koja se može mjeriti samo s onom prema Titu

Vijest o smrti **Đorđa Balaševića** prošlog petka poslijepodne izazvala je emotivni potres od više milijuna herca diljem bivše Juge. Srca su se istoga trena slomila onima koje je najviše volio i kojima se uvijek prvima obraćao – običnim ljudima, a od siline emocija potekle su mure i morave suza koje su napravile korito praznine u dušama njegovih fanova iz trideset i neke, pa na ovamo. »Kao da mi je netko od najrođenijih otišao iz kuće«, sa svih strana dolazio je očnom rosom natopljeni eho kao reakcija na trajni Đoletov odlazak od nas. Za njim su od tuge zaplakali oni koji se nisu bojali svojih slabosti; oni čistog srca i proste duše – oni koji su Njega izabrali da im bude moralni kompas u mračnoj šumi i na uskoj, krivudavoj stazi zvanoj život. Iste večeri plam svijeća još je više caklio oči na trgu ispred *Miletića* i u Ulici Jovana Cvijića; na Peristilu – poput jednom na *Poljudu* i nedavno na Rivi – čakula stihom prodivanila; ispred *Skenderije* – namjesto plakata, onih iz '98. – transparent s osnovnim podacima o ispisu iz knjige živih; na stanici u Puli i lokomotiva kroz sirenu proplakala; kod *Name* na Ilici hijeroglif zvani – Бећарац...! Zapravo, u cijeloj bivšoj Jugi – negdje manje, a negdje više – Balašević je protekloga vikenda održao najveličanstveniji koncert do sada: Njegova publika sama je postala On, nedvosmisleno dajući do znanja koga su i što izgubili, a trgovci, ulice, kafici i sobe postale su dvorane s besplatnim ulazom u kojima je krivudala rapsodija dostojanstva i sjete.

Buketi iz vrta riječi

Mnoštvo je odgovora na pitanje čime je Balašević više od četiri desetljeća hipnotizirao svoje obožavatelje, mameći ih u svoje začarano stvaralaštvo, ali jedan od ključnih svakako je magnet za privlačenje pristojnog svijeta kog je nosio negdje ispod majice. Zauzvrat, taj isti svijet u njemu je prepoznavao Dobro i Ljubav kao dva ognja koja tope led Zla i Mržnje, pošasti koja već više od tri desetljeća drži okovane također na milijune srca i duša na prostorima bivše države i koja zbog toga razumu muti vid i u kristalno bistrim situacijama. Misao jednog anonimnog Đoletovog poštovatelja da su ga mrzili četnici i ustaše, a voljeli Srbi i Hrvati najljepši je i najprecizniji epitaf u aleji njegove umjetnosti, umjetnosti koja je spajala sve Ljude i iz svake kulture izvlačila sedef da ju i drugi vide, upoznaju, poštuju i zavole. I kao što su i Srbi i Hrvati, dokazano, upoznali i zavoljeli Đoletov lokalni vokabular i mikrozavičaj kojim je, još i prije Dositejeve, krenuo u osvajanje ovog dijela svijeta tako su i Bosanci i Makedonci naučili što na mađarskom znači *gyöngyvírág*; Međimurci i Osječani hvale se da ih je u stihove stavio, Splićane još davne 1979. potopio isušanim morem, Boga izravno zamolio da mu čuva jedini grad u koji se vraćao, a mjesto gdje su nebo i zemlja spojeni šavom mnogi Vojvođani doživljavaju kao himnu. Zbog toga – ma

koliko originalna, a još više nadahnuta bila – anonimna »Zahvala srpskog jezika« Balaševiću, koja je u nedjelju navečer, na Svjetski dan materinskog jezika, pročitana u specijalnoj emisiji RTS-a *Pesnik panonskog srca* djeluje nekako kao gumb na torti, kao umjetno cvijeće na Svisvete, kao nešto što je istodobno i nakinđureno i falično, jer je upravo Balašević bio govornik od političkih jezikoslovaca upokojenog srpskohrvatskog jezika. Moglo bi se dodati i da je »zahvala« stigla s bar tri desetljeća zakašnjenja, jer su i *droždina* i *ajgiri*, i *firange* i *šnenokle* bili sve vrijeme prekrivani debelim slojem prezrivo ignoriranja upravo iz pušnica u kom se sterilizirao »najčistiji« (književni) jezik.

Jezik je, zapravo, bio alat kojim se Đole služio perfektno kao smješkom. Slušajući njega svaki se čovjek osjeća pomalo nemuštim, jer je spajao nezamislivo: i metafore i hiperbole, i komparacije i gradacije... sastavljajući od njih još neimenovanu, 19., stilsku figuru koja će jednog dana možda baš po njemu dobiti ime. Dok je za većinu problem sklopiti smisaonu slagalicu i od par stotina riječi, kojima u prosjeku svakodnevno barata, Balašević je kroz ogromni leksikon izraza i fraza klizio lakoćom duše iznad tijela, birajući u tom šarenom vrtu najljepše cvjetove od kojih je pravio nezaboravne bukete riječi koje su, baš kao u priči o jednom mornaru bez mora, tjerale i na suze i na smeh. Uostalom, kako je i sam između redova rekao, da mu je na umu bio sekretar mesne zajednice a ne prota i lijepa kći bi se iz elegije preselila u komediju.

Prva pratilja Dobrote i Ljubavi

Osim dobrote i ljubavi, Đoletovi fanovi u njemu su prepoznavali i hrabrost koja se nekako kao prva pratilja nadovezuje na ove dvije njegove karakterne osobine. Javno se bojati rata u vrijeme kada su ga sa svih strana prizivali; opjevati neslogu stanara u *Soliteru*; od imena jednog čovjeka sročiti ropstvo u koje nas je gurnuo i još ga zbog toga znanijem krstiti Gedom i gluperodm; poetski se ispričati Vukovaru ili Sarajevu zbog generala kojima je na umu samo jedna zapovijed i još zbog toga preuzeti krivnju na sebe; imati mesec u očima kada noć ne da snu prići... može samo heroj kom jedini strahovi stanuju u savjesti i na obrazu. Riječi u *Skenderiji* već spomenute '98., kada su ga odavde ispratili s mržnjom i zlu radim predskazanjima da će na njega biti izvršen atentat, da bi se – samo kada bi se bojao – skrio upravo u Sarajevo kao u *sigurnu kuću* izmamile su jecaje u publici i stvorile neraskidivu ljubav sa stanovnicima ne samo toga grada nego i sa svim normalnim ljudima, ma gdje se pojavio. Njegovi koncerti – a to ide upravo s pričom o njegovim, kako se to obično veli, »društveno angažiranim pjesmama« – su priča za sebe. Tko nije bio na njima, eno mu youtube, pa nek sudi. Tko je, pak, bio taj zna koji je to miks najdubljih emocija: od suza smijeha zbog

priče o jednom Radomanu i Radovanu i njihovim frizurama i zulufima kod brijača drhtavih ruku u modificiranoj verziji *Snaše* do duboke ganutosti na humanitarnom koncertu za potrebe Opće bolnice u Puli 2001. Toliko adrenalina za razmjerno kratko vrijeme – četiri sata njegovih koncerata uvijek su proletjeli kao trans – u organizmu ne izaziva ni vožnja motorom na zidu smrti ni galija sile 1 g u luna parku.

I upravo je ta esencija, zbog koje su ga tisuće i tisuće i milijuni i milijuni voljeli, nekako promakla ovdašnjoj javnosti. I mediji i političari u prvi plan su isticali njegov opus po kom je bio poznat i voljen, skrivajući u miksu balada i vrcavih tekstova – čiji je zajednički nazivnik »priče iz (naših) života« – ono što je upravo njima namijenio, što se na njih odnosilo i što će se uvijek odnositi: *narodnjaci*, kao sinonim za federalni trend primitivizma, gluposti, šovinizma i zla u svim strukturama kojim su trajno zagadili mnoge umove, gurajući ih na stranu moralne bijede, duhovnog siromaštva i iskonskog očaja, a usput pljačkajući sve nas i svakodnevno nam se cereći u lice. Otuda je samo zbunjenom ili njegovom parnjaku iz rečenice-poštapalice mnogo toga moglo djelovati čudno što se izdogađalo za 48 sati od smrti do sprovoda Đorđa Balaševića. Dok su građani, vođeni isključivo srcem i neopterećeni bilo kojim drugim motivom osim tuge, pohrlili javno odati počast Đoletu – kupujući svijeće, cvijeće, po par mandarina i zeku – dotle su se vlast (s izuzetkom, gradske, novosadske) i dobar dio odanih joj medija (a skoro svi su takvi) s njegovom smrću ponašali kao u *Tamnom vilajetu*: ako ga ožale, kajati će se; ako ne još i više. Otuda i nije čudno što su društvene mreže u prvim trenucima bile preplavljene kritikama i ostalim riječima zbog kojih se u školi ide u čošak na račun RTS-a i drugih tzv. nacionalnih televizija, jer je na Hrvatskoj televiziji odmah nakon objavljivanja o smrti išla

specijalna emisija o Balaševiću dok se na isto kod nas čekalo do deset navečer. Drugim riječima, da nije bilo ovakve reakcije javnosti i straha od iste, vjerojatno ne bi bilo ni usiljenih, umivenih i na neki način iznuđenih izjava sućuti dijela državnog vrha (ne i onog s vrha dna) o čovjeku koji je – u pjesmi, naravno – rekao da se kod nas promijenilo samo to da smo »smrad s *Farme* pustili u Parlament«. Konfuziju je dodatno pojačala Televizija Vojvodine, gdje je na ekranima s jasnom porukom »in memoriam« išao program posvećen Đoletu, a mađarski program Radio Novog Sada je – umjesto ustoličenja patrijarha i statistike o koroni i cijepljenju – vijesti počinjao informacijama o najtužnijem događaju za mnoge ljude s ovih prostora. Tako smo do kraja imali situaciju da na jednom komadu zemlje vlast *virestuje* s građanima, a južno od tog komada dio da, a dio ne.

Na posletku, čak i dok se emocije ne slegnu i dok tuga mnogih još bude pratilja na Đoletovom novom putu i svjedok na njegovoj humci na novosadskom Novom groblju dvije su stvari već sada bistre kao voda na izvoru: umro je najveći suvremeni čarobnjak riječi na ovim prostorima i Čovjek koji je voljen snagom koja se može mjeriti samo s onom prema **Titu**. Stoga nije upitno hoće li ulice i trgovi, škole i knjižnice u mnogim gradovima ponijeti njegovo ime, niti to da će postati njihov počasni građanin – hoće. Pitanje je samo datuma. A kada taj dan dođe, Đole i njegovo djelo postat će obavezna lektira koja će se u školama odgovarati pjevajući, a njegov opus izučavat će i jezikoslovci i teoretičari književnosti i profesori etike. Jer... od takvog Solomona estetike uče i oni koji druge uče. Kao primjer, evo lijepoga poučka: takav se gost rijetko trajno nastanjuje u srcima milijuna. Otuda i praznina koja slijedi...

Zlatko Romić

Potpورا budućim studentima

Hrvatsko nacionalno vijeće pruža potporu mladima iz hrvatske zajednice koji žele studirati u Hrvatskoj. I ove školske godine organizirane pripreme počele su još 1. listopada. Prema evidenciji HNV-a, na studij u Hrvatsku planira se za sada upisati 20-ak maturanata. Većina ih je iz Subotice i okolice, a jedan učenik je iz Srijemske Mitrovice. Zainteresirani su za sveučilišta u Osijeku i Zagrebu, a na listi želja prednjače profili na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u Osijeku i Fakultetu elektrotehnike i računalstva u Zagrebu, a tu su Poljoprivredni i Filozofski fakultet te Umjetnička akademija u Osijeku i Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu.

potrebna ako se žele upisati preko kvote, a koju izdaje Središnji državni ured za Hrvate izvan RH. Zahvaljujući Osječko-baranjskoj županiji, našim kandidatima je prošle godine bio osiguran smještaj i prehrana za vrijeme polaganja državne mature u učeničkom domu *Hrvatskoga radiše* u Osijeku gdje ih je ravnateljica doma **Nataša Šimić** srdačno primila. Također ravnateljica učeničkog doma *Marija Jambrišak* u Zagrebu, **Ljubica Banović** nam izlazi u susret već niz godina i osigurava smještaj za studente koji moraju u Zagrebu polagati određene ispite. Imamo dobru komunikaciju i iskustva s institucijama u Hrvatskoj, te se nadamo da ćemo uskoro našim studentima uspjeti osigurati i kvote za stipendije», kaže asistentica za obrazovanje u HNV-u **Nataša Stipančević**.

Vanjska suradnica HNV-a **Vedra Cvijin**, koja je završila studij u Hrvatskoj, svoja iskustva vezana za upis i studiranje dijeli s novim generacijama Hrvata iz Srbije koji visoko obrazovanje žele zadobiti u matičnoj državi. I prošloga četvrtka na sastanku u HNV-u s budućim studentima i njihovim roditeljima u kraćem predavanju upoznala ih je s važnim pitanjima vezanim za ovu temu.

»Mi smo učenicima potpora kako bi lakše i na vrijeme došli do potrebnih informacija vezanih za upis na fakultete u Hrvatskoj. Taj proces je sam po sebi stresan. Uočljivo je da se iz godine u godinu kandidatima izvan Hrvatske olakšava proces upisa. Sada postoje posebne upisne kvote, koje dosta znače«, objašnjava Cvijin.

Potpورا znači

I ovogodišnji kandidati ističu kako im puno znači potpora koju dobivaju od HNV-a. Maturant subotičke Muzičke škole **Ivan Ivanković Radak** planira upisati studij tambure na osječkoj akademiji.

»Školovao sam se na srpskom jeziku, te mi pripremna nastava u HNV-u puno znači, iako meni najviše bodova nosi praktični dio – sviranje i solfedo. Ne znam hoće li biti kvote na mom smjeru, gledam da se dobro spremim svakako«, kaže Ivanković Radak.

Učenica subotičke gimnazije **Svetozar Marković Nina Kovač** želi upisati komunikologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu.

»Drago nam je što imamo ovakvu potporu. Nisam još sigurna hoće li biti kvota za smjer koji želim upisati, pripremam se za državnu maturu. Ako bude bilo kvote, naravno da ću iskoristiti tu pogodnost«, kaže Kovač.

D. B. P.

Hrvatska, preko Središnjeg državnog ureda, iz godine u godinu pruža veću potporu izvandomovinskim Hrvatima, te su tako uvedene i posebne upisne kvote za studente iz dijaspe (prvo na zagrebačkom, a kasnije i na drugim sveučilištima). Kandidati koji se prijavljuju za upis studija putem kvote ne polažu državnu maturu, a oni koji imaju domovnicu imaju dva izbora: mogu se prijaviti za upis preko kvote i polaganje državne mature. Matura se sastoji od obveznih ispita (hrvatski jezik, matematika i strani jezik) i izbornih predmeta. Lista posebnih kvota za Hrvate izvan RH očekuje se u travnju, a ukoliko budu na lansknoj razini, procjenjuje se da bi više od polovice trenutnih kandidata iz Srbije trebalo biti upisano na ovaj, olakšani način. U nastojanju da i ostalim ovogodišnjim kandidatima osigura ovakve uvjete, HNV je poslao dopis rektoratu Osječkog sveučilišta i Središnjem državnom uredu da se i na drugim visokim učilištima osiguraju kvote sukladno mogućnostima.

Nastava, dokumentacija, smještaj

U HNV-u se četvrtkom održava pripremna nastava hrvatskog jezika i književnosti za buduće studente.

»Učenicima smo osigurali i priručnike sa zadacima iz predmeta iz kojih se polažu ispiti, a pomažemo im i glede dokumentacije, dobivanja Potvrde o pripadnosti hrvatskoj manjini, koja je

Hrvatska nacionalna manjina u dvanaest europskih država (IV.)

Hrvati u Slovačkoj

U Slovačkoj je u 16. i 17. stoljeću zabilježeno oko 90 naselja gdje su Hrvati živjeli, od čega su do danas ostala samo četiri sela: Čunovo, Devinsko Novo Selo (Devínska Nová Ves), Hrvatski Grob (Chorvátsky Grob) i Hrvatski Jandrof (Jarovce). Smatramo da zajednica Hrvata u Slovačkoj danas broji od 3.000 do 4.000 pripadnika, kaže predsjednik Hrvatskog kulturnog saveza u Slovačkoj Radoslav Janković

»Hrvati su u današnju Slovačku došli početkom 16. stoljeća, u vrijeme turskih napada. Jedan mali dio, na teritorij južnije od Dunava, već malo prije, oko 1500. godine. Najkasnije, u trećem valu, su Hrvati utemeljili uglavnom sela koja u svom imenu imaju naziv 'Novo selo'. Među ovakva sela u Slovačkoj spada i Devinsko Novo Selo, koje se nalazi sjeverozapadno od Bratislave. U Slovačkoj je u 16. i 17. stoljeću zabilježeno oko 90 naselja gdje su Hrvati živili, od čega su do danas ostala samo četiri sela. Veliki dio hrvatskih, danas slovakiziranih, sela se još danas spominje i poštuje hrvatsku povijest svoga sela. Ovakovo je, na primjer, i najsjevernije selo sa slovačkim nazivom

Radoslav Janković

Morký Haj, koje se je na hrvatskom zvalo 'Horvati', koga su Hrvati utemeljili u 1596. godini, i nalazi se oko 100 km sjeverno od Bratislave (Požuna) na zapadnoj strani Karpatov«, opisuje nam ukratko povijest Hrvata u Slovačkoj predsjednik Hrvatskog kulturnog saveza **Radoslav Janković**, koji se, poput ostalih Hrvata koji se nazivaju gradišćanskim (u Austriji, Češkoj, Slovačkoj

i zapadnoj Mađarskoj) koristi gradišćanskohrvatskim govorom.

U Slovačkoj danas, prema popisu iz 2011. godine, ima 1.022 Hrvata i 1.234 osobe kojima je materinji jezik hrvatski. No, kao i u drugim državama u koje su se Hrvati doselili prije više stoljeća, procjene su da ih ima više nego li je to po popisu.

»Ukoliko ima samo krovna organizacija Hrvata u Slovačkoj – Hrvatski kulturni savez – 1.200 članova i u hrvatskom folkloru je uključeno u KUD-ovima oko 300 ljudi, Hrvata ima sigurno više. Tako smatramo, da zajednica Hrvata u Slovačkoj danas broji od 3.000 do 4.000 pripadnika«, kaže Janković.

Postupna asimilacija

Kakva je bila povijest ovih hrvatskih zajednica koja je, među ostalim, dovela do takve nesrazmjere u službenim brojkama i neslužbenim procjenama, objašnjava nam Janković:

»Hrvati u Slovačkoj su do raspada Austro-Ugarske živjeli u zajednici tzv. gradišćanskih Hrvata (ovaj naziv gradišćanski i gradišći je prvi put objavio 1921. **Mate Meršić Miloradić**, najznačajniji pjesnik gradišćanskih Hrvata, ki je bio župnik u Hrvatskoj Kemlji u Mađarskoj. Ova velika zajednica se je postupno počela diliti. Već u vrime monarhije su Hrvati u dolnjoj Austriji i Štajerskoj počeli biti jače germanizirani, i do kraja 18. stoljeća je ovaj dio bio većim dijelom germaniziran. Dio Hrvata koji je nakon I. svjetskog rata u Češkoslovačkoj bio konfrontiran s idejom tzv. češkoslovačkoga naroda, u 1921. godini je većim dijelom bio uključen kao njegov sastavni dio u statistiku. Uzrok tome je bila i činjenica da na raspolaganje kot brojitbe stanovništva nije više bila mogućnost javiti se u to vrime javno kao Hrvat, samo mogućnost pojaviti se za srbsko-hrvatski. U Češkoj su Hrvati bili u 1948. iseljeni iz njihovih hrvatskih sela u cijelu Češku, kao kolaboranti i nesigurne osobe. Ovo je bilo zbog toga da je njihova teritorija u II. svjetskom ratu pripadala Njemačkoj, i tako su i oni bili pod komunističkom vlašću ČSR smatrani kao nesigurni. U Slovačkoj je jedan dio Hrvata, koji je bio od 1918. u Slovačkoj isto bio u brojitbi stanovništva 1921. deklariran kao Čehoslovaci i njihov položaj u II. svjetskom ratu je bio isto kompliciran. Jedan dio, koji je stanovao istočno od Karpata je pripadao Slovačkoj, i drugi dio zapadno od Karpata u teritorij koji je bio pod kontrolom Njemačke. Osobiti dio su Hrvati južno od Dunava, koji su od 1921. do 1947. godine pripali u Mađarsku. Ova sela su po Trianonu 1919. izgubili hrvatsku nastavu u školi i na (starinskom) hrvatskom je ostao samo hrvatski jezik i vjeronauk. Nakon priključenja u ČSR u 1948. godini je bilo hrvatskog stanovništva u ovi hrvatski seli Hrvatski Jandrof i Čunovo od 80%-90% (podatke iz brojitbe 1941). Nakon uključivanja ovih sela u ČSR je bila u ljetu 1951. posebna brojitba, gdje opet nije bilo moguće najaviti se kao Hrvat samo kao Srbo-hrvat i najavilo se je u jednom 18% i u drugom 22%. U sljedećoj brojitbi, kad je opet bilo moguće najaviti se za Hrvate, je bio broj Hrvata tamo opet od 80-90%. Hrvatska nastava je i zbog ovih političkih igrov i u ovi seli bila prekinuta. Hrvatski je ostao u crkvi, na ulici i u obiteljima, kod običajev i navadov, i to do danas«.

Manjinska kultura i samouprava

Hrvati su jedna od 13 autohtonih manjina u Slovačkoj, te imaju svoga zastupnika u odboru za nacionalne manjine pri Vladi Slovačke Republike.

»U dva, od danas četiri hrvatska sela, imamo hrvatske načelnike, i u općinskim vijećima pojedinih sela imamo isto Hrvate. Ali to nije garantirano, kao manjinsko pravo, to su rezultati regularnih samoupravnih izbora«, kaže Janković.

Naime, u Slovačkoj ne postoji manjinska samouprava niti za jednu manjinu.

»Hrvati imaju u svakom selu hrvatsko kulturno društvo i postoji još udruga Klub mladih Hrvata i one su uključene u Hrvatski kulturni savez (HKSS), koji je jedina krovna organizacija koja zastupa Hrvate u Slovačkoj kao cjelinu. U HKSS je uključeno i 13 KUD-ova, izdavačka kuća i kazališna grupa«, kaže naš sugovornik.

Drugim riječima, kulturna baština i nacionalni identitet se održava zahvaljujući, prije svega, brojnim kulturnim, folklornim, tamburaškim, pjevačkim udrugama, koje djeluju u pojedinim hrvatskim selima ili na razini HKSS. »Djelovanje je financijski osigurano preko Fonda za nacionalne manjine u Slovačkoj, i imamo svoje zastupnike u hrvatskoj grantovnoj komisiji, koja raspoređuje sredstva za pojedine projekte. Financijski nas podupira i Republika Hrvatska preko Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan RH i dijelom i naše pojedine hrvatske općine u Slovačkoj, i to uglavnom kroz osiguranje prostora za djelovanje naših hrvatskih udrugov«.

Državna institucija Muzej kulture Hrvata u Slovačkoj je sastavni dio Slovačkoga nacionalnoga muzeja. Samostalni muzej od manjina imaju u ovoj zemlji i Mađari, Rusini, Ukrajinci, Romi, Židovi, Česi i Nijemci.

Obrazovanje, mediji, jezik

Obrazovanje na hrvatskom jeziku postoji samo kao dopunska nastava hrvatskoga jezika za djecu u sva četiri hrvatska sela – Čunovu, Devinskom Novom Selu, Hrvatskom Grobu i Hrvatskom Jandrofu.

Ova nastava je osigurana preko učitelja i financirana preko Ministarstva obrazovanja Republike Hrvatske.

U Slovačkoj izlazi hrvatski časopis *Hrvatska rosa* i svaku godinu se izdaje barem jedna knjiga na hrvatskom jeziku, a u hrvatska sela svakog tjedna dolaze i *Hrvatske novine* iz Austrije.

Jednom mjesečno se emitira na državnom radiju *Patria* emisija *Hrvatski magazin*, a jednom godišnje emisija pod istim nazivom na državnoj slovačkoj televiziji. Preko EU-projekta se na privatnoj televiziji TA3 emitira svakog tjedna emisija *Mi, Hrvati*.

Niti jedno hrvatsko selo nije priznato kao dvojezično po zakonu, među ostalim i zato što danas najveći broj Hrvata živi u gradskim dijelovima Bratislave/Požuna, ali:

»Budući da i načelnici naših sela i drugi govore hrvatski upotribljava se neoficijalno. Redovite su hrvatske mise u naših crkva, gdje imamo naprimjer u Čunovu i Hrvatskom Jandrofu nedjeljom dopodne velike mise na hrvatskom jeziku. Triba osobito napomenuti da su ove mise na tzv. gradišćansko-hrvatskom jeziku, koji je zapravo starohrvatski i u Hrvatskoj zabilježen samo u starim svetim knjigama još na glagoljici«, objašnjava Janković.

Prekogranična udruga gradišćanskih Hrvata

Osobenost i povezanost gradišćanskih Hrvata koji žive u nekoliko država centralne Europe se pokazuje i kroz postojanje »Međunarodne udruge Gradišćanskih Hrvata – Gradišćansko društvo Hrvat S.A.M.«. Ova prekogranična udruga, skraćenog naziva Hrvat S.A.M., osnovana je 6. listopada 2018. godine u Željeznom (Eisenstadt) u Austriji. Njezina kratica S.A.M. u stvari označava imena država u kojima gradišćanski Hrvati u najvećem broju žive Slovačka – Austrija – Mađarska.

»Ovo je prvo gradišćansko-hrvatsko organizirano društvo koje nadilazi sve granične i jezično-administrativne prepreke i time pokazuje kako se može pod jednim zajedničkim krovom jedinstvene Europske unije graditi gradišćansko-hrvatski iden-

titet, nadilazeći sve granice i dajući aktivni doprinos izgradnji zajedničkog europskog identiteta. Predsjednica ove udruge je poznata ÖRF-ova voditeljica i urednica **Barbara Karlich**, koja je ujedno jedna od najprepoznatljivijih javnih ličnosti u čitavoj Austriji, a posebno među gradišćanskim Hrvatima. Udruga Hrvat S.A.M. postavila si je kao jedan od glavnih zadataka vlastitog djelovanja unaprjeđenje i daljnji razvoj gradišćansko-hrvatskoga identiteta i što tješnju povezanost gradišćanskih Hrvata s čitavim hrvatskim nacionalnim korpusom i Katoličkom crkvom, kao nezaobilaznom referentnom točkom koja je kroz čitavu povijest čuvala vjeru i nacionalni identitet. Oni su joj uzvratili ljubavlju i brigom za svoju Crkvu tako da taj odnos između hrvatskog naroda i Katoličke crkve predstavlja neraskidiv vez, jedincat u čitavoj Europi. Stoga nimalo ne čudi što je glavni inicijator osnivanja udruge Hrvat S.A.M. željeznički biskup mons. **Egidije Živković**, koji je ujedno i njezin protektor. Zahvaljujući i njegovom osobnom zauzimanju i svesrdnoj pomoći vrlo brzo su osnovane druge dvije istoimene sestrinske udruge, prvo u Hrvatskoj 2019., a zatim u Mađarskoj 2020. godine. Začeci prekogranične suradnje gradišćanskih Hrvata su u osnivanju zbora *Pax et Bonum* koji je zamišljen kao mjesto zajedničkog okupljanja pjevača iz svih zemalja u kojima danas žive gradišćanski Hrvati. Zbor danas ponosno broji svojih 187 članova pod vodstvom **Ive Šeparovića**. Kako bi se lakše koordinirale aktivnosti gradišćanskih Hrvata s njihovom pradomovinom Hrvatskom, odlučeno je da se ista, ali autonomna, udruga osnuje i u Zagrebu koji, kao glavni grad svih Hrvata, pokazuje veliki senzibilitet prema hrvatskom iseljeništvu», objašnjava za *Hrvatsku riječ* predsjednik ove udruge u Hrvatskoj fra **Božidar Blažević**.

Iako tek nedavno osnovane, udruge iz Austrije i Hrvatske iza sebe već imaju dva zajednička uspješno realizirana projekta.

»Prvi projekt je bio Međunarodni znanstveni skup *Europa i kultura sjećanja* i Humanitarni koncert *Pax et Bonum* za djecu Vu-

kovara. Koncert je održan 13. listopada 2019. u Koncertnoj dvorani *Vatroslava Lisinskog* uz izravni prijenos HRT-a, Hrvatskog katoličkog radija i Radija Marije. Koncert je održao zbor *Pax et Bonum* uz gostovanje poznatih izvođača s hrvatske glazbene scene, a novčani prilozili bili su namijenjeni obnovi dječjih vrtića u Vukovaru. Dan prije samog koncerta održan je u dvorani

Fra Božidar Blažević

Vijenac na Kaptolu međunarodni znanstveni skup na kojem su sudjelovali znanstvenici iz akademskog, javnog i političkog života Hrvatske, Austrije, Slovačke, Mađarske, Italije i Bosne i Hercegovine. Predavači su dolazili s Hrvatskog katoličkog sveučilišta, Sveučilišta u Zagrebu, Karlova sveučilišta u Pragu, Instituta za povijest iz Zagreba, Sveučilišta **Eötvös Loránd** u Budimpešti, Franjevačke teologije u Sarajevu. Ovaj je projekt financiran zahvaljujući potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te drugih donatora. Drugi realizirani projekt ove udruge odnosi se na publikaciju knjige željeznog biskupa mons. Egidija Živkovića *Rič domovini*. Knjiga je interdisciplinarnar naravi i kao takva u sebi inkorporira aktualne europske, društveno-socijalne i političko-teološke teme. Ona svjedoči o jakom kulturnom, nacionalnom i vjerskom identitetu jednog naroda i ujedno je poziv budućim generacijama da ustraju na tom putu i nastave se povezivati s Katoličkom crkvom, sa svojom starom Domovinom Hrvatskom, ali i drugim narodima u Europi», kaže fra Božidar Blažević.

Jasminka Dulić

Intervju vodio: Marko Tucakov

Vladimir Radibratović, ilustrator i karikaturist

Duhovito začiniti pisanu riječ

Vladimirov otac **Momčilo**, podrijetlom sa Zlatibora, upoznao je mladu Dalmatinku **Luciju Jakšić** na ljetovanju u Splitu. Lucija je bila iz poznate bračke klesarske obitelji. Kao mali, provodio je više mjeseci godišnje, s bratom **Branislavom**, kod none u Splitu. Bio je *vukovac*, dobro je crtao i u tome se isticao, no povučen očevim stopama krenuo je studirati arhitekturu u Beogradu i došao pred sam kraj. Ipak, na drugoj godini studija počeo je raditi dizajn plakata za Klub studenata tehnike, što je u vrijeme osamdesetih, kako kaže, bila ozbiljna kulturna institucija. »Na natječaju za posao pobijedio sam dvojicu, vjerojatno jer sam u to vrijeme radio zračnim kistom, što je bila tehnika koju nije koristilo puno crtača. Izradom plakata za KST sam zarađivao više od majčine plaće, a ona je bila nastavnica u školi«, kaže nam Novosađanin **Vladimir Radibratović**, opisujući početke razvitka njegova crtačkoga talenta. Tada je, kaže, upoznao urednike *Sveta kompjutera* i za taj časopis uradio prvu ilustraciju objavljenu na naslovnici. To ga je povuklo na drugu stranu.

Kako ste i gdje počeli crtati?

Crtao sam od ranog djetinjstva, ali profesionalac sam postao kada sam počeo crtati portrete ljeti. Kad s 21 godinu, kao ulični portretist, zaradiš dobar novac, ponese te samopouzdanje. Ljeta sam provodio intenzivno i dobro. Nakon mjesec dana slikanja portreta u Rapcu, zaradio sam za novu *peglicu*. Tako sam upoznao urednika slovenske *Mladine*, koji me je pozvao da radim za njih. *Mladina* je tada drmla Jugoslaviju. Prva naslovnica, 1987., bio je moj komentar na » aferu Agrokomerc«, u kojoj je tada akter bio i **Branko Mikulić**, predsjednik Predsjedništva SFRJ, a nisam znao kako on zapravo izgleda. Moja prva ilustracija za *Mladinu* je bio moj otklon od militarizma. Kada je ta naslovnica objavljena, malo sam se uplašio. Na TV se pojavila dužnosnica partije koja je govorila: »Vidite što Slovenci rade, napadaju Vojsku!«, pokazujući moju ilustraciju. Vidio sam da to može biti problematično. I stao sam. Došao sam do pred kraj arhitekture, ali sam htio biti ilustrator. Sreo sam drugu koji mi je rekao da ni-

Na jednom se mjestu ovako predstavio: »U jednom snu radio sam kao kuhinjski radnik, pomažući glavnom kuharu. To je bila kuhinja Da Vincijevog studija. On je bio slikar, kipar, arhitekt, glazbenik, matematičar, inženjer, izumitelj, anatom, geolog, astronom, kartograf, botaničar, povjesničar i pisac. Prijavio sam se za rad u kuhinji samo kako bih saznao sastojke i recepte za hranu koju kuhar pripravlja za Da Vincia. Mislio sam: mora biti da on jede nešto posebno. Želio sam jesti tu hranu i sam«

kad nije kasno za upis akademije. Prijemni je bio za par dana. Iz tih stopa sam otišao na svoj fakultet i predao dokumente na Akademiji likovnih umjetnosti. Nisam išao na pripremu. Moje iskustvo uličnog portetista mi je presudno pomoglo u crtanju modela s rukama, što je bila tema prijemnog ispita, i upisao sam taj fakultet kao prvi na prijamnom. Jedan od dva profesora koji su željeli da ostanem na fakultetu, pokojni Zemunac **Stjepan Fileki**, poslije je organizirao moju izložbu.

FR **No, tada je došao rat, koji ste proveli u Grčkoj i tamo, zapravo, izgradili karijeru. Kako je izgledao život ilegalnog imigranta u Grčkoj?**

U ljeto 1991. ekipa uličnih portretista s Rapca krenula je na Kretu, i ja s njima. Krajem ljeta sam se vratio iz Grčke s idejom da nastavim studirati. Nekoliko dana nakon povratka me je pozvao otac u moj studentski stan i rekao da su me tražili da dođem na vojnu vježbu. Odmah sam odlučio da se vratim u Grčku, nije dolazilo u obzir da idem na vježbu u Vukovar, jer se već znalo u kom pravcu stvari idu. Bio sam dezenter s ozbiljnom zapriječenom kaznom ako me uhvate, što se i dogodilo nekim prijateljima. Da je trebalo, radije bih bio u zatvoru nego u ratu protiv Hrvatske. Stigao sam koncem rujna u Grčku i odmah otišao na Kretu. Mislio sam da će se situacija na našim prostorima za par tjedana smiriti i da ću se vratiti natrag. Kao što znamo, to se nije dogodilo. Nakon Krete vratio sam se u Atenu i započeo život kao ilegalni imigrant. Unajmio sam stan, počeo zvati reklamne agencije i tražiti posao. Budući da sam vidio da u grčkim časopisima uglavnom nema ilustracija, bio sam uplašen za opstanak. Ipak, vrlo brzo, par mjeseci nakon dolaska, u siječnju 1992., počeo sam raditi i imao naslovnicu u časopisu *Ena* s kojim sam potpisao ekskluzivni ugovor. U naletu stvaralačke snage sam, pod pseudonimom, radio i za druge. Brzo sam počeo raditi za najjače – magazin *Klik*. Na našim prostorima ne može se ništa usporediti s tim trendy časopisom ogromne naklade. Vrlo brzo su me počeli zvati za reklame i druge kreativne projekte, a 1995. sam radio i body art (crtanje po ljudskom tijelu) za naslovnicu *Klika*. I tu su me, zahvaljujući radu s atraktivnim modelima, upoznali svi koji su bitni u sferi kreativnoga crtanja i

dizajna u Grčkoj. Važio sam za čovjeka koji radi što god treba u sferi vizualne umjetnosti. Prije odlaska u Grčku, u proljeće 1991., u samo tri mjeseca sam imao 11 naslovnih strana za novine u Srbiji. Sumnjam da je i jedan domaći ilustrator imao takvo što u tako kratkom periodu. To su bile naslovnice *NIN-a*, *Vremena*, *Stava* i književnog časopisa *Venac*. Te godine su me primili za člana ULUPUDS-a, što je za studenta bilo jako teško. Tad me je politika, kao Hrvata i Srbina, počela jako zanimati, zbog katastrofalne vlasti **Slobodana Miloševića**. Skoro sve moje ilustracije gađale su njega i njegovu vlast.

FR Kako biste pravili angažirane ilustracije iz Grčke za *Vreme*, morali ste biti upoznati s kontekstom svega što se ovdje događalo. Kako ste u Grčkoj primali te informacije u to vrijeme?

Radio aparatom i telefonom. Račun za telefon me je koštao kao prosječna plaća. Noću se, u Ateni, jedino čuo Radio Beograd. Snimao sam vijesti radio kazetofonom i slušao ih ujutro. Očekivao sam prestanak rata. Slušao sam vijesti, nervirao se, smišljao i crtao ilustracije koje su postajale naslovnice za *Vreme*, uvijek uperene protiv Miloševićeve politike. Obično u svom poslu ja reagiram na tekst koji dobijem, ovo nije bio taj slučaj, to su bile moje reakcije na vijesti o ratu.

FR Čini se, ako se gledaju stilovi prevladavajućih ilustratora na medijskoj sceni u Srbiji, da je akvarel vrlo neobična tehnika za karikaturu. Vaše boje se razlijevaju, idete daleko van crta i granica predmeta. Ne uklapate se u sadašnju scenu na kojoj vladaju digitalne ilustracije.

Prošao sam i ja fazu digitalnoga rada. Kada je Atena predavala kandidaturu za ljetnu Olimpijadu, vlasti su slale svim predsjednicima boce ekstradjevičanskog maslinovog ulja na dar, za koje sam rukom nacrtao etikete. Za taj sam posao dobio honorar dovoljan da kupim najbolje računalo s dva zaslona, najveći tablet, printer i skener. Tako je računalo postalo jedan od mojih alata i jedno vrijeme sam skoro isključivo digitalno radio, ali sam se kasnije vratio klasičnim tehnikama. Akvarel je, po mojem mišljenju, jedina tehnika koju računalo ne može oponašati. Akvarel je tehnika koju ne možeš potpuno kontrolirati! Slikanje akvarelom ne može se uspoređivati s drugim, jer se dobija svježina koju ni jedna druga tehnika slikanja nema. Razvio sam svoj način na koji to radim, uzimajući najbolje od digitalnog i analognog slikanja. Crtam olovkom, taj crtež otisne skroz blago na akvarel papiru, pa slikam akvarelom, ali slikam istovremeno dva-tri crteža. Onda skeniram, u računalu izbrišem dijelove koji mi se ne sviđaju i zadržim najbolje dijelove od ta tri. Akvarel ne trpi mnogo ispravki, ovako se oslobađam pritiska greške i radim mnogo slobodnije i lakše.

FR Kako se nastavila Vaša karijera u Grčkoj?

Radio sam za najbolje časopise. Jedan od njih je bio *Flash*, za koji sam radio naslovnice. Oni su bili oduševljeni mojim radom i htjeli su napraviti intervju sa mnom koji bi me predstavio publici, a ja sam ga odbio bojeći se da mi ne dovede policiju na vrata, bio sam ilegalni imigrant još uvijek. Zbog ispostavljanja računa sam se povezao s agencijom koja je predstavljala modne fotografe i tako imao ulaz na najbolje zabave na koje su dolazili fotografi i fotomodeli. Ulazio sam u sve VIP diskoteke i klubove. Ilegalni imigrant na VIP zabavama! Rad za *Flash* mi je znatno pomogao da se, uz pomoć vlasnika tog magazina, fiktivno zaposlim u

transportnoj tvrtki. One su imale pojednostavljenu proceduru za dobijanje radne i boravišne dozvole. Tako sam postao legalni stanovnik Grčke. Ponosan sam na to što sam, među ostalim, skupa sa svojom suprugom **Minom**, arhitekticom, napravio službenu 3D kartu olimpijskoga sela za Olimpijadu u Ateni 2004. Moja je supruga podrijetlom s Visa, sreli su se otočani u nama... Krajem devedesetih je bilo vrijeme intenzivnog prelaska grafičara s papira na računalo. Imao sam već kompjutor, koji sam intenzivno koristio u radu. Zamijetio sam da je započeo period kada radovi ilustratora počinju ličiti jedan na drugog i ja shvaćam da će vrijednost rukom rađenih radova početi rasti. Moja prednost je bila ta što su većina mlađih ilustratora počinjali od računala, a ja sam sve prošao i klasičnim tehnikama. Bio sam i sudski ilustrator na suđenju stoljeća u Grčkoj, kada se sudilo terorističkoj organizaciji 17. studeni. I predavao sam, uspješno, ilustraciju i dizajn slova na 3 collegeu u Ateni! Studenti su me jako voljeli, s mnogima sam poslije surađivao

Zašto ste se odlučili za povratak iz Grčke?

Godine 2009. je počela grčka dužnička kriza. Ja sam se dobro držao dugo, ali je bivalo sve teže, pa sam se 2016. godine vratio s obitelji u Novi Sad. Slušao sam sve vrijeme ovo što se događa ovdje. I ključalo je u meni. Kad sam se vratio, pokušao sam kontaktirati *Vreme*, *Danas* i *NIN*, *Nedeljnik* i još neke časopise. Nisu mi odgovorili ili su me odbili. Želio sam karikaturom opaučiti po ovoj ekipi na vlasti, a nisam imao gdje. Prigodom jednog događaja (u prvoj polovici 2019., kada je vlast »nudila« dijalog oporbi) napravio sam karikaturu i mislio da ću ilustraciju pustiti internetom ako je nitko ne objavi. Ponudio sam je časopisima koji nisu pod kontrolom vlasti i *Vreme* ju je objavilo na naslovnici. Tako smo suradnju obnovili, usprkos tome što su financije kritično male. U međuvremenu sam izgubio i tržište u Grčkoj.

Može li ozbiljan informativno-politički list bez dobrog ilustratora?

Pisana riječ je važnija i može detaljnije objasniti ideju i poruku, ali, napose u današnje vrijeme, ljudi sve manje čitaju, a slika govori više od tisuću riječi. Puno riječi se može sažeti u sliku, objašnjenje slikom je direktnije, te lakše dođe do konzumenata. Duhoviti pogled na temu začini poruku koju prenosi riječ.

Suradivali ste i s listovima u Hrvatskoj?

Hrvat sam i imam vrlo jaku svijest i osjećaj svojeg hrvatskog podrijetla, to je dio mene. Stalno sam želio da me ima i u mojoj Hrvatskoj i pokušavao kontaktirati razne urednike. Pokušao sam kontaktirati mnoge. Moja rodica radi u *Jutarnjem listu* i to mi je malo pomoglo. Počeo sam raditi s njima, radio sam dugo i nadam se da ću nastaviti. Međutim, tiska je sve manje, što utječe i na honorar. U početku sam radio za *Magazin Jutarnjeg*, no to se smanjivalo i prestalo. Sve gdje sam pokušavao stalo je.

Nakon toliko godina korištenja slova, ona i dalje nadahnjuju, te i dalje postoji beskrajno puno mogućnosti igranja njima. Što Vas privlači u kaligrafiji?

Kaligrafija je moja velika ljubav. To radim s užitkom i učim druge tome. Počinjao sam jedno svoje predavanje ovako: »Tri prave linije čine slovo 'A'«. To slovo je napisano na tisuće načina, i dalje ljudi prave nova slova »A«. U čemu je stvar? Ima li što jednostavnije od tri linije? Malo što je toliko jednostavno kao slova. U digitalnoj eri svi grafički proizvodi liče jedan na drugi i ponovo počinje rasti cijena ručnom radu. Ono što je rukom rađeno, unikatno je i ne postoji ništa slično. To ponovno počinje dobivati vrijednost. Kaligrafija i »lettering« cvjetaju. Grafički dizajneri osjećaju potrebu za unikatnim, rukom rađenim stvarima i to je jako u modi.

Kakav je život freelancera? Dojam je da je ovdašnje društvo saznalo za njih kada ih je država stegla za poreze, no kako je uistinu živjeti bez stalnoga posla?

Nikada nisam imao život s plaćom. To ima puno prednosti i mana. Mane su što nemaš stabilnost i sigurnost, ali imaš veliku slobodu, uključujući i slobodu reći: »neću«, slobodu birati što hoćeš i kad stvari idu dobro. Svaki puta kada predam posao, ponovno ga tražim ispočetka. Svakim završenim poslom ja sam nezaposlen, ali sam na to naviknuo. To je moje normalno stanje. Svaki puta kada sam osjetio da nemam puno posla, znao sam da

je vrijeme da krenem opet u obilazak mogućnosti za nove. Čim nemam maksimalni pritisak, znam da je vrijeme da tražim, da me klijenti ne zaborave.

Napad na karikaturiste, napose političke, je s vremena na vrijeme žestok. Hoćemo li imati ljude koji se bave javnim poslovima, s potrebno visokom tolerancijom na poruke karikatura?

To je tako iz istog razloga iz kojeg slika govori više od tisuću reči: ima neposredniju i bržu snagu poruke u odnosu na tekst. Karikatura prenaglasiti stvarnost, a političari su ljudi velikog ega, vrlo uvjereni u svoju važnost. To je tako pogotovu kod ekipe koja je kod nas na vlasti. Jednog lijepog dana, kad dođu na vlast pravi ljudi, od kvalitete, časnici, inteligentni i vrijedni pozornosti, možda će biti drukčije. Onaj tko je pametan taj je i duhovit. Duhoviti ljudi se prvo smiju sami sebi, pa onda drugome i njima to nije problem.

Nematerijalna kulturna baština Hrvatske (III.)

Nijemo, gluvo il' mutavo – nek je kolo

Izvodi se u kolu, ili još češće, u parovima koji se kreću kružno ili slobodno * Tek sredinom 80-ih godina oblikovana je scenska koreografija * Nijema kola su se nekad izvodila za blagdane, na slavljinama i feštama, a danas su uglavnom prisutna samo u folkloru

Među brojnim folklornim priredbama, koje su bogate raznovrsnim koreografijama, koracima, glazbom, bojama i šarenilom nošnje uvijek se posebno zapazi *Nijemo kolo*. Sam naziv govori da je kolo nijemo – točnije bez glazbene pratnje.

Igrati bez glazbe je izuzetno teško, stoga se ono nalazi u samom vrhu liste zahtjevnih kola, koje uz ritam vlastitih koraka i uvježbanosti ansambla postaje prava umjetnost.

Tako se *Nijemo kolo* Dalmatinske zagore 2011. godine našlo na UNESCO-vom Reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, a još 2009., na popisu Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Podataka o nastanku nema

ijemo kolo, koje je jedinstveno po izvođenju, u narodu je poznato još i kao *gluvo, šuplje, mutavo, na šudar, staro kolo, naško...* Izvodi se u kolu, ili još češće, u parovima koji se kreću kružno ili slobodno. Ponekad u određenim lokalitetima može biti uz pratnju *rere, gange, ojkavice* (način tradicijskog pjevanja) ili dipli, mijeha (narodno puhačko glazbalo), no u Dalmatinskoj zagori gotovo uvijek bez ikakve glazbene pratnje.

Prema starim zapisima, nekada je kolo bilo mjesto za okupljanje, upoznavanje mladih, zavođenje, susrete, društveno zbivanje, a danas je najčešće ostalo prisutno samo u folkloru.

U rješenju po kom se utvrđuje da *Nijemo kolo* s područja Dalmatinske zagore ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra, navodi se da je nekada svaki plesač izvodio vlastiti korak poskakujući u zatvorenom krugu ili hvatajući se u par. Često i šecujući neko vrijeme, te je znao voditi svoje partnerice kako bi ih pokazao drugima, isprobavajući javno njihovu vještinu nizač bez određenih pravila. Tako je ovo kolo na neki način bilo mjesto gdje su se mogli mladi javno dotaknuti, što inače nije bilo dozvoljeno, a ujedno je bilo i mjesto za dokazivanje snage i spretnosti.

Zajednice u selima Dalmatinske zagore, kako stoji u rješenju, su nositelji i izvođači *Nijemog kola*.

Ne postoje točni zapisi koliko je ovo kolo staro, ali na stećcima postoje uklesani znakovi da su se na tom području vodila kola. Kakva su bila? Nemoguće je znati. Zahvaljujući usmenoj predaji i živoj tradiciji koja se prenosila s koljena na koljeno ovo je kolo sačuvano i živi i danas.

»Egzaktnih podataka o nastanku *Nijemog kola* nemamo. Vjeruje se da je zapravo nastalo kao svojevrsni izraz protesta prema raznim zavojevačima koji nisu odobravali glazbenu pratnju plesačima. Moguće je povezati ovo kolo i s inatom koji je važna odrednica i sastavni dio tradicije lokalnog dinarskog čovjeka

koji je uspio opstati na škrtoj zemlji Dalmatinske zagore«, pojašnjava nam nekadašnja predsjednica, sada članica Uprave KD-a Brnaze kraj Sinja dipl. oec. **Anđela Paštar-Krnčević**.

Plesni koraci

Iako na prvi pogled koraci u ovim kolima izgledaju jednostavni, oni su zapravo vrlo teški za izvođenje jer nema glazbe koja pokreće plesače.

»Da, kad se gleda sam ples, gledatelju sa strane se čini da je to vrlo jednostavno, da je to samo okretanje u krug. Svaki plesač zapravo izvodi svoj korak, snažno poskakujući s jedne noge na drugu, istovremeno povlačeći partnericu čime isprobava njenu vještinu. Njegov korak i jako udaranje opancima o pod pokazuje snagu dinarskog čovjeka. Što je taj udarac jači, to je on snažniji. Plesni koraci kao da nemaju određenih pravila, gotovo su spontani«, kaže Anđela Paštar-Krnčević.

Tek sredinom 80-ih godina oblikovana je scenska koreografija čime su se figure i pokreti ujednačili i fiksirali. Tako svi izvođači

Članovi KUU Mosor, Gata u Subotici

istovremeno izvode iste figure, korake, pa i geste rukama, dok se u drugim selima Dalmatinske zagore još uvijek zadržao stariji način spontanog izvođenja koraka i figura prema kojima se kola u pojedinim selima međusobno razlikuju.

»Stvar je u koreografu koji priprema samo kolo. Široko područje izvođenja (Dalmatinska zagora) izvodi kolo na slične načine ovisno o mjestu i koreografu. Samo kolo nikada nije jednako, svaka izvedba je drugačija jer ovisi o pojedinačnom plesaču i njegovoj partnerici. Sve ove stavke su osnova raznolikosti i velikog bogatstva *Nijemog kola*«, pojasnila je Anđela Paštar-Krnčević i dodaje kako je ovaj iznimni ritmički izričaj važan za tradicionalnu kulturu, te je time zaslužen na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Vrličko i Poljičko gacko kolo

S obzirom na to da je Dalmatinska zagora područje koje obuhvaća Knin, Drniš, Vrliki, Sinj, Imotski, Vrgorac i brojna manja sela, pitanje se postavljalo, a i danas se postavlja, koje je pravo *Nijemo kolo*. Tako su Vrličani svoje *Vrličko kolo* smatrali izvornim, koje je istina kolo po kojem je *Nijemo kolo* postalo poznato u svijetu, ali ne i jedino pravo.

Vrličko kolo, kako je pojasnila Paštar-Krnčević, počinje s pjevanjem solistice, a potom se prelazi u višeglasje, te se s drugim djevojkama otpjeva uvodna pjesma:

»Mi smo rekle zapivati ode,
bilo večer, bilo u srid podne.
Pivaj seko grlo nam je voljno,
živilo nam društvo naokolo.

Oj Vrliki na visoku brigu,
pod tobom se sokolovi ligu.«

»Glazbena pratnja u *Nijemom kolu* nikada nije bila prisutna, osim ritma kojeg su pružali ritmični udarci opanaka. Tek u rijet-

kim prilikama kolo može pratiti tradicionalno otkanje u pozadini«, pojašnjava sugovornica.

Osim *Vrličkog*, tu je *Sinjsko kolo*, te *Poljičko gacko kolo* o kojem smo razgovarali s predsjednikom KUU *Mosor* iz Gata (Makarska) **Antom Prosom**, koji je pojasnio da je *Poljičko gacko kolo* podtip *Nijemog kola* s područja Dalmatinske zagore. Izvodi se bez glazbene pratnje ili neovisno o njoj, kad ona postoji. »U našem društvu *Gacko nijemo kolo* se izvodi gotovo na svakom nastupu ili koncertu, a s posebnim naglaskom na smotrama folkloru (*Vinkovačke jeseni* i slično) kada obvezno nastupamo s njime. Bitno je naglasiti da se tradicija plesanja prenosi s koljena na koljeno već generacijama u našoj Udrugi«, kaže Proso i pojašnjava kako je ples, odnosno kolo, usko vezano uz identitet čovjeka tako da nema točnih podataka koji govore o počecima *nijemog kola* u Gatima, ali smatra se da se pleše od najranijih vremena Poljičke kneževine (12.-13. stoljeće).

»Pretpostavka je da se oblik ovih kola mijenjao kroz vrijeme. Nijema kola su se nekad izvodila za blagdane, na slavljinama i feštama, a danas su uglavnom prisutna samo u folkloru (rijetko u nekim drugim prigodama). Stoga se naša Udruga trudi održati tradiciju izvođenja ovoga kola, koje u sebi ima osnovni korak kao kod svih nijemih kola, no postoje razlike u držanju i izvođenju«, kaže Ante Proso, objašnjavajući kako se kod *Gackog kola* igrači isključivo kreću u krug, dok se kod drugih nijemih kola igrači znaju kretati i slobodno.

U pojedinim dijelovima Dalmatinske zagore i danas se još izvodi stari način plesanja.

»Da nema smotri, derneka, ponekih vjenčanja i crkvenih svetkovina ne bismo mogli vidjeti to blago koje imamo. Zbog toga je jako bitno sačuvati ovu nematerijalnu kulturnu baštinu«, ističe Paštar-Krnčević.

Koraci, geste i figure u prošlosti su se prenosili sasvim spontano dok nove generacije ovu tradiciju prenose kroz rad kulturnih društava, a ono što ih sve povezuje jest ljubav prema zavičaju i tradiciji.

Ž.V.

Varijabilna zaštita

Početkom devedesetih godina (1991.), odlukom Skupštine APV (*Sl. list APV* 25/91) kao »nepokretno kulturno dobro od velikog značaja prostorno kulturno-istorijska celina«, među ostalima, pod rednim brojem 28. proglašena je »gradska jezgra Subotice«. Zaštićeni centar je skoro kvadratnog oblika kog graniče ulice: Zmaj Jovina, Trg Sinagoge i u produžetku Žarka Zrenjanina do Karađorđevog puta, zatim prati ovaj put do Laze Mamužića, ovom ulicom do Somborskog puta, pa nastavlja Romanijskom (danas biskupa Lajče Budanovića). U ovoj ulici bila je predviđena izgradnja autobusnog kolodvora, tu se granica lomi i nastavlja Ulicom Maksima Gorkog, kod podvožnjaka za Palić ponovo se lomi skoro pravokutno i nastavlja se u pravcu prvog kolosijeka pruge za Budimpeštu, obuhvaća i željeznički kolodvor. Shodno tadašnjim početnim propisima, građevinsku

godine. Budući da sam onda bio glavni arhitekt grada, ustanovio sam da se s usvajanjem ovog dokumenta odugovlačilo, prije svega iz spekulativnih razloga, da bi pojedini »investitori«, znajući za plan, mogli lakše doći do vrijednih placeva u centru. Ovaj planski dokument je sadržao i »Zonu urbanističke zaštite povijesne jezgre Subotice«. Za potrebe zaštite objekata MZZSK je izradio i kategorizaciju objekata. Od izuzetnog kulturnog značaja su Gradska kuća i Sinagoga do objekata neprimjerenih ambijentu. Druga karakteristika plana bila je da je za skoro 50% smanjena površina zaštićene zone, ovo su nazvali »prijedlog nove kategorizacije«. Npr. izuzeti su željeznički kolodvor i trg ispred njega, Higijenski zavod do Ulice Vase Stajića. Kasnije su u ovoj ulici porušene prve dvije secesijske kuće, da bi tamo nikle četverokatnice. Slično je urađeno u paralelnom Vujićevom sokaku. U ovom dijelu planirala se izgradnja jedne katne javne garaže. Ovaj »novi centar« je podijeljen u tri zone: Centar I., II. i III. Za zonu Centar I. izrađen je Plan detaljne regulacije, broj U-235/2006. Javni uvid i rasprava bila je održana u periodu od 26. 11. do 26. 12. 2007. Tada sam, nekoliko mjeseci ranije, dao ostavku na položaj glavnog arhitekta iz dva razloga: zbog Kazališta i ovog tzv. detaljnog plana. Budući da sam dobro znao plan, dao sam i službenu primjebdu Komisiji za planove (općinski djelovodni broj: II.-02/353/33 20. 26. prosinca 2007.). Plan je usvojen.

Građenje u kontekstu

dozvolu za gradnju u zaštićenoj zoni izdavao je Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture. Ovo je predstavljalo problem za projektante, urbaniste. Kasnije je Pokrajina dio poslova kod manje važnih objekata prepustila subotičkim zavodima: Urbanističkom i Međuopćinskom za zaštitu spomenika kulture. Njihove planove je prihvaćala i ozakonjivala Skupština općine Subotica. Tih godina oživjela je privatna inicijativa. Iz raznih razloga u Subotici je počela izgradnja u užem centru grada. Ulagačima je najinteresatnija ulica bila Petra Drapšina (Gomboški sokak). Privatne stambene kuće su pretvarane uglavnom u ugostiteljske objekte. Jedan za drugim otvarani su kafići, restorani i ulica je postala »boemska«. Za dozvolu pretvaranja prozora u ulazna vrata investitori su plaćali velike iznose za »projekt zaštite« i za »urbanističku dozvolu«. Pritisak investitora je bio sve veći, jer su relativno jeftino mogli otkupiti stare kuće, čiji su vlasnici umrli ili se odselili iz grada. Bilo je potrebno izraditi generalni plan gradnje u centru.

Prvi planski dokument

Generalni plan nazvan »Subotica – Palić do 2020. godine«, iako je izrađen početkom novog milenija, usvojen je tek 2006.

Povijest se ponavlja često kao farsa

Trenutno traje javni uvid do 9. ožujka, u detaljni plan regulacije zone Centar II. (DP-CII). Moram reći da dio ove zone vrlo dobro poznajem, jer sam s dva kolege 1985. radio plan u tri varijante, nazvan »dvorišta Strossmayerove ulice«. Naručitelj je bio Savjet za razvoj grada. U okviru ovog plana postavili smo izložbu slika o stanju u dvorištima, prikazali smo naša rješenja i održana je i javna rasprava, što je u to doba bila novina prilikom urbanističkog planiranja. Centar tada još nije bio pod zaštitom. Na sadašnji DP-CII imam slične primjedbe kao prije 14 godina. Uopće nije promijenjena valorizacija objekata, te je 50% objekata proglašeno »neprimjereno ambijentu«, koji se mogu rušiti i na tim lokacijama mogu se graditi višekatni objekti. Tvorci plana kao da nisu čuli za, u svijetu rasprostranjen pojam, »građenje u kontekstu«. Kao prilog ovome dajem jedno rješenje iz strogo zaštićenog centra Pečuha. Po sličnom principu MZZSK trebao je izraditi, za svaki pojedinačni objekt u zoni, detaljne uvjete zaštite: što se na njima može mijenjati, je li dozvoljena izgradnja potkrovlja, mijenjanje otvora na fasadi itd. Primjera radi, to nije urađeno za zgrade u Ulici Matije Gupca i dijelu Gomboškog sokaka nego se ruše postojeće zgrade. Da postoje ovakvi uvjeti, razni ulagači imali bi manje prilike vršiti pritisak na institucije, bez obzira na trenutnu gradsku vlast. Primjedbi imam još bezbroj, ali to ću pismeno proslijediti nadležnima. Moja generalna primjedba je: ovaj plan je nedorečen, nije pravljen po suvremenim principima i treba ga vratiti na temeljitu doradu, naročito dio »neprimjerenih«, kao i katnost budućih novih građevina.

Bajka

Drugo lice SUBOTICE

Vjerojatno ima mnogo ljudi na ovim prostorima kojima – nakon one najstrašnije, od prošlog petka predvečer – sve vijesti djeluju nekako kao iz stiha: »i sve su bitne, i sve su sitne, i sve su nevažne – naspram nje«. Ljepše, recimo, djeluju slike s nove fontane u nedjelju navečer, koje ljubavljaju gore, nego li bensedin-informacije da će dio lokalne vlasti zaštititi gradsku jezgru od razularenih investitora a pri tome dovesti još i druge investitore da na Paliću izgrade Raj od 210 soba i pratećim sadržajima koji će mu vratiti nekadašnji sjaj. Slike ljudi koji tiho i sa suzom u očima daruju Nebu zahvalu što je postojao, ma iz prve se to vidi, Istina su sama po sebi i nijedna druga koja joj je prethodila ili koja odmah iza nje slijedi ne mogu joj nauditi, jer On je bio pravi vitez u ovoj crnoj bajci kojom smo predugo okruženi.

Pokušali su, nije da nisu, i sin i otac po starom, ali uloge koje su sami izabrali ne daju njihovim riječima težinu vjere. Priječi ih trenutak.

Sin **Bálint**, samo dan prije no što se naš vitez preselio na nebeske njive kod svoga dede, građanima je obećao da će oni (koji?) spriječiti da se zgrade »subotičkog duha i izgleda«, ma što to značilo, u Rudić ulici, Ulici Petőfi Sándora i na Trgu Sinagoge zamijene »bezličnim višekratnim objektima staklenih zidova i čeličnom konstrukcijom«. Obećao je i to da će oni (Savez vođanskih Mađara?) u te svrhe angažirati stručnjake »koji dobro poznaju grad« i u bliskoj budućnosti izraditi novi Plan detaljne regulacije u cilju zaštite gradske jezgre.

Na koje je to objekte mislio? Na one koje već postoje u ulicama Petőfi Sándora i Dimitrija Tucovića na razvalinama starih? Na one u Ulici braće Radića koje upravo nastaju, a među njima i tzv. mađarski vrtić? Ili možda na one na lokacijama koje je spomenuo (uključujući i Ulicu Petra Drapšina), čiji zidovi zadrhte od straha od buldožera i kad prođe *tamić* s drvima? Na koga je tu mislio? Možda na *DG Companyu*, koja i (do) sada ruši i gradi kao da čupa i sadi? Ili zna nešto mnogo više o tome, pa je zbog toga nezadovoljan, ali zbog primirja u Gradskoj kući to ne želi ogoļjavati?

I kako sada – nakon konačnog odlaska Najvećeg među nama – djeluje licemjerno to kraljevsko »Mi«! Pa upravo su Oni (da se

ne obraćam izravno), kao nositelji vlasti, 2007. donijeli taj naka-radni Plan detaljne regulacije kojim je najuža gradska jezgra investitorima ostavljena kao srna na streljani (pročitati **Zsombora** na prethodnoj strani), a za ovih četrnaest godina vlastita Im se uloga u njoj promijenila jedino utoliko što više nisu prvi nego drugi. Čak i u takvoj poziciji za sve ovo vrijeme imali su bezbroj prilika spriječiti ono što se naočigled svih događalo ispred nosa, i dok su bili u koaliciji s demokratima i s ovima poslije njih. Imali su, ali nisu. A zašto nisu? Zato što bi jednim sprječavanjem buldožera, recimo onog kod Gimnazije, sebi na duge staze oduzeli privilegij sudjelovanja u vlasti, a to je – samo se treba teleportirati u njihovu svijest – važnije i od interesa Grada i njegovih građana.

Drugu bajku – samo tri dana nakon što se naš vitez na recepciji Neba slučajno sreo s **Mirom Furlan** – svojim je vjernicima ispričao otac **István**. Nošen dahom nedavnog susreta s **Božanskim** (3. veljače) otac István je na valovima Radija *Pannon* upozorio Subotičane neka se sprema na najveća dobra koja ih u budućnosti očekuju: jedan mađarski hotelijer zainteresiran je da na praznom prostoru između Muškog štranda i hotela *Prezident* sagradi hotel vrijedan 40 milijuna eura! Osim toga, kako se u mikrofon ispovjedio István atya, i za Suboticu postoje zainteresirani investitori za izgradnju tvornice betonskih elemenata i pogona za kuhanje piva. Tko je poznati mađarski hotelijer i tko su zainteresirani investitori; kada će početi izgradnja i kada je planiran njen završetak; što je do sada urađeno na tom planu, kakvi su planovi glede

broja zaposlenih i koliko će Grad od toga imati koristi...? Još nije trenutak. Nije, naime, trenutak da se građani predoziraju srećom, jer treba ostaviti nešto i za... izbore. Koji, dok trepneš, i eto ti 2022. Takva pitanja, naravno, izostala su i od novinara, ali treba to razumjeti: već i ova količina sreće pokazuje se dovoljnom da u umu paralizira centar za pitanja.

I još je – samo da bi stavio do znanja svom moćnijem gradskom partneru s kim se kači i tko iza njega stoji – u istom programu rekao kako je prethodno rukovodstvo *Parka Palić* počelo gradnju *avantura parka* »na način koji nikada do sada nije viđen«, te da ga stoga treba ukloniti jer »izaziva velike probleme«. Božanski te mazo! Pa gdje su bili kada je sve to počelo? Gdje su bili kada su iskopani temelji da bi zatim nikla viletina na istočnoj obali Palićkog jezera? Eh, gdje... Pa znate i sami.

I što će učiniti da se sva nepočinstva isprave: srušiti novoizgrađeno u zaštićenoj gradskoj jezgri ili na Paliću, dovršiti Kazalište i kompleks zatvorenih bazena u Dudovoj šumi? Ili... prvo pokrenuti postupak za utvrđivanje odgovornosti, ma i po cijenu da se i vlastito ime nađe u tome?

Naravno da ne. A i zašto bi kada je umijeće pričanja bajki tako unosan posao? Vjerovali, konačno, **Doletu** ili ocu i sinu, suština je ista: njih ne bira pamet nego srce. U takvom rasponu, međutim, nije zgorega otvoriti uši i oči. Zarad općeg dobra.

Z. R.

Nacrt prostornog plana detaljne regulacije – Zona II.

Kliše zgrade u unikatnom centru Subotice

Ukoliko se usvoji plan detaljne regulacije centra – Zona II., bit će omogućeno rušenje objekata u zaštićenoj gradskoj jezgri. Na njihovom mjestu bit će moguće graditi višekatnice

Građani Subotice i drugi zainteresirani mogu do 9. ožujka pogledati Nacrt plana detaljne regulacije centra – Zona II., a prema predloženom planu, kako piše portal *Magločistač*, otvara se mogućnost rušenja više od polovine objekata u pet ulica u zaštićenoj gradskoj jezgri. U Rudić ulici, Ulici Matije Gupca, kao i dijelu Ulice Maksima Gorkog bit će moguće rušenje nekih od postojećih objekata, dok bi jedna od najstarijih ulica u gradu, Petra Drapšina, koja se nalazi na svega 30 metara od Gradske kuće, rušenjem 90 posto objekata dobila potpuno novi izgled, pokazuje istraživanje portala *Magločistač*.

Ovaj portal podsjeća da je Zona II. dio zaštićene gradske jezgre koja je proglašena za nepokretno kulturno dobro od velikog značaja za Republiku Srbiju. U tom dijelu je 16 ulica, u kojima su objekti, građeni krajem XIX. i početkom XX. stoljeća, među njima i Ulica Petra Drapšina, jedna od najstarijih u gradu.

Katnice gdje im mjesto nije

Ukoliko predloženi plan bude usvojen, najveće izmjene doživjet će ulice Petra Drapšina, Endrea Bajcsi Zsilinskog, Bledska, kao i dio Ulice Maksima Gorkog – od Galerije *Dr. Vinko Perčić* do ugla s Ulicom Matije Gupca. U ovom dijelu grada bit će moguće rušenje oko 90 posto objekata, a na njihovom mjestu bi se gradili objekti koji bi po svojoj funkciji bili poslovni i poslovno-stambeni. Objekti bi imali prizemlje, dva ili tri kata i jedan

uvučeni kat u potkrovlju. U Ulici Matije Gupca predviđeno je rušenje neparne strane, a dozvoljena katnost ista je kao i u gore pobrojanim ulicama. Rušenje je planirano i u dijelu Rudić ulice, također na neparnoj strani.

Prema pisanju portala *Magločistač*, Planom se predviđa i izgradnja javne centralne garaže s oko 100 parking mjesta, koja bi bila smještena na dijelu prostora između ulica Endrea Bajcsi Zsilinskog, Bledske i Maksima Gorkog. U planu je i otvaranje nove ulice u ovom dijelu, koja bi se prostirala od Endrea Bajcsi Zsilinskog preko Petra Drapšina, a izlazila bi na Ulicu Matije Gupca.

Otuđeni urbanizam

U Nacrtu Plana se navodi kako su »objekti većim dijelom de-vastrani, ružurani, izgledom i funkcijom narušavaju ambijent gradskog centra«. Dodaje se da se svi postojeći objekti, unutar svih blokova koji predstavljaju kulturna dobra, zadržavaju u potpunosti, a da objekti mogu biti adaptirani ili zamijenjeni novim objektima prema uvjetima koje propisuje Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture u Subotici (ZZSK), piše portal *Magločistač*.

Arhitekt **Attila Pesti** ocijenio je za *Magločistač* da je jezgra grada vrijednost koja se ne smije mijenjati, već se mora očuvati, te da bi bio »griješ prepisati ovaj ambijent nekim otuđenim urbanizmom«.

»Ne treba jezgru transformirati već pametno, fleksibilno, kreativno regulirati i pažljivo obogatiti. Protivim se nabijanju višekatnica u centar grada. Ovo nije samo nepotrebno već i neukusno za Suboticu – Zonu II. U gradu ima toliko prostora za višekatnice, nemojte graditi kliše zgrade u unikatnom centru jer je za to adekvatno naselje Prozivka gdje se grade višekatnice«, apelira Pešti.

On smatra da nije šteta za neke zgrade ako se na njihovom mjestu sagradi nešto ljepše, vrijednije, uzbudljivije od sadašnjeg zato što su se procesi velikog svijeta uvukli i ovdje i primoravaju Suboticu da se natječe.

»Kako gradska ekonomija nije konkurentna, mora svoje lokalne vrijednosti staviti u konkurenciju, kao što su mir, ljepota, harmonija, čist zrak, drveće, hrana, tradicija, događaji, kulturni život itd. Zona II. i Ulica Petra Drapšina pruža odličan okvir za to«, smatra Pešti.

Pásztor: Zgrade subotičkog duha ne smiju zamijeniti bezlične katnice

Mogućnost da se u Zoni II. grade višekatnice bila je povod da predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor** o zaštićenom graditeljskom naslijeđu razgovara s gradonačelnikom Subotice **Stevanom Bakićem**. Nakon tog razgovora na svojoj službenoj Facebook stranici predsjednik Skupštine grada napisao je da je plan izrađen od strane ljudi kojima tradicionalna subotička obilježja identiteta kao i naše graditeljsko kulturno naslijeđe ne predstavlja prioritet već investicije u nekretnine, što bi nes-

porno ublažilo situaciju u svezi stambenih problema, ali bi to Suboticu pretvorilo u običan grad popunjen višekatnim zgradama. »Gradsku jezgru Subotice smatramo jedinstvenom kulturno-povijesnom ambijentalnom cjelinom koja je od izuzetnog značaja kako za Subotičane tako i za turiste koji nam dolaze u posjet. U neposrednoj blizini Gradske kuće, u jednoj od posljednjih ulica s kamenim kockama, u Ulici Petra Drapšina ne mogu se graditi trokatne stambene zgrade! Zajedno ćemo spriječiti da se naše zgrade subotičkog duha i izgleda u Rudić ulici i Ulici Petőfi Sándora, kao i na Trgu Sinagoge zamijene bezličnim višekatnim objektima staklenih zidova i s čeličnom konstrukcijom«, napisao je Pásztor.

Kako je napisao, u bliskoj budućnosti bit će izrađen novi Plan detaljne regulacije za Zonu II., angažiranjem stručnjaka koji dobro poznaju grad. Dodaje da nove višekatne stambene objekte treba graditi izvan gradske jezgre gdje za to ima dovoljno mogućnosti, pa se tako neće pogoršavati i već sada problematična situacija u svezi prometa i parkiranja.

»Podržavamo razvoj grada, ali na način da se time ne kviri izgled grada po kojem smo prepoznatljivi u odnosu na druge. Subotica samo na taj način može ponuditi konkurentne turističke sadržaje«, napisao je Pásztor.

Znači li ova Pásztorova objava da će Nacrt plana detaljne regulacije centra – Zona II. biti povučen s javne rasprave pokušali smo doznati u Grdskoj upravi Grada Subotice. Međutim, na pitanja koja smo uputili do zaključenja ovog broja nismo dobili odgovore.

Priredila: Z. V.

Nenad Periškić, master inženjer šumarstva

Od igračke do umjetnosti

Postaje križnoga puta izrađene su od hrasta, uz puno strpljenja i 350 sati ozbiljnog rada * Priča o radu s drvetom počinje još dok smo bili djeca

Nove postaje križnoga puta izrađene u duborezu od početka korizme krase župnu crkvu u Satnici kraj Valpova. Možda za ovu informaciju ne bismo niti znali da upravo spomenute postaje nije uradio rodnom Monoštorac, master inženjer šumarstva **Nenad Periškić**.

Zvanje je stekao na Šumarskom fakultetu u Beogradu (2019.), no danas radi izvan struke u tvrtki *Tehnofilter* u Belom Manastiru. Njegov rad i umijeće u izradi drveta primijetili su mnogi, a ovoga puta stigla je za njega neobična porudžbina – uraditi 14 postaja križnoga puta.

Postaje križnoga puta u duborezu

Bilo je to novo iskustvo, zapravo izazov koji je prihvaćen.

»Nikada do sada nisam radio ovako nešto. Istina, radio sam neke druge sakralne stvari, ali ne ovo. Kada sam se prihvatio, znao sam da to mogu uraditi, ali nisam znao hoće li to biti dobro. Bojao sam se likova u duborezu, jer tu nema ispravke. Ako pogriješiš samo malo, iskopaš dublje, sve je gotovo – propalo«, priča Periškić i pojašnjava kako su postaje križnoga puta izrađene od hrasta, uz puno strpljenja i 350 sati ozbiljnog rada.

»Prihvativši se posla, dugo sam tražio što i kako uraditi. Kako napraviti da budu jedinstvene. Na internetu sam našao nešto slično, ali izliveno od gipsa. Napravio sam skice i krenuo raditi.

Na zidu u radionici izbušio sam 14 rupa, pokačio izrezane daske i krenuo redom. Jedna po jedna dobivale su svoj novi izgled. Po završetku radova sve sam prešao kemocidom (sredstvo protiv insekata, koje štiti drvo 15 godina), te sam ih lakirao«, prepričava Periškić put do krajnjeg proizvoda.

Pitali smo ga i koliko se danas cijeni duborez, imajući u vidu da je to ručni rad koji se često ne može naplatiti, na što je Periškić odgovorio:

»Cijeni se rad i ljudi su oduševljeni, ali ga je teško naplatiti. Realna cijena ovoga rada bila bi oko 2.000 eura, međutim nisam naplatio ni blizu toga. Volio bih jednoga dana raditi i na restauraciji crkava i drugih stvari, ali da od toga mogu živjeti. Mislim da u tome ima potencijala jer nema majstora, ali to zahtijeva vlastitu tvrtku koju bih jednoga dana volio imati, ali do tada...«.

Kada je u pitanju alat za duborez, njegovi vjerni pratitelji su ručna dleta, čekić, mašta i strpljenje. No, alat treba i znati naoštритi, a budući da je diplomirao upravo na oštrenju alata za duborez, vjerujemo da je majstor i tog zanata.

Od prirodnih materijala

Fakultetu, kao i spomenutim postajama križnoga puta prethodilo je puno rada, školovanja i odricanja, ali kada imate brata blizanca, onda je sve nekako lakše ili bar zabavnije.

Braća **Periškić, Ivan** i **Nenad** (1993.) su svoje djetinjstvo i školovanje proveli zajedno. Skupa su završili osnovnu školu u Monoštoru, srednju Politehničku u Subotici (2008.), te upisali Šumarski fakultet u Beogradu. Nakon osnovnih studija upisali su i master i obojica ga istoga dana i završili. Sve donedavno bili su nerazdvojni. Danas žive i rade u dvije susjedne zemlje. Ivan, kao stariji tri minute, živi u Monoštoru, te je profesor stručnih predmeta u Srednjoj građevinskoj i drvoprerađivačkoj strukovnoj školi u Apatinu. Nenad je odlučio svoje »bolje sutra« potražiti u susjedstvu, u Hrvatskoj, gdje je, osim spomenutog posla, pronašao i ljubav svog života.

Njihova priča o radu s drvetom počinje još dok su bili djeca. Roditelji **Ivica** i **Anica** poznati su pčelari, ali njih to nije zanimalo. Oni su radije s ocem, koji je uposlen u poduzeću *Vojvodinašume*, išli po šumama i tražili odgovarajući materijal koji bi kasnije s puno truda i ljubavi preoblikovali u razne umjetničke predmete.

»Kada bi tata zimi pravio košnice, bilo je komada drveta koji mu više nisu trebali. Onda smo brat i ja to sve iskoristili kako bismo nam napravili drvene igračke, mačeve, traktore... Prijatelj

nam je dao ideju da napravimo sat sa žirevima, rogovima životinja, gljivama i tako smo krenuli raditi ozbiljnije. Napravili smo svaki po nekoliko komada, poklonili ih prijateljima i krenule su porudžbine. Počeli smo zarađivati ozbiljnije novce nego naši vršnjaci. Ljudima smo bili zanimljivi. Išli smo u Sombor prodavati satove, na *Bodrog fest...*«, prisjeća se Periškić i dodaje: »Krenuli smo raditi duborez, koji je puno ozbiljniji i zahtjevniji, ali donosi i više novaca. Radili smo ih za lovačke trofeje, a onda je počelo sve i svašta. Imali smo različitih narudžbina, vitrina, komoda, satova, stolova.«

Materijalom su se opskrbljivali na razne načine, ali najviše u šumi, koju su poznavali kao vlastiti džep. Tamo su pronalazili žireve, gljive, razne plodove s drveća, zanimljive panjeve, neobično granje od kojeg su kasnije radili lampe. Što god da su radili, bilo je od prirodnih materijala, te je tako po ideji Nenada, ali u rukama Ivana, nastao i medvjed od drveta, i to u prirodnoj veličini: visok 1,7 metara, koji je bio atrakcija na *Bodrog festu*. Danas se medvjed nastanio pred njihovim obiteljskim domom. Atrakcija na istome mjestu (sljedeće godine) bio je i Nenadov bicikl od drveta, koji se mogao i voziti.

Novci nisu zajednički

Dogovor je još na početku pao da svatko radi svoje, tko je bolji više će zaraditi. Tako su se braća Periškić cijeli život natjecali tko će uraditi bolje i kvalitetnije, pa samim time i više zaraditi. To ih je potaklo i na stalno napredovanje i usavršavanje.

»Uvijek smo se natjecali. Satove smo pravili svaki svoj, nismo se mi ješali jedan drugome u posao, ali ni u novčanik. Ako je bio prodan njegov sat, ja od toga nisam vidio ništa. Imali smo radionicu u podrumu, gdje smo prašili, brusili, a gore u sobi smo lakirali, lijepili i dovršavali radove, tamo je bio izložbeno-prodajni prostor. Podijelili smo se tako da je svaki imao svoja dva zida i radio je što je htio i s čim je htio. Na svim radovima su bile ispisane cijene i ako mi nismo bili doma, a mama je nešto prodala znalo se s čijeg je zida – njegovi su novci. Iz petnih žila sam se trudio da moji radovi budu bolji, a on se trudio da njegovi budu bolji i zbog toga smo napredovali toliko«, prisjeća se Nenad i priča kako su indirektno jedan drugoga poticali na usavršavanje.

Tijekom školovanja uz učenje, a na fakultetu i druženje, Periškići nisu prestajali s radom. Nezaboravne uspomene Nenad je podijelio s nama.

»U srednjoj školi smo bili smješteni u učeničkom domu u Subotici, koji je baš tada bio renoviran i dobio novi namještaj. Naravno, brat i ja smo radili duborez i oštetili stol. Preskočit ću dio o tome kako su odgojitelji reagirali, ali na kraju su nam našli radionicu u podrumu. Tako smo mi nedjeljom navečer odlazili u Suboticu s daskama u rukama, a petkom bismo gotove proizvode nosili kući. Stalno smo nešto vukli, a putovali smo šinobusom«, prisjeća se kroz smijeh Nenad.

Ništa bolje nije bilo niti u Beogradu gdje su u stanu nastavili raditi duborez.

»U stanu baš i nije zgodno raditi duborez, tako smo na početku imali dogovor da radimo obojica zajedno, svaki svoj rad, ali u isto vrijeme i onda pet minuta lupamo, a potom mora biti tišina zbog susjeda. Međutim... Kada bi susjedi pokucali na vrata, znali smo ih uvesti unutra i pokazati im što radimo i čime se bavimo«, priča Periškić i pojašnjava kako su uvijek našli neki kompromis kako bi ipak mogli raditi ono što vole – stvarati umjetnost.

Ž. V.

Opet sporno vlasništvo

»Sve ovo se dešava jer je netko nekada u katastru nepokretnosti u rubrici vlasništvo, upisao 'društvena imovina'. Prostorije u kojima danas radimo kupili su naši djedovi davne 1938. godine od Mirka Kumpfa, što je više puta spominjano i pisano u povijesti Društva«, ističe Ivan Gregurić

Na adresu HKPD-a **Stjepan Radić** u Novom Slankamenu, krajem prošle godine, stiglo je rješenje Republičkog geodetskog zavoda, Službe za katastar nepokretnosti Indija, u kojem se navodi da se dozvoljava upis prava državnog vlasništva u korist Srbije na katastarskim parcelama 1721 i 1722: zemljište pod zgradom-objektom površine 454 m², zemljište pod dijelom zgrade površine 9 m², zemljište uz zgradu-objekt površine 364 m², zemljište pod zgradom-objektom površine 20 m², te njiva 3. klase površine 2016 m², dosadašnjeg korisnika društvenog vlasnika KPD-a **Stjepan Radić** iz Novog Slankamen. Na ovakvo rješenje članovi Upravnog odbora KPD-a **Stjepan Radić** uložili su žalbu, jer smatraju, kako navode, da je objekt udruge s okućnicom njihovo vlasništvo.

Objekt su gradili naši preci

Prema riječima tajnika Društva **Ivana Gregurića**, veći dio dokumentacije koju posjeduju dokaz je da je objekt njihovo vlasništvo.

»Prostorije u kojima danas radimo kupili su naši djedovi davne 1938. godine od **Mirka Kumpfa**, što je više puta spominjano i pisano u povijesti Društva. To je poznato ne samo žiteljima Slan-

kamena nego i velikoj većini starijih ljudi u indijskoj općini. Uz pribavljene sve dozvole za gradnju izgrađena je nova dvorana 1988. godine. Dozvolu za adaptaciju prednjeg dijela objekta dobili smo 2007. godine od Odjela za urbanizam Općine Indija. Sada smo suočeni sa situacijom da naše prostorije rješenjem općinskih tijela pripadaju državi, Općini Indija. Štoviše, u rješenju se navodi da je komisija utvrdila kako je na tom placu nelegalno izgrađena dvorana. Sve ovo se dešava jer je netko nekada u katastru nepokretnosti u rubrici vlasništvo upisao 'društvena imovina'. Ugovor o kupovini prostorija iz 1938. ne posjedujemo, budući da je veći dio arhive spaljen zajedno s dijelom knjiga iz knjižnice 1991. godine. Dio knjiga je sačuvao tadašnji ravnatelj osnovne škole **Steva Grujić**. Kopija ugovora vjerojatno postoji u Arhivu Srema u Srijemskoj Mitrovici, ali bez sudskog naloga Društvo ga ne može dobiti. Ovim putem molimo prvenstveno Hrvatsko nacionalno vijeće, kao našu krovnu instituciju, a zatim i predstavnike drugih hrvatskih institucija da nam pomognu kako bismo našu imovinu ponovo vratili u naše vlasništvo«, ističe Gregurić.

Kako nam je prilikom razgovora istaknuo predsjednik HKPD-a **Stjepan Radić Ivan Albot**, nakon dobijanja rješenja kojim se dozvoljava upis prava državnog vlasništva nepokretnog i pokret-

nog dijela imovine udruge, članovi Upravnog odbora su uložili žalbu na izdano rješenje, te obavili razgovor s predstavnicima lokalne samouprave Općine Indija. Kako je izjavio, obećana im je podrška u rješavanju njihovog problema. Općina Indija im je ponudila korištenje zgrade doma na 99 godina, na što oni ne pristaju. Trenutno čekaju odgovor na žalbu koju su uložili, te se nadaju da će i uz pomoć predstavnika hrvatskih institucija slučaj biti riješen u njihovu korist.

Povijest Društva

Dana 3. kolovoza 1902. godine u Novom Slankamenu je osnovano HKPD *Stjepan Radić*. Na osnivačkoj skupštini su prihvaćena pravila rada, te je na temelju odluke 34 prisutna člana izabrana uprava Društva. Tada je Društvo dobilo naziv Hrvatska čitaonica. Hrvati i Srbi pristupaju u članstvo u nešto većem broju sljedećih godina. Društvene zabave su organizirane po dva do tri puta godišnje, a 1905. godine Društvo se pretplaćuje na više dnevnih i tjednih novina. Tijekom Prvog svjetskog rata Društvo bilježi teške dane. Mnogi su članovi na fronti. Povratkom ljudi iz rata Društvo nastavlja uobičajeni rad. Interesantno je napomenuti da se Nijemci kao članovi Društva nalaze u njemu do 1931. godine, ali već 1932. nema ih u članstvu. Zgrada u kojoj je bila privatna kavana kupljena je 1938. godine. Prostorije su bile prilagođene potrebama Društva. Udruga tada broji 600 članova i nosi naziv Hrvatski seljački dom. U svojoj knjižnici ima 450 knjiga. Počinje Drugi svjetski rat i osjetno se smanjuje intenzitet rada Društva. Prva poslijeratna skupština Društva održana je 3. veljače 1946. godine, na kojoj prisustvuje 134 žitelja Slankamena. Jednoglasno su zaključili da se obnovi rad najstarijeg kulturno-prosvjetnog društva, a 3. travnja 1948. godine dobijaju odobrenje Ministarstva unutarnjih poslova Narodne Republike Srbije. Tada ono dobija ime KPD *Stjepan Radić*. Uređuje se knjiž-

Hrvatska riječ bez odgovora

Na adresu Općine Indija uputili smo dopis s molbom za odgovor na pitanje koji su konkretni koraci koje će lokalna samouprava poduzeti u eventualnom rješavanju ovog slučaja. No, do zaključenja ovog broja našeg tjednika odgovor nismo dobili.

nica, povećava broj knjiga, raste i zanimanje za knjige. Učvršćuje se rad u svim oblicima kulturno-prosvjetnog i društveno-zabavnog rada. Osnivaju se sekcije: dramska, muzička, folklorna i pjevačka. Društvo je 1968. godine od S. O. Indija dobilo Oktobarsku nagradu, kao priznanje za izuzetne zasluge na širenju kulture na amaterskom nivou. Negdje oko 1976. godine mnogo se govori i razmišlja o obnovi zgrade. Nakon pribavljene potrebne dokumentacije, 1988. godine sazidana je nova dvorana. Raspadom SFRJ za Društvo nastaju teški dani. Društvo '90-ih godina ostaje bez svog prostora koje je mjesna zajednica izdala za ugostiteljski objekt. Prostorije se vraćaju Društvu pred proslavu 100. godišnjice i nastavlja se uređenje i intenzivni rad na njegovoj preregistraciji. Već 1. kolovoza 2002. godine udruga od SUP-a Srijemska Mitrovica dobija rješenje o upisu u registar udruženja građana pod nazivom HKPD *Stjepan Radić*, Novi Slankamen. Budući da su Hrvati prvi put nacionalna manjina, statut Društva je morao biti izmijenjen. Zadatak Društva je razvijanje i njegovanje kulturne tradicije i običaja Hrvata u Srijemu. To se odnosi na folklorne, književne, muzičke, dramske, likovne i ostale kulturne i edukacijske sadržaje. Od 2002. godine Društvo je ostvarilo značajne rezultate nastupima na općinskom i pokrajinskom nivou, kao i na gostovanjima u Hrvatskoj, u Zagrebu, u dvorani *Vatroslav Lisinski*, na *Vinkovačkim jesenima* i drugim sličnim manifestacijama.

S. D.

Извод из земљишне књиге

Упомак бр. 13

НОВИ СЛАНКАМ

А) ЛИСТ О ПОСЕДУ

Редни број	Број парцеле	Ознака земљишта	Површина			Примедба
			ha	a	m ²	
1.	1721	кућа, двориште и жива у селу	-	08	27	
2.	1722	жива у селу	-	20	36	

Б) ЛИСТ О ВЛАСНИКУ

Редни број	Грмидба
1.	ДРУШТВЕНА СВОЈИНА
2.	а носилац права коришћења је: КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНО ДРУШТВО 2 " СТЈЕПАН РАДИЋ" Нови Сланкаме

26. veljače 2021.

Naši gospodarstvenici (XXXI.)

Zlatne ruke zlato vezu

Jedan od radova u zlatovezu, na koji je Suzana Kopunović posebno ponosna, jest onaj za tzv. nebo koje se nosi nad biskupom na Tijelovo, a koji je radila 2008. za bivšeg subotičkog biskupa Ivana Pénzesa. »Radila sam zlatovez i na nošnji staroj sto godina. Kada sam se toga prihvatila, mama me je samo pitala: 'Znaš li što radiš? Taj materijal može pući'. Ipak sam to uradila i sve je ispalo kako treba«

Zlatovez na »nebu« koje se na Tijelovo nosi nad subotičkim biskupom, prekrasni motivi izrađeni zlatnim koncem na narodnoj nošnji naših *divojaka* i *momaka*, bandašica i ostalih zaljubljenika u ovdašnju tradicijsku baštinu, kao i na brojnim stolnjacima i ručnicima, djelo je preciznih, strpljivih i kreativnih ruku Subotičanke **Suzane Kopunović**, koja se, uz šlingovanje, ovom vještinom bavi 16 godina. Kako joj to ne bi bio samo hobi, već ozbiljan i priznat posao, obavlja ga u okviru poddjelatnosti suprugove firme, preko koje je 2005. kupila svoj prvi stroj za vez.

Među »krpicama« otkad zna za sebe

Budući da joj je mama cijeli svoj radnik vijek provela u subotičkom *Željezničaru*, a uz to kao krojačica radila i doma, Suzana je, odrastajući među »krpicama« i zavoljevši ih, pomagala svojoj majci u šivanju, pa tako i kao vrlo mlada zaradila svoj dinar.

Ljubav prema ovom ručnom radu ostala je do današnjih dana te se, ovaj put uz suprugovu potporu, odlučila njime profesionalno baviti.

»Prvi stroj – *Barudan* (s jednom glavom i ramom od 25 cm), kupili smo 2005. godine sa željom da s njim radim tzv. lijepe stvari, koje su podrazumijevale šlingovanje posteljina, stolnja-

ka. Međutim, naš je standard takav kakav je i malo tko to može i želi platiti, jer, primjerice, obična bijela posteljina od damasta košta od 4.000 do 8.000 dinara, bez mog rada. Pa zamislite još na sve to uraditi u nekim pastelnim nijansama npr. sitne cvjetove. A šlingovanje jedino ima smisla raditi na damastu jer je on u odnosu na pamuk mnogo kvalitetniji, čvršći, ne gužva se toliko i štirka se kao nekad.«

Nedugo nakon prvog, kupljen je i drugi stroj, s dvije glave i s većim ramom, tj. radnim poljem, i Suzana je uz šlingovanje počela raditi zlatovez na stolnjacima. Ubrzo potom započela je njena suradnja s izrađivačem papuča **Dejanom Kovačem**, koja traje i danas.

»Imamo divnu suradnju i već 16 godina radim vez na oglašljima njegovih papuča, koje su pravljene za naše tradicionalne manifestacije, potom svadbe, a mnoge su završile i u brojnim svjetskim zemljama. Znao mi je donijeti stare papuče, koje već nisu ličile na sebe. Onda smo mi te šare skenirali, preslikavali. Upravo sada, uz njegove papuče, radim haljinicu za krštenje, koja će ići u Sjedinjene Američke Države.«

Putovi zlatnog konca

Jedan od radova u zlatovezu, na koji je Suzana Kopunović posebno ponosna, jest onaj za tzv. nebo koje se nosi nad biskupom

na Tijelovo, a koji je radila 2008. za bivšeg subotičkog biskupa **Ivana Pénzesa**.

»Vezeni motivi se nalaze oko cijelog 'neba', a iznutra gore je jedno veliko sunce. Kad je tada krenula procesija i biskup izašao iz crkve, i kad je sunce uprlo u 'nebo', toliko mi je bio prelijep prizor da sam imala dojam da mi je srce u cijelom grudnom košu, osjećala sam se sretno i ponosno. To 'nebo' se i danas iznosi na Tijelovo.«

A onda su, kako kaže, polako krenule bandašice, kojima je radila zlatovez na nošnjama, a jedan od omiljenih radova joj je na onoj đurđinske bandašice **Helene Štrbo**, 2019. godine.

»U pitanju je bila indigo plava svila, gdje je žito u zlatovezu išlo skroz okolo. Potom sam za tri bandašice, 2019., radila zlatovez na kragnama, a radila sam i za nošnje drugih sudionica i sudionika naše tradicionalne žetvene svečanosti – *Dužijance* (na suknjama, keceljama, košuljama, momcima na prsluku itd.). Radila sam zlatovez i na nošnji staroj sto godina. Kada sam se toga prihvatila, mama me je samo pitala: 'Znaš li što radiš? Taj materijal može pući'. Ipak sam to uradila i sve je ispalo kako treba. To se moralo premjeriti, da svaki klas bude na jednakoj razdaljini, jer to je već gotovo i ti

ne prilagođavaš materijal sebi već se ti prilagođavaš materijalu.«

Suzanin rad u zlatnom koncu, točnije u kombinaciji običnog konca i zlata, našao se i kod sadašnjeg subotičkog biskupa **Slavka Večerina**, za kojeg je izradila grb, koji se prvo nalazio na njegovoj stolici, a potom je uramljen. Posljednje oko čega je bila angažirana jest zlatovez za 20 novih narodnih nošnji HKC-a *Bunjevačko kolo*.

Također, njene se šare mogu naći i na brojnim vjenčanicama, te u vidu posveta ili simbola na ručnicima. Radi i stari način veza – preko kartona, a osim sa strojem radi i ručno, i to prije svega rupice kod šlingovanja.

I još ponešto o zlatovezu...

Zlatovez se, kako nam je pojasnila Suzana Kopunović, radi sa specijalnim metalik koncem koji sadrži dvije metalne upredene niti i može biti u raznim bojama. On se radi na raznim materijalima: plišu, treviri, svili, pamuku, pa i na koži.

»Svaki konac je preko 20 eura. Jeste da je taj dužine pet tisuća metara, ali se s njim teže radi, često pukne, pa se ponovo mora uvlačiti u stroj, tako da se on znatno više troši u odnosu na običan. Konac naručujem iz Beograda gdje oni kvalitetniji dolaze iz Njemačke, ali svi su oni atestirani i stižu iz tvornica za proizvodnju konaca. Nekada se lakše dolazilo do kvalitetnih konaca, a 90 posto je stizalo iz Hrvatske (*Vesna*, Zagreb). Danas u Subotici imamo dvije pozamantarije gdje uglavnom prodaju konce iz Turske i nemamo gdje kupiti kvalitetan. Ako malo ne pratiš društvene mreže i nisi u kontaktu s ljudima koji se bave sličnim poslom, ne može se raditi. Ako žene pokušaju ručno raditi, nemaju tako fino urađen konac. On mora biti dobro upreden da bi vez bio tanak, fin, gladak, da se lijepo slaže konac jedan do drugog.«

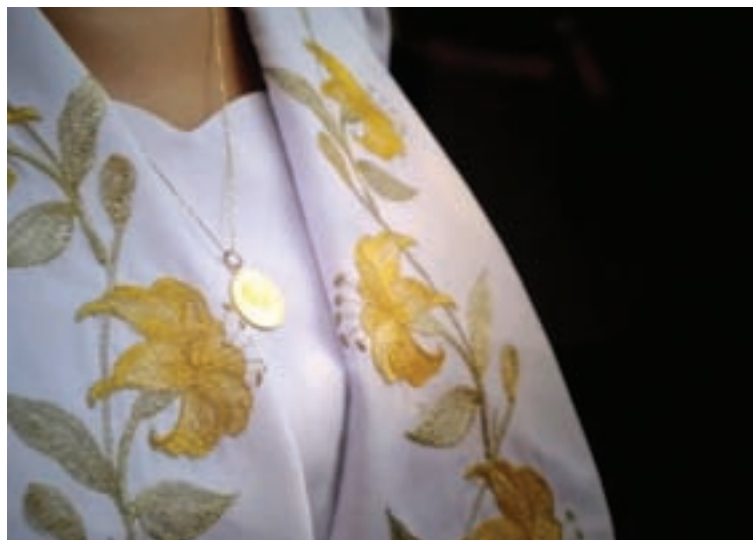
Što se tiče suradnje s drugim majstorima ovog zanata, Suzana izdvaja česti kontakt s jednim iz Baje i drugim iz Segedina.

»Jedan od njih se isključivo bavi izradom programa za zlatovez, što među ostalim podrazumijeva način na koji će ići konac, kojim smjerom, kako uraditi podlogu da se pričvrsti od dolje to što treba. To su sve stvari koje se mijenjaju i treba biti s tim u toku i usavršavati se. Drugi radi vjenčаницe, pa se i s njim često konzultiram, a pomaže mi i oko nabave konca.«

Na koncu priče o koncu, odnosno zlatovezu, Suzana kaže kako posebno uživa u tome kada joj stroj zasija dok radi.

»Za sebe znam reći da sam kao švraka, jer kada vidim zlatan konac, nije mi bitno koliko košta već kako će izgledati kad se uradi, jer volim sjajne stvari, volim zlatovez. Kad završim rad, to je sreća i zadovoljstvo. Još kad vidiš curine oči i osmijeh, sve ti je jasno. Za zlatovez treba jako puno strpljenja, preciznosti, osjećaja i mašte. To je nešto što se ne može odraditi, tj. njega ne može raditi netko tko to ne voli.«

Ivana Petrekanić Sič

Online folklorna trilogija

SUBOTICA – *Trilogija 50* naziv je multimedijalnog projekta HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice koji se prikazuje online od 20. veljače do 6. ožujka na YouTube kanalu i Facebook stranici udruge (u uvijek od 20 sati), a kao zamjena za njihov lanjski godišnji koncert koji je izostao zbog epidemiološke situacije. Projekt se fokusira na tri segmenta folklornoga nastupa (boja, zvuk, emocije), a u znaku je prošlogodišnjeg jubileja Centra – 50 godina postojanja i rada. U pitanju su po tri koreografije snimljene za svaki od tri navedena segmenta.

Prikazivanje je počelo prošloga tjedna s koreografijama iz temata »boje«. Od danas (petak, 26. veljače) do 28. veljače bit će prikazivane koreografije iz segmenta »emocije«. U ponedjeljak, 1. ožujka, na programu je cjelokupna trilogija upotpunjena s bonus točkama, dok ćete 6. ožujka moći vidjeti i kratki film o snimanju ovog projekta »Iza scene«. Ukoliko ih niste pogledali u izravnom emitiranju, do sada prikazane koreografije dostupne su na Youtube kanalu HKC-a.

Poziv za Liru naivu 2021.

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* Subotica upućuju poziv za devetnaesti susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2021*.

Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pokrajinski susret pjesnika *Lira naiva 2021*. bit će održan 29. svibnja 2021. godine u Vajskoj.

Pjesme i prijavu (s kraćom biografijom te fotografijom/portret), u wordu, treba poslati do 10. travnja 2021. na adresu: Hrvatska čitaonica, Bele Gabrića 21, 24000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com

Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-6590-752.

Godišnja skupština Croarta

SUBOTICA – Uz poštivanje epidemioloških mjera, u utorak je u Subotici održana godišnja skupština Hrvatske likovne udruge *Croarta*. Osim izvješća o radu i financijskog izvješća za 2020., na skupštini su usvojeni i planovi za ovu, 2021. godinu. Kako je istaknuto, protekla godina bila je u znaku znatno smanjenih aktivnosti s obzirom na epidemiju koronavirusa. S druge strane, među planovima za ovu godinu navedeni su: 10. saziv međunarodne umjetničke kolonije *Stipan Šabić*, dvodnevna skupna izložba članova *Croarta* u povodu 10. obljetnice udruge, sudjelovanje na likovnim kolonijama u zemlji (Šid, Sonta, Stanišić, Vajska, Lemeš) i inozemstvu (Dušnok), održavanje jednodневnih »radnih dana« na poziv župa, pojedinaca i obitelji, samostalne i skupna izložba članova krajem godine. Realizacija ovih aktivnosti ovisit će od epidemioloških uvjeta u državi. Najavljeno je i kako je u pripremi monografija o deset godina rada udruge.

Ljudi s kamerom na festivalu Dok#3

SUBOTICA – U okviru ovogodišnjeg Festivala dokumentarnog filma *Dok#3* – koji se od 25. do 28. veljače održava u Beogradu, a dijelom i online na platformi *mojoff.net* – bit će prikazan dokumentarni film subotičkog redatelja **Zoltána Siflisa** *A kamerás emberek* (*Ljudi s kamerom*).

Ovaj pedesetominutni film snimljen je prije tri godine i govori o »ljudima ispred svog vremena«, odnosno pionirima kinematografije na ovim prostorima: Subotičaninu **Sándoru Lifki** i Somborcu **Ernestu Bošnjaku**. Iako je film već prikazivan u Subotici, Somboru i drugim mjestima, organizatori festivala *Dok#3* *Ljude s kamerom* najavljaju kao domaću premijeru. Film je titlovan na srpski i bit će prikazan sutra (subota, 27. veljače) u 15 sati.

Z. R.

Pokrajinski natječaji za kulturu i informiranje

NOVI SAD – Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama raspisalo je pet natječaja iz područja kulture i tri natječaja iz područja informiranja za 2021. godinu. Među ostalim, raspisan je i Natječaj za financiranje – sufinanciranje projekata od značaja za kulturu i umjetnost nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica u AP Vojvodini u 2021. godini. Natječaj se odnosi na tri područja: zaštitu nematerijalnog kulturnog naslijeđa i suvremenog umjetničkog stvaralaštva; objavljivanje do sada neobjavljenih izdanja knjiga na jezicima nacionalnih manjina te objavljivanje časopisa na jezicima nacionalnih manjina. Natječajem će ukupno biti raspodijeljeno 8.600.000 dinara, a otvoren je do 1. ožujka.

Kada je u pitanju informiranje, raspisan je i Natječaj za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja iz područja javnog informiranja, koji podrazumijeva i medijske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina za koje će u obje kategorije (privatna poduzeća i nevladine udruge) biti ukupno raspodijeljeno 6,2 milijuna dinara. Ovaj natječaj je otvoren do 8. ožujka.

Tekstovi natječaja i prijave dostupne su na internetskoj stranici Tajništva – www.kultura.vojvodina.gov.rs.

Priređuje: Vladimir Nimčević

Is starog tiska

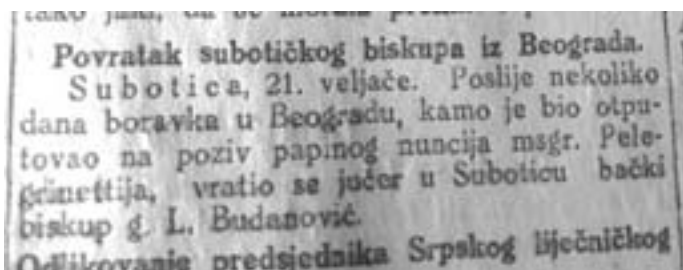
Doba prela, Budanović kod nuncija

20. veljače 1912. – *Neven* javlja da je u Bajmaku održano *Veliko prelo*, koje je uvećao glasoviti bunjevački glazbenik **Josip Mlinko** iz Mola.

20. veljače 1930. – *Obzor* javlja da je Pučka seljačka čitaonica u Tavankutu priredila prelo pod nazivom *Tavankutsko prelo*. Od uglednih gostiju bili su prisutni dr. **August Petrović** i **Vlado Mrljak**, Hrvati iz Osijeka. Prije početka prela predsjednik Čitaonice **Filip Skenderović** pozdravio je prisutne preljskim pozdravom. Nakon toga, HPD *Neven* otpjevao je pjesmu Hrvatskoj. Nakon toga je počeo ples, koji je trajao do zore.

21. veljače 1930. – *Obzor* javlja da je kod subotičkih Bunjevaca pokrenuta akcija glede sakupljanja novčanih priloga kojima bi se podigao spomenik biskupu **Antunoviću**. Akcija je naišla na odziv ne samo u Subotici, nego i u Somboru, Bajmaku, Lemešu, Riđici i ostalim mjestima sjeverne Bačke gdje žive Bunjevci. Potaknut ovom akcijom poznati somborski odvjetnik dr. **Pajo Vujević**, bunjevački Hrvat, dao je objaviti reprint Antunovićeve *Rasprave podunavskih i potiskih Bunjevaca i Šokaca*.

22. veljače 1931. – *Obzor* javlja da se subotički biskup **Lajčo Budanović** vratio iz Beograda, gdje se sastao s papskim nuncijem **Pelegrinettijem**.

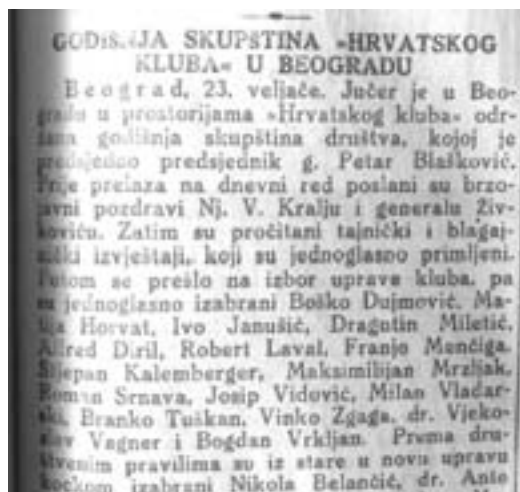
22. veljače 1939. – *Obzor* javlja da je HKD *Miroljub* u Somboru priredio tradicionalno hrvatsko prelo. Od viđenijih gostiju su bili izaslanik dr. **Vladka Mačeka** dr. **Žiga Šol** i hrvatska književnica **Mara Matočec**.

23. veljače 1929. – *Hrvatske novine* javljaju da je 7. veljače umro subotički svećenik i bunjevački rodoljub **Ilija Kujundžić**.

23. veljače 1924. – *Hrvatske novine* javljaju da je 17. veljače u Tavankutu održano i veliko tavankutsko prelo. Zabavu je priredila Pučka seljačka čitaonica. Prije podne je održan pred crkvom zbor, na kojem je poslije **Danče Stipića**, predsjednika čitaonice, odvjetnik iz Subotice **Mihovil Katanec** održao govor, u kojem je iznio sva nedjela radikala. Kroz nekoliko sati pristigao je vla-

kom iz Subotice župnik **Blaško Rajić**, koji je dočekan svečano na peronu. Rajić je u čitaonici održao govor opisujući radikalnu vladavinu. Broj gostiju navečer u 19 sati prešao je devet stotina. Gosti su počašćeni *fankima* (krafnama), koji su se pekli na četiri mjesta. Potrošeno je 1.400 fanaka.

24. veljače 1931. – *Obzor* javlja da je 22. veljače u prostorijama Hrvatskog kluba u Beogradu održana godišnja skupština društva, kojoj je predsjedao predsjednik **Petar Blašković**. Izabrana je nova uprava.

24. veljače 1939. – *Subotičke novine* pišu da je prošlih dana u Subotici boravio hrvatski metropolit i zagrebački nadbiskup **Alojzije Stepinac** zajedno s đakovačkim biskupom **Antunom Akšamovićem**. Posjetili su **Lajču Budanovića**. Obišli su sjemenište *Paulinum*, Maticu subotičku, Hrvatski dom i okolicu Subotice, među ostalim i Palić.

24. veljače 1939. – *Subotičke novine* javljaju da je pred prosinačke izbore 1938. iz Sombora premješten državni liječnik **Ladislav Vlašić**, istaknuti hrvatski kulturni radnik u Somboru, inače rodom iz Banje Luke i bunjevački zet.

25. veljače 1926. – *Neven* donosi članak **Josipa Vukovića Đide Hrvati na okup**, gdje piše da Hrvatima u Bačkoj i Baranji nije mjesto u Hrvatskoj pučkoj stranci, ni u Slovenskoj ljudskoj stranci, ni u Narodnoj radikalnoj stranci, nego samo u Hrvatskoj seljačkoj stranci. Ondje također piše da su radikali upropastili Vojvodinu.

26. veljače 1937. – *Subotičke novine* javljaju da je ogranak Seljačke sloge u Monoštoru pokrenuo akciju za podizanje Hrvatskog seljačkog doma. Mjesto za gradnju je poklonila mjesna crkvena općina pored crkve sv. Petra i Pavla.

Suradnja dvije europske prijestolnice kulture

Novosadsko-riječke kulturne veze

Kroz suradnju dva grada željeli smo razvijati kapacitete i dugoročna partnerstva, razmjenjivati znanja i organizirati zajedničke programe, kaže Vladimir Radmanović

Sastanak u Rijeci. Foto: NS EPK

Projekt Europske prijestolnice kulture (EPK) povezao je Novi Sad i Rijeku. Grad iz Hrvatske ovu će titulu zbog korona pandemije nositi ove godine, a zbog pomjeranja, na Novi Sad red će doći tek iduće, 2022. godine.

Odmah nakon dobivanja titule EPK-a, Novi Sad je već 2017. intenzivirao suradnju s Rijekom koja je dobila ovu titulu godinu dana ranije. **Vladimir Radmanović** iz sektora za Međunarodnu suradnju u okviru projekta *Novi Sad 2022 – Europska prijestolnica kulture* kaže kako su kroz suradnju dva grada željeli razvijati kapacitete i dugoročna partnerstva, razmjenjivati znanja i organizirati zajedničke programe.

Razmjena i predstavljanje

»U tom kontekstu smo, prije svega, podržavali razmjenu i predstavljanje umjetnika – Novi Sad je ugostio vizualne umjetnike iz Rijeke u okviru programa 'Umetnik u gostima', dok su se istovremeno u okviru službenog programa u Novom Sadu predstavili značajni riječki stvaraoci, poput renomiranog benda *Let 3* koji je nastupao u okviru programskog luka *Doček*, i to u Srpskom narodnom pozorištu. S druge stra-

ne, tijekom Dana grada u Rijeci 2019. godine organiziran je nastup novosadskog *Big Benda*, a novosadski umjetnici su stvarali u okviru AiR programa 'Kamov'. I uopće, suradnja između dvije europske prijestolnice kulture je tekla u znaku prijateljskih odnosa i razmjene znanja, tako su pojedini kulturni radnici iz Novog Sada boravili na stručnim usavršavanjima u riječkom Muzeju moderne i suvremene umjetnosti, dok su producenti iz Rijeke sudjelovali na stručnim obukama tijekom *Exit* festivala u Novom Sadu«, kaže Radmanović.

Značajna iskustva

Iskustva Rijeke su veoma značajna za Novi Sad, jer je riječ o jednom od prvih gradova u regiji koji je ponio zvanje EPK-a, dok je Novi Sad prvi grad izvan Europske unije kojem je dodijeljena ta čast.

»Napomenimo samo činjenicu kako je delegacije iz Rijeke, predvođena sadašnjom direktoricom projekta **Irenom Kregar-Šegota**, bila prva službena delegacije jedne Europske prijestolnice kulture koja je posjetila Novi Sad tijekom perioda kandidature i u mnogo-me pomogla svojim znanjima i iskustvima novosadskom timu da ponese ovu prestižnu europsku titulu. Na taj način mogli smo učiti iz najboljih iskustva Rijeke i greškama kako ih ne bismo ponovili. Ovo je bilo utoliko značajnije, budući da se mi u Novom Sadu i ko-

Let 3. Foto: NS EPKV. Veličković

lege u Rijeci suočavamo sa sličnim administrativnim, razvojnim i financijskim izazovima, kao i zbog sličnosti i povezanosti naših kulturnih scena koje su tijekom povijesti pripadale i zajedničkom kulturnom prostoru. Također, situacija od prošle godine, kada nas je sve zadesila pandemija koronavirusa, koliko god sve to strašno bilo, iz toga je proizašla još veća povezanost i što je najvažnije solidarnost između gradova – prijestolnica kulture, pogotovo između Rijeke i Novog Sada. Stoga smo se mi prvi i priključili inicijativi za pomjeranje godine titule, najviše zbog Rijeke i Galwaya, koji su prošle godine bili spriječeni zasijati u punom kapacitetu. Sve to što se njima nažalost desilo velika je lekcija za sve nas», pojašnjava Radmanović.

Umjetnici iz Hrvatske

Kada je riječ o projektu *Novi Sad 2022*, bilo je gostovanja i umjetnika iz drugih krajeva Hrvatske, ne samo iz Rijeke. A bit će ih i tijekom 2022. godine.

»Što se tiče dosadašnje suradnje, izdvojio bih nastupe Zagrebačke filharmonije u okviru programskog luka *Kaleidoskop kulture* 2019. godine. Riječ je o IPA projektu, prekogranična suradnja Srbije i Hrvatske, koji je najprije u Sinagogi, a potom i u Parku prisajedinjenja spojio muziku i film, budući da je filharmonija pratila projekcije kulturnih nijemih filmova legendarnog **Charliea Chaplina**. Programski luk 'Doček' je tijekom prethodne tri godine okupio vrsne muzičare iz Hrvatske, od legendi do mladih nada. Tu svakako izdvajamo *Atomsko sklonište* i **Dadu Topića**, *Let 3* koji smo već spomenuli, **Matiju Dedića** koji je nastupio zajedno sa **Zoranom Predinom**, Tamburaški ansambl *Foršpil*, *VIS Lolo-brigidu*, *Elemental*, *Svemirka*, *Krešku Bengalku*, mladu Osječanku **Akleu Neon**. Vjerujte da je ovo samo dio umjetnika iz Hrvatske koji su već nastupali u okviru našeg projekta, a spomenut ćemo ovom prilikom i **Zorana Pavelića** i **Katu Mijatović**, vizualne umjetnike koji su sudjelovali u programima suradnje s Muzejom suvremene umjetnosti u Novom Sadu. Ova suradnja je dio stra-

tegije u koju čvrsto vjerujemo da je projekt *Novi Sad 2022* sjajna prilika za razvoj umjetničke scene cijele regije. Službeni program projekta za 2022. godinu, s obzirom na to da smo zbog pandemije pomjereni za godinu dana, bit će objavljen u listopadu i uvjeren sam da ćete se ugodno iznenaditi umjetničkim imenima iz Hrvatske koje ćete moći pogledati u Novom Sadu», kaže Radmanović.

Manjine u programu

Na koncu razgovora s Radmanovićem smo razgovarali o tome koliko je i na koji način kulturno naslijeđe i suvremeno stvaralaštvo nacionalnih manjina, posebice hrvatske, uključeno u projekt *Novi Sad 2022*.

»Svakako da je uključivanja nacionalnih manjina jedan od stupova kandidature Novog Sada za Europsku prijestonicu kulture, koji se najviše promovira kroz različite programske lukove 'Druga Europa', 'Seobe' i 'Tvrđava mira'. U dosadašnjem periodu Fondacija *Novi Sad 2021 – Europska prijestolnica kulture* je već pokrenula i podržala značajne programe u području stvaralaštva nacionalnih manjina poput godišnje konferencije europskih manjinskih medija ili Festivala *Sinergija*, koji okuplja kazališne trupe nacionalnih manjina iz cijele Europe. Zsigurno će stvaralaštvo i kulturno naslijeđe manjina biti i jedan od fokusa programa i za 2022. godinu, što je i logično, imajući u vidu multinacionalni karakter i raznovrsnost Novog Sada i Vojvodine. Što se tiče naslijeđa hrvatske nacionalne manjine, spomenut ću samo vjerojatno najznačajniji skorašnji projekt – obnovu rodne kuće bana **Jelačića**, koji se provodi u okviru velikog projekta zaštite i unaprjeđenja kulturnog naslijeđa Petrovaradinskog podgrađa. Međutim, ostajemo otvoreni za nove prilike za potencijalnu suradnju, kao što je to bio i nedavno završeni natječaj Fondacije Novi Sad 2021 – Europska prijestolnica kulture za dopunu programa u titularnoj godini», navodi Radmanović.

D. B. P.

»Godine novog preporoda«: 125 godina od rođenja političara Jakova Jelašića (1896. – 1938.)

U subotu 12. ožujka umro je u zagrebačkom Merkurovu sanatoriju hrvatski narodni zastupnik i tajnik političke pisarne dra Mačka prof. Jakov Jelašić. U ponedjeljak 14. ožujka pokopan je, uz posljednje počasti, na zagrebačkom groblju Mirogoju. Pokojnik se rodio 1896. u Srijemskim Karlovcima. Šestio je učiteljsku i višu pedagošku školu. Službovao je na pučkoj školi u Šiljkovcima, u vinkovačkom kotaru, na građanskoj školi u Gospiću i Karlovcima. 1927. bio je izabran za narodnog zastupnika Hrv. seljačke stranke u Ludbregu. Za vrijeme Živkovićeve diktature iz usta zagrebačke policije, kojom je tada upravljao Janin Bedeković, predan je sudu za zaštitu države u Beogradu. Bio je osuđen na tri godine tamnice i postao mirovački robijaš. Otada više nije mogao naći lijeka svome zdravlju. Zato se on sam smatrao ne samo političkim borcem, nego i narodnim borcem. Od 1935. postaje duša hrv. političkoga gibanja i neumorni saradnik vođe dra Mačka.

Velikimstvom sproved najbolje pokazuje, koje je mjesto zauzimao pok. Jakov Jelašić u hrvatskoj narodnoj borbi. Povorka je krenula iz Frankopanske ul. br. 7 prema Mirogoju. Mrtvo tijelo blagoslovio je epat dr. Ferdo Rošić. Posljednja počast mrtvom hrvatskom borcu iskazao je dr. Maček, dr. Trnčević i veliki broj ostalih hrv. narodnih zastupnika, predstavnika kotarskih organizacija HSS-a i uz očešće desetine tisuća naroda. Pred kućama je nošeno oko 30 vijenaca. Nad otvorenim grobom -opratio se od pokojnika u ime hrv. narodnog zastupstva ing. A. Kolarić, u ime SDS S. Kosanović, u ime Gospodarske i seljačke Sloge nar. zastupnik F. Novosel, a u ime mirovačkih robijaša prvak zemljoradničke stranke Dragoljub Jovanović.

Ruka se zaklopila. Nestalo je opet jednoga političkoga borca i mučenika. Prešlo se u vječnost k onim brojnim žrtvama svoje vjere i idealima, od kojih je svaki po koju godinu pretrpio otisak u grob. Ali ako je istinski narodni vjerovanje, da nema nijednoga većeg djela ni utijeha bez ličnih žrtava, onda je bez sumnje i rad pok. Jakova Jelašića mnogo pridonio ljepšoj narodnoj budućnosti. Neka je slava i vječni spomen pok. Jakovu Jelašiću!

Duša Hrvatske seljačke stranke

Rodom iz Srijemskih Karlovaca, Jelašić je bio jedan od najuglednijih prvaka Hrvatske seljačke stranke. Ni policijska tortura ni robija nisu uništile u njemu vjeru u demokraciju i poštenu politiku. Štoviše, primio je na sebe težak teret obnove organizacije HSS-a tijekom 30-ih godina

Početkom godine (6. siječnja) navršeno je 125 godina od rođenja jednog od najuglednijih prvaka Hrvatske seljačke stranke **Jakova Jelašića**, rodom iz Srijemskih Karlovaca, koji je zbog svoje poduzimljivosti, požrtvovanosti i humanosti uživao simpatije i Hrvata i Srba. Dosljedan idejama svoje stranke, stradao je tijekom šestosiječanjske diktature. Međutim, ni policijska tortura ni robija nisu uništile u njemu vjeru u demokraciju i poštenu politiku. Štoviše, primio je na sebe težak teret obnove organizacije HSS-a. Zbog toga je u analima svoje stranke ostao upamćen kao duša hrvatskog političkog gibanja 1930-ih, a u kulturi sjećanja vojvođanskih Hrvata kao velikan vrijedan komemoriranja i tematiziranja.

Kulturni i politički utjecaji

Rođen je 6. siječnja 1896. u Srijemskim Karlovcima, koji su se već proslavili i kao rasadište brojnih velikana iz hrvatske zajednice. Ondje su rođeni ili školovani recimo književnik, preporoditelj i svećenik **Ilija Okrugić Srijemac**, političar i književnik **Ferdo Stražimir Kulundžić** i drugi. Kulturološki rafinirana sredina svakako je utjecala na odluku mladoga Jelašića da nastavi svoje školovanje. Završio je u Zagrebu 1916. učiteljsku školu, a 1928. je diplomirao na Višoj pedagoškoj školi.

Od 1916. je radio kao učitelj u Šiljkovcima kod Cerne (Vukovarsko-srijemska županija). Ondje se pod utjecajem mjesnog

prvaka Hrvatske pučke seljačke stranke **Antuna Jemrića** priključio stranci. U početku se nije isticao političkim djelovanjem, ali nakon povratka u Zagreb 1924. postao je veoma aktivan na ovom polju.

Politički počeci

U Zagrebu Jelašić je skrenuo na sebe veliku pažnju. Uključio se u rad Seljačke sloge, koja je bila organizacija Hrvatske seljačke stranke. Držao je njezin tečaj za nepismene (1926. – 1927.). Od 1927. do 1929. je bio član njezinog Upravnog odbora. Od 1927. do 1928. je bio predsjednik mladeži HSS-a. Međutim, na velika vrata politike je ušao kada je u Ludbregu 1927. izabran za zastupnika u Skupštini Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Nakon uvođenja šestosiječanjske diktature 1929. raspoređen je za nastavnika u Građanskoj školi u Karlovcima. Međutim, zbog zdravstvenih razloga vratio se u Zagreb.

Šestosiječanjska diktatura

Politički život u Kraljevini SHS bio je od samog početka pun anomalija. Skupštinski atentat na vođu HSS-a **Stjepana Radića** i njegove drugove 20. lipnja 1928. samo je još više zaoštrio odnose između političkih snaga i naroda. Nakon toga, kralj **Aleksandar I. Karađorđević**, pod izlikom uvođenja reda i discipline u javnom je životu objavio diktaturu 6. siječnja 1929. godine. Uskoro je uslijedila eliminacija svih politič-

kih stranaka. Ne prihvaćajući nametnuta pravila političke igre, neki politički prvaci su otišli u emigraciju (**Juraj Krnjević, Svetozar Pribićević**). Jelašić je bio jedan od onih koji su ostali u zemlji.

Kao reakcija na totalitaristički režim uslijedile su terorističke akcije, koje su vlasti dovodile u vezu ne samo s ustaškom organizacijom nego i s HSS-om. Ove događaje vlasti su iskoristile kao izgovor za brojna privođenja i uhićenja bivših političkih aktera. Kap koja je prelila čašu bila je eksplozija paklenog stroja u noći 30. studenoga na 1. prosinca 1929. u Glazbenom paviljonu na Zrinjercu u Zagrebu i otkriće još nekoliko neeksploziviranih pa-

Srijemskoj Mitrovici. Policijska tortura i robija narušile su njegovo zdravstveno stanje.

Politička aktivnost 30-ih

Po izlasku iz zatvora 1933., Jelašić je sudjelovao u obnovi HSS-a. Praktički, do Mačekovog izlaska iz zatvora, bio je stvarni vođa bivšeg HSS-a. Okupljao je bivše HSS-ovce, motivirao stare pristaše i zadobijao nove. Zapravo, Jelašić je priremio Mačeku teren za političke uspjehe u drugoj polovici 30-ih godina. Po izlasku Mačeka iz zatvora, postao je njegov ključni suradnik u stvaranju Udružene oporbe, koalicije bivšeg HSS-a, bivše Samostalne demokratske stranke (Srbi iz Hrvatske), Jugoslavenske muslimanske organizacije i još nekih srbijanskih stranaka. Istaknuo se u predizbornoj kampanji pred petosvibanjske izbore 1935. godine.

Pokrenuo je i uređivao mačekovsko glasilo *Seljački dom*. Uključio se u rad *Gospodarske sloge* i Hrvatskog seljačkog doma (obnovljenog 1936.). Tijekom 1936. posjetio je pristaše bivše organizacije HSS-a u Subotici i ostavio snažan dojam. Konačno, na izborima za Senat Kraljevine Jugoslavije 6. siječnja 1938. izabran je za senatora na listi Seljačko-demokratske koalicije, čiji nositelj je bio **August Košutić**. Međutim, nije dugo kušao plodove svog mukotrpnog rada. Pogoršanog zdravstvenog stanja, potražio je spas u Merkurovom sanatoriju u Zagrebu. Međutim, ondje je preminuo 12. ožujka 1938. u 6:35 sati u 41. godini života.

klenih strojeva. Nakon toga, vlasti su se dale u istragu, označile i privede osumnjičene, među kojima i Jelašića. Policija je torturom iznudila od Jelašića iskaz o umiješanosti lidera bivšeg HSS-a **Vladka Mačeka** u ovom terorističkom aktu. Nakon toga, 21. prosinca, uhićen je i Maček.

Policijska tortura

Zagrebačka policija, kojom je tada upravljao zloglasni renegat **Janko Bedeković**, nehumano je postupala s političkim zatvorenicima, pa i prema Jelašiću. Mučitelji su ga tukli volovskom žilom i vezivali mu ciglu za intimne dijelove tijela. Nekoliko puta je od pretrpljenih muka padao u nesvijest. Kada se osvijestio, »ležao je sav raščupan i rastrgan mokar i blatnjav«. Policija je poslije nijakala da je fizički maltretirala zatvorenike. Međutim, **Kamilo Farkaš**, liječnik u policijskom fizikatu u Zagrebu, ustvrdio je da je Jelašić na tabanima imao »kontuzije sa sufuzijama lakše prirode«, koje su mogle biti »prouzrokovane udarcima tupim, tvrdim predmetima« ili »uslijed potkožnog izljeva krvi«.

Nakon mučenja Jelašić je s drugovima predan beogradskom sudu za zaštitu države, koji ga je osudio na tri godine zatvora u

Smrt i sprovod

»S pok. Jakovom Jelašićem nestaje iz naše sredine ne samo ustrajni politički i nacionalni radni, nego nada sve značajan i poštovan čovjek«, pisale su *Subotičke novine* 18. ožujka 1938. u povodu Jelašićeve smrti. Pokopan je uz sve počasti na Mirogoju 14. ožujka. Njegovo tijelo je blagoslovio čuveni svećenik **Ferdo Rožić**, predsjednik hrvatskog književnog društva sv. Jeronima. Posljednju počast iskazali su mu Maček, **Ante Trumbić**, veliki broj narodnih zastupnika, predstavnika kotarskih organizacija HSS-a i deseci tisuća ljudi. U ime hrvatskog narodnog zastupstva od njega se pozdravio Košutić, a u ime Samostalne demokratske stranke **Sava Kosanović**; u ime Gospodarske seljačke sloge **Franjo Novosel**, a u ime mitrovačkih robijaša prvak Zemljoradničke stranke **Dragoljub Jovanović**.

U njemu su izgubili brata **Ivan Jelašić** (1880. – 1946.), istaknuti HSS-ovac iz Petrovaradina i posljednji hrvatski gradonačelnik Petrovaradina, te **Franjo Jelašić** (1878. – 1944.), posljednji predratni tajnik Matice hrvatske (1937. – 1941.), koji su također preminuli kao žrtve totalitarističkih režima.

Vladimir Nimčević

Korizmena meditacija

Suditi, ali ne osuditi

Prva u nizu korizmenih meditacija u Subotici započela je 23. veljače u prostorijama pastoralnog centra *Augustinianum*. Tema ovoga susreta bila je »Nemojmo suditi« (Mt 18,15-18), a predavanje je održao bibličar i glavni ispovjednik u subotičkoj katedrali vlč. dr. **Tivadar Fehér**.

Koliko su bitne ovakve tematske večeri govori podatak da ljudi često ne znaju na pravi način rastumačiti riječi zapisane u Svetome pismu. Tako bismo mogli reći da je bilo i s temom »Nemojmo suditi«.

Bez suđenja nema života

Mnogi bi se nadovezali: »Nemoj suditi, pa neće ni tebi«, no predavač je pojasnio kako je zapravo dužnost svakog čovjeka suditi svome bratu, kao i sebi samome. Ne u zloj namjeri nego na pozitivan način kako bismo mogli ispravno vidjeti našu životnu situaciju.

»Bez suđenja se ne može živjeti. Bilo tko je učio u školi logiku, zna da suđenje dolazi spontano i mi to radimo po svojoj volji. Čim uđemo u neku kuću ili susretnemo nekog čovjeka, sudimo što je dobro kod njega, a što loše. Govori li dobro ili možda ne govori istinu. Također, sudac mora suditi lopovu, razbojniku. Učitelj mora suditi đaku, poslodavac radniku, a roditelji djeci.

Bez moralne prosudbe ne može se živjeti. Štoviše, naš život je u opasnosti ako to ne činimo«, pojasnio je predavač.

Prvo je potrebno brata svoga opomenuti u tajnosti, kao što piše u Svetom pismu, te ako poslušaj, dobio si brata koji je puno više od materijalnih dobara. A ako te ne poslušaj, dovedi još dvojicu ili trojicu sa sobom koji će posvjedočiti. Tijekom predavanja vlč. Fehér je istaknuo kako onaj koji opominje pristupa bratu svome, ne neprijatelju. Ako nekoga opomenemo, to nije poniženje nego davanje mogućnosti da bude bolji.

»Ako roditelj kazni svoje dijete, želi li ga uništiti? Ne, ove alternative i opomene služe zato da se dijete podigne na viši nivo.

Kazna ili opomena nije nam darovana da čovjeka rušimo nego da ga podižemo. U Isusovim namjerama stoji pristupiti kulturno i fino drugom čovjeku, mada u primjerima nailazimo i na teške riječi. Kod Boga imamo pozitivan sud. Kada kažemo 'Ti si dobar' je isto sud, ali pozitivan. Nije istina da se ne smije suditi, jedina zabrana je osuđivati drugoga da je u paklu ili za pakao. To nije naše nego Božje. Tu nema treće osobe nego se tiče samo Boga i mene«, kazao je predavač i pojasnio kako kada roditelji kažnjavaju ili hvale, u oba slučaja žele podići djecu, usmjeriti ih na pravi put u odrastanju i životu, učiti ih moralnim vrijednostima.

Također je naglasio kako se najboljim pokazao upravo pozitivan sud. Primjerice: »Ovo si dobro rekao ili učinio«. U osuđivanju drugih moramo biti kao roditelji da bismo izvukli ono najbolje za svoje dijete, odnosno svog brata.

Suditi s dobrom namjerom

Čovjek može opominjati kada vidi da je netko na krivome putu, ali po Isusovim principima.

»Hiperbola 'Nemoj suditi' nije istinita. Isus sam poziva na suđenje, ali ne na osudu. U činu ispovijedi, gdje je prisutan Božji sud bilo bi ispravno optuživati nas? Sud izreći nad nama? No, Bog i svećenik po njemu cijene to što se mi sami kajemo za grijeh i želimo biti bolji. Kroz taj čin primamo određenje od Isusa Krista. Samo dobrota ostaje, jer smo prosudili sebi i kroz ispovijed očistili svoju dušu. Zlo se briše. Moralno vrjednovanje nije ništa drugo nego sud – ovo je dobro, a ovo je loše. Ovo nije mogućnost koju mogu napraviti, nego ju moram napraviti«, kaže vlč. Fehér i dodaje: »To nam je dužnost, osobito obiteljima u odgoju djece. Isus nam u evanđelju pokazuje kako treba suditi s dobrom namjerom. Treba suditi o sebi i o bratu svom, no osuditi nekoga je kompetencija koju ima samo Bog. Na kraju dolazi nešto najljepše što nam je Isus omogućio, a to je Njegovo obećanje u kom kaže da se možemo osloboditi

božanskog suda ako budemo slušali Njegove riječi i vjerovali. Onome tko ga je poslao«, zaključio je predavač.

Svakog narednog utorka do Uskrsa redat će se prikladne teme. Tako je za 2. ožujka predviđena tema »Pitanje vjere« (Lk 17 5-10), dok tjedan dana kasnije, 9. ožujka, meditacija ima naslov »Smije li se platiti porez caru?« (Mt 22, 15-22). Sljedeća meditacija, 16. ožujka, nosi temu »Ljubiš li me...« (Iv 21, 15-19). Posljednja meditacija predviđena je za 23. ožujka na temu »Lazarovo uskrsnuće« (Iv 11, 1-44). Korizmene meditacije održavaju se u *Augustinianumu* s početkom u 18.30 sati.

Ž. V.

Zaručnici tečaj

Zaručnički tečaj – tečaj priprave za brak namijenjen je svima koji se namjeravaju vjenčati ove godine, kao i za starije od 17 godina. Tečaj započinje 1. ožujka i traje tjedan dana, a svakoga dana početak je u 19.30 sati u Harambašićevoj 7 u Subotici. Tečaj na mađarskom jeziku počinje 8. ožujka.

Korizma

Korizma je dio liturgijske godine, vrijeme priprave za blagdan Uskrsa. Traje puna 44 dana, no budući da korizmene nedjelje nisu pokornički dani već su poput svih ostalih nedjelja dani slavlja, pokorničkih dana u korizmi ima 38. Dodamo li i Veliki petak te Veliku subotu (jer su i oni dani molitve i posta, a nisu dio korizme) dobivamo 40 pokorničkih dana od Pepelnice do samoga Uskrsa.

Tijekom korizme vjernici se prisjećaju Isusove muke na križu kroz pobožnost Križnoga puta, poste, mole... Svakoga petka u korizmi je za sve vjernike obvezatan nemrs – suzdržavanje od mesa.

U susret blagdanima

- 26. veljače – Aleksandar, Branimir
- 27. veljače – Gabrijel od Žalosne Gospe
- 28. veljače – 2. korizmena nedjelja (Pačista)
- 4. ožujka – Kazimir
- 5. ožujka – Teofil, Vedran
- 7. ožujka – 3. korizmena nedjelja (Bezimena)
- 8. ožujka – Ivan od Boga

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Smisao žrtve

Korizma je vrijeme kada često razmišljamo o Kristovoj žrtvi, pa i sami se želimo žrtvovati različitim odricanjima. No, koji je smisao žrtve i zbog čega bi se čovjek uopće trebao žrtvovati, objašnjavaju nam liturgijska čitanja druge korizmene nedjelje.

Abraham je uzor

Pitanje smisla žrtve nameće se u prvom čitanju u kojem Bog od Abrahama traži da žrtvuje svog jedinca Izaka (usp. Post 22,1-18). Kakav je to Bog koji traži da mu čovjek žrtvuje svoje dijete, pitamo se. Zašto bi tražio tako tešku žrtvu? Još je veće čuđenje kada se sjetimo da je Izak Božji dar Abrahamu i Sari u njihovoj starijoj dobi, kada su već izgubili svaku nadu da će imati djece. Rođenje Izaka bilo je početak ispunjenja obećanja koje mu je Bog dao. Naime, Abraham je zbog svoje vjernosti odabran da postane praotac izabranoga naroda. No, da bi ga Bog učinio praocem svoga naroda, htio je još jednom prokušati njegovu vjeru. U njegovoj vjeri mora biti jasno da mu je Bog važniji od svega, da mu je na prvom mjestu, te da svoj život potpuno stavlja u Božje ruke. Zato Bog od njega traži ono što mu je najvrjednije, ono što mu je on darovao. Naravno, Bog nije želio dječakovu smrt već samo potvrdu Abrahamove čvrste vjere, jer on nije nikakav okrutni Bog, on je ljubav.

S razlogom je Abraham postao praotac naše vjere, jer on nije unaprijed znao da će Bog poštediti njegovog sina. Možemo samo zamisliti kako se osjećao kada je svog jedinca trebao žrtvovati. No, njegova vjera je bila snažnija od svega, a upravo ta vjera dala mu je snage da pobijedi sve ljudske osjećaje i prihvati ono što Bog od njega traži. Pobijedio je kušnju i ostao nam trajni uzor bezuvjetne vjernosti Bogu.

I mi danas prolazimo kroz različite kušnje, moramo podnijeti različite žrtve da bismo pokazali vjernost Bogu. Nije se lako žrtvovati, nije lako trpjeti, osobito ako u tome ne pronalazimo smisao. No, vjernik zna koji je smisao podnošenja žrtve: pokazati Bogu vjernost. I što više želi pokazati Bogu da mu je vjeran, više se u vjeri učvršćuje, a Bog ne ostaje ravnodušan na čovjekove dokaze vjernosti. On to nagrađuje obilnim blagoslovima. No, u vjeri nema ništa instant, ništa na brzinu, pa tako

ni nagrada za našu žrtvu ne može doći istog trena. Nekada je možda nećemo odmah ni prepoznati nego ćemo poslije dugo vremena shvatiti što je ona bila. Naposljetku, Bog nas najvećim nagradama nagrađuje u nebu, a vjernik živi za nebo i u tome bi trebao pronalaziti snagu i poticaj za svoje žrtve na zemlji.

Bog je uz nas

No, nije da Bog samo traži žrtvu od čovjeka. Pavao nas podsjeća i na veličinu Božje žrtve za nas: »Ta on ni svojega Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao!« (Rim 8,32). Za naše spasenje Bog žrtvuje svoga sina, nije li onda u redu da i mi prihvaćanjem neke žrtve pokažemo Bogu koliko mu vjerujemo i koliko smo zahvalni. Veličina te Božje žrtve je u tome što Sin umire na križu, ne samo zato što je to volja Očeva, nego i njegova, jer nas toliko ljubiti te ne može dozvoliti da propadnemo.

Ipak, nije nam uvijek lako prihvatiti žrtvu. U čovjeku se vodi stalna borba za Boga ili za svijet. I kada nam se čini preteško, kada se uplašimo svijeta, Pavao nam šalje ohrabrujuće riječi: »Ako je Bog za nas, tko će protiv nas?« (Rim 8,31b). A mi često zaboravljamo da, ako smo vjerni, uz sebe imamo najmoćnijeg saveznika, Svemogućeg Boga. Zašto se onda bojimo svijeta? Zašto dopuštamo da zbog tog straha zatajimo Boga, a ponekad ga se čak i odrekemo? On je uvijek uz nas, i onda kada mi mislimo da nije. Njegova ruka štiti one koji sebe ne štete radi njega. No, ta ruka je nevidljiva, da bismo na nju računali potrebna je snažna vjera.

Iskoristimo ovo korizmeno vrijeme za osnaživanje svoje vjere. Neka naše molitve ne budu usmjerene samo na traženje blagodati u ovozemaljskom životu. Molimo za čvrstu vjeru koja će biti dovoljno snažna da podnese kušnje, koja se neće bojati žrtve, koja će uvijek računati s Bogom, koja će pokazati zahvalnost za Božju žrtvu za nas. Ako je Bog za čovjeka žrtvovao svoga Jedinorođenca »kako nam onda s njime neće sve darovati?« (Rim 8,32). Zato, poput Abrahama, vjerujemo i onda kada nam se sve čini besmisleno, ne bojmo se žrtve, jer je ona samo kušnja kojom Bog prokušava one koje voli. Možda nas je baš ove korizme odlučio prokušati, molimo za čvrstu vjeru kojom ćemo nadvladati kušnju i prihvatiti žrtvu.

Gibaračke ljope

Šarenilo nestalo u sivilu

Zlatica Marošičević

Ljope ili zepe dio su narodne nošnje, a u mjestima u Vojvodini gdje žive Hrvati, kao i diljem Hrvatske, nazivale su se različito: pletene papuče, čarapci, štrikanice, okolo, počne... Ljope su nekada bile neizostavni detalj i muške i ženske odjeće, u najvećoj mjeri mještana srijemskih sela Gibarca, Kukujevac, Batrovaca i Vašice, ali i Adaševaca, mada u manjoj mjeri. Šarene zepe ili ljope ručno su pletene od vunice različitih boja sa šarama na kruškice, rebarca, kolebice i kartice i nosile su se nekada umjesto cipela. Podšivale su se, ali su se odnosile i kod šustera (obučara) da se pođone. Postojalo ih je nekoliko vrsta: obične, koje su se svakodnevno obuvale, i svečane, koje su se nosile na mise, na razne svečanosti koje su se organizirale povodom većih blagdana. Danas ih u Srijemu izrađuje samo jedna baka iz Gibarca **Zlatica Marošičević**. Doduše, danas manje nego li prijašnjih godina, budući da je zdravlje ne služi dobro. Rođena je 1934. godine i jedna je od rijetkih mještanki Gibarca koja još uvijek nosi tradicionalnu gibaračku odjeću, baš kao nekada kako su se oblačile žene u selu. Većinu do sada izrađenih ljopa darovala je djeci, članovima HKD-a *Šid*, te djeci iz Tovarnika i drugih mjesta u Hrvatskoj.

»Gibarčanke su se za nedjeljnu misu 'nadmetale' koja će se ljepše obući. Trudile su se da obuku najljepšu vezenu, najljepši oplećak, skute, kecelju, maramu i neizostavne ljope. Nekada nisam bila jedina koja ih je izrađivala«, kaže Zlatica Marošičević

Nadmetanje u oblačenju

Uređujući se za nedjeljnu misu, Gibarčanke su oblačile oplećak, skute, kecelju, vezenu i neizostavno ljope. Cipela u to vrijeme nije bilo, a ono po čemu su bili prepoznatljivi žitelji navedenih sela šidske općine bile su upravo šarene zepe. Danas se one rijetko nose, možda još poneka starija baka koja je ostala živjeti u tom dijelu Srijema, a oni mlađi čuvaju ih od zaborava kao dio neizostavnog detalja gibaračkog ruha. Baka Zlata ne može izbrojiti koliko je ljopa izradila do sada, ali se još uvijek sjeća kako su se žene nekada oblačile u selu.

»Gibarčanke su se za nedjeljnu misu 'nadmetale' koja će se ljepše obući. Nastojale su obući najljepšu vezenu, najljepši oplećak, skute, kecelju, maramu i neizostavne ljope. Nekada nisam bila jedina koja ih je izrađivala. Radile su ih mnoge žene u

selu. Nakon obavljenih poslova u polju i kućanstvu, okupljale bi se na ulici, na klupi i družeći se izrađivale bi ručne radove i ljope«, priča baka Zlata.

Pletenje ljopi slično je pletenju čarapa, ali ono što ih izdvaja od drugih zepa jest njihova šarolikost. Boje se mogu kombinirati po želji: crvena, žuta, zelena... što su šarenije, to su ljepše. Uglavnom boje bira i kombinira sama, ali mogu se izrađivati i po želji naručioca.

»Živim sama i slabijeg sam zdravlja, ali me rad čini jačom i ne mogu zamisliti da sjedim besposlena. Udala sam se dosta rano. Imala sam samo 15 godina. U braku sam sazrijevala i većinu stvari sam naučila od svekrve, a pletenju ljopa me je naučila moja sestra. Vremenom sam svladala tu tehniku, a njihova izrada me čini sretnom i ispunjenom. Zadovoljna sam što sam veći dio darivala članovima HKD-a *Šid* i na taj način dala svoj doprinos opstanku udruge i očuvanju još jednog dijela običaja Hrvata s ovih prostora, tradicije njihovog odijevanja«, kaže ona.

Od tradicijskog načina oblačenja ova baka nikada nije oduvala. Svojevremeno joj je sin kupio svečano odijelo od haljina,

čarapa i cipela, kako bi otišla u Beograd prisustvovati obrani njegovog maturskog rada, ali nije otišla, nije se mogla prilagoditi toj garderobi.

Sjećanja i zahvalnost

Nažalost, više detalja vezanih za samu izradu ljopa nismo uspjeli saznati. Godine i bolest su učinile svoje, pa baka Zlatu nismo htjeli puno zamarati pojedinostima. Nešto više o njihovoj izradi i vrijednosti koje su imale za Gibarčane saznali smo od njene susjede **Marije Šušić**.

»Uglavnom su sve starije žene u Gibarcu nekada znale plesti ljope. Svatko tko je htio naučiti da ih tada plete mogao je to, jer su starije žene to svakodnevno radile. Međutim, danas nas nije ostalo mnogo u selu. Samo nas nekoliko starijih, koji čuvamo te lijepe uspomene i sjećanja na ona lijepa vremena«, navodi Marija, prisjećajući se vremena kada su žene sa zadovoljstvom i s puno ljubavi izrađivale ručne radove i gibaračke ljope.

»Kada je bilo ljetno vrijeme, žene su u popodnevnim satima sjedile na šoru i plele čarape i zepe, šlingale su i heklale. Tijekom zime su se organizirala posijela i onda su žene uz pomoć lampe u večernjim satima radile ručne radove. U to vrijeme je jedino naša obitelj imala karbit lampu. Uglavnom su se tada za vrijeme posijela okupljali kod nas. Dok su muškarci jeli, pili, pjevali i pričali, žene su uz pjesmu izrađivale ručne radove. A postupak izrade ljopa je te kao na sljedeći način. Najprije se napravi jedan lančić od vune, nakon čega se napravi širina kolika treba biti, ovisno o veličini noge i članka, a zatim se pristupalo pletenju uz kombinaciju različitih boja.

Crne ljope s tufnicama Gibarčani su nosili svakog dana, a šarene su nosili samo za svečane prilike. Nakon izrade, one su se podšivale. Najprije su se stavljale na kalup, a onda se na stopalo stavljala koža. Kožne pete su se stavljale uz pomoć malih čavala. One su se u Gibarcu nosile otkad znam za sebe, pa sve do devedesetih godina do kada je u Gibarcu živjelo većinsko hrvatsko stanovništvo. Danas nas nema puno. Stariji su umrli, a mlađi još samo čuvaju odjevno ruho koje su naslijedili. Učila sam plesti ljope i izrađujem ručne radove, ali sam dosta toga zaboravila od kada sam se 1991. godine razboljela. Ljope koje danas imam izradila je moja mama. One su ostale danas samo kao dio tradicijske nošnje u našoj udruzi i uspomena na nekadašnje vrijeme, kada su one bile sastavni dio odjeće žitelja Gibarca«, navodi Marija.

O specifičnostima Gibarca, svadbenih običaja u tom selu, tradicijskom oblačenju Hrvata, dosta se toga pisalo i govorilo, kako u našem tjedniku tako i u drugom tisku. No, kako bi se glas o specifičnostima njihovog mjesta što dalje čuo, potrudili su se i oni sami. Nakon progonstva, dolaskom u Hrvatsku, Gibarčani 1996. godine osnivaju Zavičajnu udrugu Gibarčana. Ubrzo nakon osnutka udruge organiziraju svoju prvu izložbu iz etnološke baštine Šokaca Srijema i Bačke – Gibarac, Kukujevci i Bođani, gdje je Gibarac bio zastupljen sa 102 predmeta i s fotografijama. Nošnja HKD-a *Šid* izrađena je upravo po uzoru na gibaračku nošnju. Ljope koje je izradila baka Zlata iz Gibarca i darovala ih šidskoj udruzi postale su njen sastavni dio, baš kao nekad, kada su one bile neizostavni detalj gibaračke odjeće. Na trudu za njihovu izradu članovi Društva su baka Zlati iz Gibarca neizmjereno zahvalni.

S. D.

Trag o tri ledare na Paliću

Ledare, zanimljivi objekti u kojima je čuvan led u velikim komadima u stara vremena, drugi put su tema ove rubrike, nakon napisa u jednom od prethodnih brojeva o nekadašnjem skladištu ledenih komada koje se nalazilo pored **Vermesove** vile na Paliću. Ovaj objekt oble fasade srušen je prije tri desetljeća, a na njegovom mjestu podignuta je kongresna sala Eco centra, čiji dijelovi fasade repliciraju prethodnu građevinu.

Razlog povratku ovoj nesvakidašnjoj temi je zanimljiv prikaz funkcije i izgleda nekadašnjih spremišta leda, koji je povjesničar umjetnosti **Bela Duranci** objavio u *Subotičkim novinama* 13. srpnja 1984. godine, pod naslovom *Ledenice*. Naime, na Paliću su krajem devetnaestog stoljeća postojale tri ledare ili ledenice napravljene u parku, što je ubilježeno i na lijepoj i zanimljivoj karti ovog turističkog mjesta iz 1888. godine. »Među, tada, malobrojnima građevinama ljetovišta u formiranju, spremišta ledenih gromada za žarke ljetne dane bila su veoma značajni objekti (...) Ledenice su dugo, prije frižidera bile neohodni, funkcionalni objekti ugostitelja, mesara i drugih koji su morali brinuti o kvarljivosti robe. One su, poput čuvenih žitnih jama, bile karakteristični akcenti drevnih ravničarskih naselja. Ijetko tko danas zna kako su izgledale ove, na dugom iskustvu, koncipirane građevine...«, piše Bela Duranci, opisujući ih kao duboke rupe s nadzemnim dijelom natkrivenim krovom.

U ledare su u prošlosti – prema ovom opisu – zimi dovlačili sante leda s najbližih bara, močvara ili jezera i slagali ih na dno; red leda pa red slame, u više slojeva. Led je tako dugo trajao, mjesecima, hladeći pića i namirice koje su ovdje čuvane. U Subotici su kasnije, u dvadesetom stoljeću, postojale i tvornice leda.

Na fotografiji je ledara koja se nalazila pokraj Vermesove vile (fotografija je objavljena u publikaciji *Saznanja* 1999. godine). Ovaj objekt nije u grupi spomenuta tri iz parka, građen je kasnije, ali slikovito ilustrira građevine nastale iz bogatog iskustva ovog podneblja.

Buklijaš

Na fotografiji je **Marinko Šegrt, Pišin** (r. 1967.) u Sonti, snimljen 26. VIII. 2012. On je u ulozi *buklijaša*, tj. ceremonijal-majstora za svadbe. Dva tjedna prije svadbe mladoženja u Sonti angažira svoga šogora ili ujaka iz bliže, ili čak i dalje obitelji ili prijatelja za ovu zadaću. U nedjelju prvog tjedna ima dužnost obići svu mladoženjinu rodbinu i napraviti popis uzvanika svadbe. U mladinu rodbinu ne zalazi, jer običaj je da mladini roditelji sakupljaju uzvanike, osobno dolazeći u kuću svakog od njih. Ranijih godina običaj je bio da buklijaš ide sam po selu, a katkada je s njim išao mladoženja. Ovaj *buklijaš* je došao u moju kuću s okićenim fjakrom, mladoženjom, kumom i kočijašem.

Marinka je obukla mati. Ova nošnja sačuvana od predaka je dopunjena i obnovljena, pa se predaje s koljena na koljeno. Marinko je prijatelj budućeg mladoženje. Svadba će biti 8. IX. 2012. Mlada je **Sladana Domić, Dončeva**, a mladoženja **Damir Šimić, Elegov**. Mati budućega mladoženje je uredila kandižu, bukliju (čuturu) i fjaker. Budući da je mladoženja htio malo obogatiti tradiciju, krenuli su fjakrom po selu.

Svadbe su se pravile odmah poslije Božića, pa sve do poklada. U korizmi i adventu se nisu pravile, a također i u vrijeme velikih poslova kao što je žetva žita. U jesen su se pravile najviše, jer je jesen obilato donosila i hranu i piće. Za *buklijaša* se odabiraju osobe vedroga duha, koje imaju smisla za šalu, igru i pjesmu. U pripremi za svadbu *buklijaš* također sudjeluje.

Na sam dan svadbe se isto ovako uređivao. On je bio prvi u sali za svadbe dočekujući bandu, mladež, *enge*, djecu i druge svate i predvodeći svatovsku povorku kroz selo, idući na čelu povorke. On diktira tempo hoda svatovske povorke, vodi računa o djeci, tamburašima i *engama*, potičući ih na neprekidno sviranje, pjevanje i igranje. Svatovi su prvo odlazili u kumovu kuću, gdje su bili dočekani s tanjurima mesa, kolača i s bocama vina. Putem je *buklijaš* nudio gledateljima svadbe iz *buklije* da nazdrave budućem bračnom paru. S kumovima se kreće kod mladoženje. Od mladoženje se ide na ručak u veliku salu doma mladeži. *Buklijaš* iznosi prvu zdjelu juhe, a za njim slijede drugi muškarci i žene s juhom. Također, sva sljedeća jela, kolače i pića uvijek nosi *buklijaš*, prvi. On vodi računa o redu i jesu li svi svati dobro i dovoljno posluženi. S ručka se ide po mladu u njenu roditeljsku kuću. Tu *buklijaš* također nastupa prvi. Od mlade se ide na vjenčanje u općinu i crkvu.

Poslije vjenčanja svatovi idu u salu. *Buklijaš* raspoređuje mjesto gdje će tko sjediti. Sada mnogi svati, kao i mladini roditelji, odlaze doma presvući se u drugu odjeću i malo predahnuti. Pred večeru se vraćaju u salu. *Buklijaš* dočekuje mladine roditelje s dužnim poštovanjem pokazujući da su oni veoma važni,

zapovijedajući tamburašima da sviraju i pjevaju pjesme o roditeljima. Isto tako posebno dočekani gosti su kum i kuma, kao i stari svat i starosvatica.

Buklijaš je cijelu večer »budan«, pazi da netko nekoga ne uvrijeđi, kontrolira ima li hrane i pića u izobilju. Priječi nadmudrivanja i svađe. Posljednji ruča i večera.

U ponoć započinje mladina igra. *Buklijaš* oslobodi prostor za mladu i posadi je na stolicu. Oko mlade se formira krug uzvanika. *Buklijaš* u vis diže dva tanjura i zvečeći poziva uzvanike na igru. Naređuje tamburašima da sviraju. Uzvanici prilaze *buklijašu*, ubacuju novac u gornji tanjur i zaigraju par krugova s mladom. Dolaze već drugi, treći i ostali svati, vrteći mladu nekoliko sekundi. Netko može platiti da mlada malo sjedne i da se odmori. Tanjur se brzo puni papirnatim novčanicama (otprilike vrijednosti pola do jedne prosječne dnevnice). Đuvegijina mati je pripasana keceljom koju drži s obje ruke s donjim podignutim krajevima i u nju *buklijaš* istresa sadržaj tanjura. Ona odnosi novac u krilu, u drugu prostoriju gdje sjedi mladoženja i broji isti. Mati se opet vraća do *buklijaša*, jer je već opet pun tanjur. Sve se odvija vrlo dinamično, praćeno smijehom, pjesmom, igrom i muzikom u kojima *buklijaš* svesrdno sudjeluje. Kada se krug zainteresiranih za igru s mladom počne smanjivati, *buklijaš* objavi kraj razbijanjem oba tanjura, a ubrzo i objavljuje koliko je mlada zaradila.

Buklijaš je cijele noći »budan« i obazriv. Pred zoru se formira povorka od preostalih uzvanika koja prati kuma i kumu zajedno s mladencima do svojih kuća. Tamburaši pjevaju i sviraju »masne« bečarce. Poneki svat je podnapit i bahat, pa je tako zadaća *buklijaša* još u tijeku, sve dok se ne dovedu mladenci svojoj kući. Tek sada za njega nastupa opuštanje i odmor.

Ruža Silađev

Vrtićanci na proputovanju

Ako ste ikada pomislili da se u vrtiću samo igra i crta, ozbiljno ste se prevarili. Dokaz tome su mališani i njihove odgojiteljice iz vrtića **Marija Petković-Sunčica** koji su proteklih mjeseci bili na proputovanju. O, da. Dobro ste pročitali. Obišli su sve kontinente, saznali koje se države nalaze na njima, njihove znamenitosti, životinje...

No, krenimo redom. Po riječima odgojiteljice **Marine Ivanković Radaković** prva tema bila je stvaranje svijeta. Dotakli su se nakon toga i teorije Velikog praska, zatim su razgovarali o planetima, Suncu, Mjesecu, a u međuvremenu je došao i sv. Nikola koji je uz pomoć roditelja u vrtić donio novi Montessori materijal – kontinente i Europu. Tek tada je počeo pravi istraživački posao za skupinu *Cvjetića* (uzrast od 5 do 7 godina).

»Kako je taj materijal bio nov, odlučili smo se dodatno pozabaviti njime. Tako su djeca precrtavala određeni kontinent, crtala životinje koje žive na njemu, a naučila su i prikladnu pjesmu o kontinentima. Odlučili smo se da neki kontinent pobliže obradimo i organizirali smo glasovanje. Izabrana je Europa«, kaže odgojiteljica Ivanković Radaković i pojašnjava da su na isti način odabrali i zemlje koje će detaljnije upoznati.

Na popisu su se našle Rusija, Grčka, Srbija i Hrvatska. Na stolu je tijekom cijelog tjedna bila postavljena određena zemlja (dio iz materijala), zastava, glavni grad i razne znamenitosti. Među znamenitostima našle su se tako ruska babuška, grčke vaze koje su sami oslikavali, Olimpijada koju su organizirali u vrtiću, a dodijeljene su i medalje svim sudionicima Vrtićke olimpijade. Razgovarali su o sibirskim zimama, Sankt Peterburgu, Ezopu, Grčkoj

mitologiji, o slavi, guslama, ćilimu, **Vuku Stefanoviću Karadžiću**, koji je, osim azbuke, sakupljao bajke i narodne pripovijetke, pa su napravili poveznicu s **Balintom Vujkovim**, koji je djeci već poznat. Na ovome popisu našao se i neponovljivi **Jovan Jovanović Zmaj**, pa i *Pačja škola*.

Kroz grafomotoričke vježbe su naučili neka slova grčkog alfabeta (najstarije pismo koje se upotrebljava) i ćirilnog pisma. Obradili su *Bajku o ribaru i ribici* (Rusija), Ezopove basne (Grčka) i *Čardak ni na nebu ni na zemlji* (Srbija). No, to nije sve, na tjelesnom su učili igrati *kazačok*, srpsko kolo (koje se nalazi na UNESCO-voj listi nematerijalne kulturne baštine), govorili su o specifičnoj hrani spomenutih zemalja, brojali na tim jezicima, slušali glazbu zemalja koju su obrađivali. Sve ovo bilo je u korelaciji s raznim aktivnostima u vrtiću. No, to još uvijek nije sve, pred njima je sada »proputovanje« kroz Hrvatsku.

Radeći sve spomenuto uključili su se u *eTwinning* projekt u kom sudjeluje šest zemalja, a koji nudi platformu za odgojno-obrazovne djelatnike koji rade u školama i vrtićima europskih država sudionicama ovoga projekta. Zahvaljujući ovome projektu, mališani iz spomenutog vrtića su se putem ZOOM platforme 23. veljače susreli s mališanima iz Grčke. Predstavili su se jedni drugima, te su na svojim jezicima uz pomoć ilustracija koje su sami izradili ispričali po jednu basnu. Također su vršnjacima iz Grčke pokazali svoje radove koje su napravili upoznavajući se s njihovom zemljom. Susret je završen poznatom dječjom pjesmom *Kad si sretan*, koju su na engleskom jeziku mališani skupa otpjevali.

Ž. V.

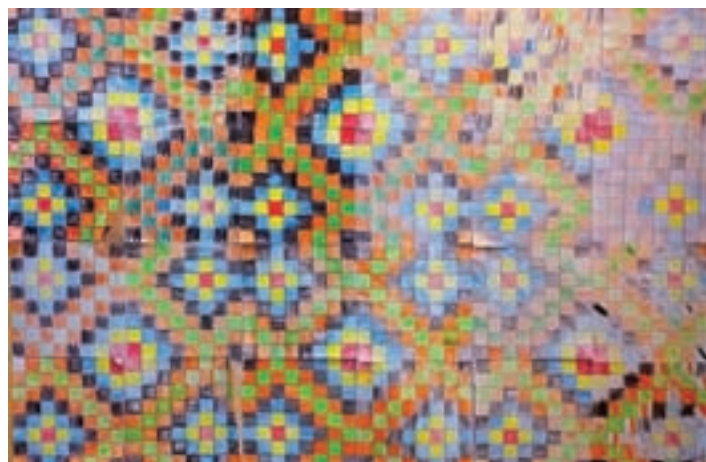
Čardak ni na nebu ni na zemlji –
Marko Stojaković

Grčke vaze – Petra Dević

Bajka o ribaru i ribici – Ines Jaramazović

Skupni rad – Ćilim

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Fabijan Dulić**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – 7. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: igranje video igara, ko-
 šarka i igranje s prijateljima
 VOLIM: smijati se, pričati šale, igrati igrice
 NE VOLIM: psovanje i svađu
 U SLOBODNO VRIJEME: igram igrice s prijateljima i bri-
 nem se o psu
 NAJ PREDMET: matematika, jer svaki sat radimo nešto
 zanimljivo
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: programer

551-045
Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesječnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel: 024 528682.

Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadordeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskoj parceli broj 31697/1 K. O. Donji grad (naručitelj projekta – AD TRŽNICA Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop*, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljović.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 2. 3. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

*Astra
Telekom*

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise,
upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 487 48 67 ; 487 42 41
ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-451-313/2021-01
DATUM: 24. 2. 2021.

Na temelju članka 5. pokrajinske skupštinske odluke o dodjeli proračunskih sredstava za financiranje i sufinanciranje programskih aktivnosti i projekata u području osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (*Sl. list APV*, broj: 14/15 i 10/17), članka 3. Pravilnika o dodjeli proračunskih sredstava Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za financiranje i sufinanciranje programa i projekata u području osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (*Službeni list APV*, broj: 10/20), a u vezi s pokrajinskom skupštinskom odlukom o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2021. godinu (*Službeni list APV*, broj: 66/20), Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice raspisuje

NATJEČAJ

ZA FINANCIRANJE I SUFINANCIRANJE PROJEKATA U PODRUČJU PODIZANJA KVALITETE OBRAZOVNO-ODGOJNOG PROCESA SREDNJEG OBRAZOVANJA – TROŠKOVI SUDJELOVANJA SREDNJIH ŠKOLA SA SJEDIŠTEM U AP VOJVODINI NA EXPOONLINE SAJMU OBRAZOVANJA »PUTOKAZI« U NOVOM SADU ZA 2021. GODINU

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice će, sukladno financijskom planu i financijskim mogućnostima u proračunskoj 2021. godini, financirati i sufinancirati projekte u području podizanja kvalitete obrazovno-odgojnog procesa srednjeg obrazovanja – troškovi sudjelovanja srednjih škola sa sjedištem u AP Vojvodini na EXPOONLINE sajmu obrazovanja *Putokazi* u Novom Sadu za 2021. godinu u iznosu od 1.000.000,00 dinara.

Pravo sudjelovanja na natječaju imaju ustanove srednjeg obrazovanja na teritoriju AP Vojvodine, čiji je osnivač Republika Srbija, Autonomna Pokrajina ili jedinica lokalne samouprave. Navedena sredstva namijenjena su za podizanje kvalitete obrazovno-odgojnog procesa srednjeg obrazovanja – za troškove sudjelovanja srednjih škola sa sjedištem u AP Vojvodini na EXPOONLINE sajmu obrazovanja *Putokazi* u Novom Sadu za 2021. godinu, koji će se održati u razdoblju od 24. do 26. ožujka 2021. godine.

Podnositelj prijave, uz prijavu na natječaj, treba priložiti:

- 1) presliku potvrde o poreznom identifikacijskom broju,
- 2) ponudu/predračun ponuđača za troškove sudjelovanja na EXPOONLINE sajmu obrazovanja *Putokazi* u Novom Sadu za 2021. godinu.

ODLUČIVANJE O ZAHTJEVIMA I NAČIN PRIJAVE

O dodjeli sredstava korisnicima odlučuje pokrajinski tajnik nadležan za poslove obrazovanja na prijedlog Povjerenstva za provedbu natječaja, koje razmatra pristigle zahtjeve.

Kriteriji za dodjelu sredstava sukladno članku 11. točki 2. alinejama 1., 2. i 5. Pravilnika o dodjeli proračunskih sredstava Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za financiranje i sufinanciranje programa i projekata u području osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini su:

veličina ciljne skupine kojoj je namijenjena online prezentacija ustanove,

stupanj uključenosti ciljne skupine kojoj je projekt namijenjen u online prezentaciju ustanove,

uključenost partnerskih institucija u realizaciju projekta.

Tajništvo zadržava pravo od podnositelja prijave, prema potrebi, zatražiti dodatnu dokumentaciju ili informacije.

Ukoliko prijavu potpisuje osoba po ovlaštenju, neophodno je priložiti uredno ovlaštenje za potpisivanje.

Prijava na natječaj se podnosi u pismenoj formi, na jedinstvenom obrascu koji se objavljuje na mrežnoj stranici Tajništva.

Jedna pravna osoba može podnijeti najviše jednu prijavu.

Rezultati natječaja se objavljuju na mrežnoj stranici Tajništva.

Rok za podnošenje prijave na natječaj je 4. ožujka 2021. godine.

Prijave s potrebnom dokumentacijom se podnose na adresu:

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu

i nacionalne manjine – nacionalne zajednice

»Natječaj za troškove sudjelovanja na EXPOONLINE sajmu obrazovanja 'Putokazi' u Novom Sadu za 2021. godinu«.

Bulevar Mihajla Pupina 16

21000 Novi Sad

Povjerenstvo neće razmatrati:

nepotpune prijave;

nepravodobne prijave;

nedopuštene prijave (prijave podnesene od osoba koje su neovlaštene i subjekata koji nisu predviđeni natječajem);

prijave koje se ne odnose na natječajem predviđene namjene;

prijave korisnika koji u prethodnom razdoblju nisu opravdali dodijeljena sredstva putem financijskih i narativnih izvješća.

Obrazac upitnika se može preuzeti od 24. veljače 2021. godine na službenoj internetskoj prezentaciji Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice: www.puma.vojvodina.gov.rs.

Informacije u svezi natječaja mogu se dobiti na telefon: 021/ 487 48 67, 487 42 41.

POKRAJINSKI TAJNIK, Zsolt Szakállas

Renata Stajner, trenerica plivanja i natjecateljica

AMBICIOZNO u novu sezonu

Proteklog vikenda odigrano je treće kolo ženskog državnog vaterpolskog prvenstva u okviru kojeg se bori osam ekipa. Među njima je i ekipa iz Sente koja se u prethodnom kolu natjecala s ekipom iz Beograda i utakmicu dobila rezultatom 13:11. U sljedećem kolu gostuju kod ekipe *Spartaka*. **Renata Steiner** igra za ekipu iz Sente i ovo joj je prvo službeno prvenstvo u ženskom vaterpolu, a s Renatom smo razgovarali o njezinim planovima na polju vaterpola i mnogim drugim sportskim temama.

»Već nekoliko godina planiram nadograditi svoju dugogodišnju karijeru trenera plivanja postajući trenericom ženske vaterpolske ekipe. Kako dosad nemam iskustva u igranju važnih utakmica u ovom sportu, bilo mi je logično da prvo isprobam kapicu, kako bih svojoj budućoj ekipi mogla dati pravi savjet i, prije svega, svoj trening temeljiti na onome što sam i sama okusila. Najbolji treneri su zapravo bivši igrači. Ništa nije bolji učitelj od iskustva i prakse«, rekla je Renata Stajner, objašnjavajući kako je došlo do toga da zaigra za ekipu iz Sente.

»Sombor i Senta već dugu niz godina imaju zajedničku suradnju kada je u pitanju ženski vaterpolo. Sombor dugo nema svoj klub, ali godinama ima dobre igračice koje onda treniraju s muškom ekipom u Somboru, a utakmice igraju za Sentu, a neke i za *Spartak* s kojima također imamo suradnju. Kada smo pokrenuli ideju da osnujemo žensku ekipu i u Somboru, ona je naišla na dobar odziv. Trenutno nam epidemiološke okolnosti ne idu u prilog, pogotovo jer bazen u Somboru ne radi, pa smo okrenuli situaciju u našu korist i radimo na pripremi uvjeta za što bolji početak osnivanja ženskog tima, među kojima je i moje stjecanje iskustva kako u vodi, tako i kroz razgovore i savjete s trenerom. Velika podrška u cijelom ovom procesu mi je **Saša Balaša**, koji je dio stručnog štaba ženske vaterpolo reprezentacije kao pomoćni trener. Zaista sam sretna i privilegirana što ga imam za svog mentora koji ima dugogodišnje iskustvo i bogato iskustvo kao trener ženskog vaterpola i općenito kao trener Vaterpolo kluba *Polet* iz Sombora.«

Već treće desetljeće u bazenu

U svijetu sporta Renata je poznata kao dobra trenerica plivanja. Plivače trenira već 12 godina i u tome uživa.

»Plivanje je moj sport. Plivanjem sam se počela baviti u dobi od 8 godina i imala sjajne rezultate, a onda sam ono što sam naučila htjela prenijeti na mlađe generacije koje dolaze. Treninge plivanja započela sam još kao srednjoškolka, a nakon što sam diplomirala na Fakultetu za sport, kao trenerica u plivačkom i Vaterpolskom klubu *Polet*, ne prestajem trenirati neplivače«, obja-

snila je Renata i dodala da je ono u čemu najviše uživa prilikom obuke to što radi s malim uzrastom i što može pratiti njihov razvoj od neplivača do perioda kada osvajaju medalje u plivanju.

»Gledam na to kao da im pružam pravu plivačku bazu iz koje, uz malo želje i puno truda, mogu postići sjajne rezultate.«

Na web mjestu Biciklističkog kluba *S team* iz Sombora stoji da je trenerica plivanja biciklistima Renata Steiner.

»Da, to je točno. Kao dio svog trenerskog posla i trenerskog rasporeda imam termine za ovaj naš uspješni biciklistički tim, točnije za njihove bicikliste. Kad sam dobila njihov poziv, imala sam dilemu hoću li previše proširiti svoj trenerski domet, ali jednostavno ne mogu suzbiti želju da svoje znanje i iskustvo u plivanju prenesem svima kojima je to potrebno, pogotovo kad mogu pridonijeti sportskom uspjehu djeteta. Suradnja koju imam s biciklistima je sjajna i imamo puno zajedničkih planova. Nadam se da će bazen uskoro početi raditi i da ćemo se punom brzinom moći vratiti treninzima.«

Da bismo dovršili priču o Renati Steiner s trenerske točke gledišta, važno je dodati suradnju i angažman koji su se dogodili u jesen prethodne godine i koji se razvijaju i čekaju da proleće i ljepše vrijeme zasjaju. Riječ je o njezinom angažmanu kao kondicijske i plivačke trenerice u Kajakaškom klubu *Sombor*.

»Priča o Kajakaškom klubu *Sombor* i moj trenerski status u njemu su za mene nešto novo i projekt kojem se posebno radujem. Volim osvježanje i nove izazove i upravo je to tako došlo u moj život. Zimsko razdoblje je razdoblje blagog odmora za ovaj sport, iako pokušavamo održavati neko stanje suhim treninzima. No, kajak je vodeni sport i djeca se posebno raduju treningu kajaka, tako da jedva čekamo malo toplije vrijeme i povratak u vodu«, rekla je Renata.

Zapaženi natjecateljski rezultati

Pored angažmana u nekoliko klubova, Renata pronalazi vrijeme i za svoje sportske rezultate. Uz vaterpolska natjecanja i treninge, velika joj je strast triatlon koji izdvaja kao svoj sport.

»Volim velike i složene izazove. Za mene je triatlon upravo to: sport koji zahtijeva visoku razinu spremnosti, izdržljivosti

i kondicije. Volim svaku od disciplina ovog sporta. Kao bivša plivačica svakako kao adut izdvajam plivanje, a jedno vrijeme sam mu posvećivala posebnu pažnju plivajući razne maratone u otvorenim vodama. Volim i trčanje, gdje posebno izdvajam trail, trčanje u prirodi. I ovdje sam osvojila nekoliko medalja u dobnim kategorijama, a prošle godine isprobala sam se u biciklističkom natjecanju. Točnije: sudjelovala sam u kronometru na razini državnog natjecanja i osvojila peto mjesto. S obzirom na to da nemam odgovarajuću opremu i da nisam posebno trenirala za ovo natjecanje, postignuti rezultat je zaista sjajan. Ipak, odlučila sam okupiti sve ove discipline i svoja sljedeća natjecanja usmjeriti isključivo na triatlon.«

Što se tiče ciljeva za ovu sezonu, Renata je jasna i svu svoju pažnju usredotočuje na half Ironmana distancu, u kojoj će se okušati na jesen.

»Bila sam spremna za ovu distancu i prošle godine, ali natjecatelj u meni ne bi bio zadovoljan završetkom utrke i pronalaskom sreće u sudjelovanju. Volim se popeti na postolje, dati sve od sebe i pobijediti.«

Kad govori o pobjedama, čini to s posebnim žarom. U njoj karijeri ima mnogo medalja, ali posebno izdvaja onu koju je osvojila za prvo mjesto u kategoriji i četvrtu u apsolutnom plasmanu na Kupu Srbije u triatlonu, koji je održan u Somboru, »jer je najljepše da se natječeš i pobijediš u svom gradu«. Osvojila je mnogo pokala u triatlonu, tako da u svojoj arhivi ima treće mjesto, pa još jedno prvo mjesto u kategoriji i prvo mjesto u apsolutnoj kategoriji.

Renata ne može odlučiti uživa li više u pozivu trenera ili natjecatelja, ali jedno je sigurno: u oba ostvaruje sjajne rezultate i zacijelo ćemo još dugo pisati i čitati i o jednim i o drugim njenim uspjesima.

Gorana Koporan

POGLED S TRIBINA

4 x 4

Naslov ovoj tjedne kolumne bi vas mogao asocirati na pogon na sva četiri kotača, ali ima neke sličnosti. Jer tjedan za nama obilježila su četiri velika postignuća hrvatskih predstavnika u četiri posve različita sporta. Preciznije: u skijanju, tenisu, vaterpolu i nogometu. Na četiri strane svijeta: Italiji, Rusiji, Nizozemskoj i Australiji.

Najbolji hrvatski skijaš sadašnjice **Filip Zubčić** osvojio je drugo mjesto u utrci paralel veleslaloma i donio Hrvatskoj novo odličje sa svjetskih prvenstava. Tako će Cortina d'Ampezzo biti upisana u anale hrvatskog skijanja zbog prvoga odličja nakon ere **Ivice** i **Janice Kostelić**.

Snijeg je bio taličan za nogometaše *Dinama* na gostovanju u Krasnodaru, a niti minus deset Celzija nije smetalo *modrima* da zabiju tri pogotka (**Petković 2**, **Atiemwen**) i ponesu lijepu prednost pred uzvrat u Maksimiru. Pobjeda od 3:2 ne bi smjela ugroziti očekivani plasman među šesnaest najboljih momčadi Lige Europe.

U Rotterdamu je bilo zbilja vruće *barakudama*, koje su tek nakon sretnih peteraca uspjele svladati Rusiju u borbi za treće mjesto na olimpijskim kvalifikacijama i posljednjoj vizi za Tokio. Promjenljiva forma i neplanirani porazi isprva od Rusije u kvalifikacijskoj skupini, a potom od Crne Gore u polufinalu, posve su unijeli nemir u redove nekadašnjih svjetskih prvaka i jedne od najboljih svjetskih vaterpolo reprezentacija. Ali obrane **Popadića** spasile su čast i vizirale putovnice za olimpijski turnir.

Još vruće je bilo na zbilja drugom kraju svijeta, u Australiji, gdje se igrao prvi teniski Grand Slam turnir ove 2021. godine. **Ivan Dodig** je u paru sa Slovakom **Polašekom** uspio trijumfirati u igri muških parova i sa svojim ukupno petim naslovom na najvećim natjecanjima postao najtrofejniji hrvatski Grand Slam tenisač. Vrijedi istaknuti kako je plasman u polufinale izborio i par **Mektić-Pavić** što samo potvrđuje snagu i kvalitetu u ovoj kategoriji bijeloga sporta.

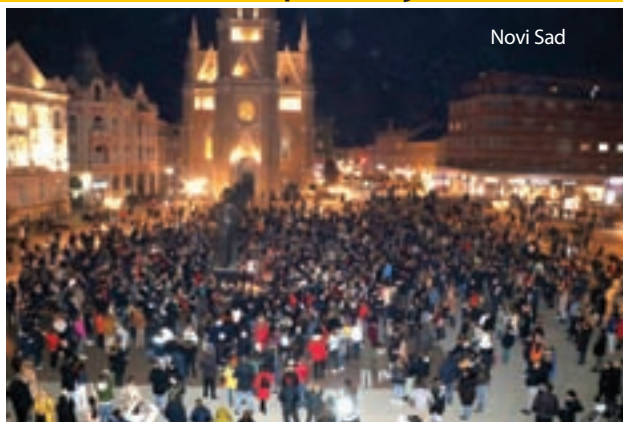
Zbilja je bio lijep i navijački ugodan ovaj sportski tjedan koji je i praktično potvrdio sportsku svestranost jedne tako male države kakva je Hrvatska. Ali talent i veliko srce njenih sportaša ponovno su nadvisili protivnike i okolnosti, donijevši vrijedne rezultate. U punom pogonu na sva četiri sporta i četiri različite podloge (snijeg, trava, voda i cement).

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Oproštaj od Đoleta

Novi Sad

Sarajevo

Pula

Zagreb

Iz Ivković šora

Vandrovo malo...

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jeto, da vam ispriopovidam: one prijašnje nedilje, bio niki lip dan, posli užne veli meni moja snaš Jela da bi digod išla malkoc u vandrovku. Al ne bi ni kod kog zadugo, a i digod di je zdravo davno bila. Da pravo velim: meni se baš ni nije išlo. Volim posli nediljne užne malkoc »potpačit« peč u zapečku pa pridrimat onako polak sideći kugod lin mačak, al ajd kad je baš navalila... Opravili se mi, metnila koji kolač u niku plastičnu zdilicu od sladoleda i ajd. Di ćemo, kudak ćemo, palo meni napamet da još nisam bio od proštenja na Rvackim Majuru i na Vanteleku. Ovim novim putom stigli mi lipo i začas do proštenjišta, pa skrenili prugom i pravac na Vantelek, Mikićevo. Tamo imam brata od tetke i eto da ga malkoc obađemo. Tiram ti ja tako limuzinu lagano, sve njive lipo izrađene i poorane, ma milina. Al to me, čeljadi moja, i rastužilo. Ma, ne priđe čovik ni dvajst-trist fati kad na njivi, a zemlja lipa crna, masna da lipča ne mož bit. Al svudan po njivama se žuti kolubar žute zemlje. To vam velim, ta sve su to bili salaši! Sad samo hrpice žutice, ostalo kad se rasturo naboj od zidova. Ni traga životu, a na svakim je još bilo i litnja kujna, košara, svinjaki, volarice... Ma, šta da vam divanim, čeljadi moja. Sve se te uspomene i čitavi životi pritvorilo u kolubarčiće žutice od kad-godašnji zidova. Lipo da čovik zaplače šta se to uradilo od ovog našeg običnog paorskog svita. Na svakim tim salašu je bila čitava mala fabrika zdrave rane, svaka je avlija bila po jutro zemlje, okolo su bile vočke, na stotine, a u avliji svakojakog pileža, gusaka, pučaka, morkača, kokošaka nebrojeno, a di su svinje, krave, junad, ovce? Jeto, o tim vam divanim. To bi sad i ta Evropa cinila, cigurno. Obašo je vaš Braniša i sve ove moderne dućane, velike, pune svega i svačega, što bi kazli od igle do lokomotive al mi borme nigdi nije zamrišila domaća šunka i divenica, čvarklin ni žmare, a čujem u bilim svitu se taka rana borme i triput skuplje plaća. Znadu tamo čeljad šta valja a šta nevalja, al jeto, nema tog više, ostali samo žuti kolubari na njivama. Tiram tako zamišljen pa sve ne virujem: ta od Prćićovog kaštela pa sve do Gurđinog križa nema više ni jedan salaš! Nestali. A bilo je, borme, avlija do avlije: bać Remije Nimca, pa Antuna Nimca, mog tetka, pa Crnkov, pa bać Ice Nimca, pa Kriste Baičke, moždar sam kojeg i propuštijo a sve to bilo na dvi duži. Ni to Mikićevo, a bilo je čitavo i ne baš malo selo, se ne mož pofalit: ostalo samo par familija, a po kuća prazno i napušteno. Oće I se to kogod opet sitit pa obnovit jel neće, pokazaće vrime al mislim da neće. Svita nema, i ono što je ostalo na salašima je staro i jedva priživljava. I jeto: mi se malo izgostili kod mog brace, popili kafu i počastili se i ajd natrag u Ivković šor, triba već i namirivat. Pa, čeljadi moja, jeto vam ova tužna pripovitka pa kažite sami jal je vako dobro jal nije. Ja bi kandar ipak stojo na salašu neg u tim soliterima. Moždar sam staromodan, mator pa i malkoc zaostanut. Zbogom.

RECEPT NA TACNI***Keksi s bademima***

Ove hladne dane koristim kako bih provela malo više vremena u kuhinji, zagrijala atmosferu pećnicom i ispekla sve čega se ovih dana mogu sjetiti. Ovom su prigodom na današnji tanjur došli medenjaci s bademima, koje nikada prije nisam radila, ali jesam ih probala i uvijek me očarao njihov nježni okus. Prenosim recept ako i vi tražite spas od ovih nižih temperatura u pećnici, a kasnije i ispod deke, s dobrim filmom i prekrasnim keksima.

Potrebno: 1 jaje / 100 g meda / 100 g maslaca / 250 g mekog speltinog brašna / 50 g mljevenih badema / 1/2 žličice praška za pecivo / sol / 1 žličica cimeta / 1 žličica đumbira / naribane kore naranče / 2 žlice mljevenog badema za ukras / malo meda za mazanje.

Postupak: Umutiti jaje mikserom, a zatim dodati med i nastaviti miješati dok smjesa ne postane pjenasta. Dodati maslac rastopljen na sobnoj temperaturi i miješati da se sjedini. U posebnoj posudi pomiješati brašno, prašak za pecivo, sol i začine. Dodati suhe sastojke u posudu s jajetom i nastaviti miješati dok se sve ne sjedini. Na kraju dodati naribanu koru naranče. Zamotati tijesto u prozirnu foliju ili staviti u vrećicu i ostaviti pola sata u hladnjaku. Nakon pola sata razvući tijesto na pola centimetra debljine i izrezati tijesto u željeni oblik. Zagrijati pećnicu na 170 stupnjeva i peći 12 minuta. Nakon hlađenja, kekse premazati medom i uvaljati u nasjeckane bademe. Dobar tek!

Gorana Koporan

NARODNE POSLOVICE

- * Sreća je kao groznica: koga hoće, toga spopadne.
- * Brzo se suše suze za tuđom boli.
- * Dok novac govori, istina šuti.

VICEVI, ŠALE...

- Idu dva pijanca ulicom, vide taksista i pitaju ga:
 – Koliko treba da odvežeš tri osobe do Karlovca?
 Taksist odgovara:
 – Ali vas su dvojica!
 Na to će jedan:
 – Pa zar ti ne ideš s nama?

Priča mi prijatelj iz Amerike da mu treba četiri sata da obiđe imanje autom.
 Rek'o, imao sam i ja takav auto, pa sam ga prodao.

MUDROLIJE

- * Ako ti se ne sviđa ono što dobijaš, promijeni ono što daješ.
- * Kada padaš, ne zaboravi dvije stvari: tko te gurnuo i tko te nije zadržao. To će ti sigurno trebati kada ponovno staneš na noge.
- * Najbolji vladar je onaj koji zna vladati sobom.

Vremeplov – iz naše arhive*Ljubav iz baba-Mandine kuhinje, 2006.*

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za rekonstrukciju, dogradnju i prenamjenu postojećih poslovnih objekata u poslovno-skladišni objekt na kp. br. 900/2, 900/15 i 900/19 K. O. Novi grad za potrebe urbanističko-arhitektonske razrade lokacije
(naručitelj projekta *CIM GAS d.o.o.*)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop, d.o.o. Bačka Topola*.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju višeporodičnog stambeno-poslovnog objekta na k. p. br. 1109, 1110, 1111, 1112 i 1127 K. O. Stari grad na uglu ulica Arsenija Čarnojevića i Sterijine u Subotici s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije
(naručitelj projekta – *City Invest gradnja d.o.o.*)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop, d.o.o. Bačka Topola*.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

.....

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju poslovnog objekta s apartmanima i rekreacijsko-relaksacijskim sadržajima na k. p. br. 1389/1 K. O. Palić na uglu ulica Kanjiški put i Olge Penavin na Paliću s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije
(naručitelj projekta – *Isa Dautovski*)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop, d.o.o. Bačka Topola*.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

.....

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju višeporodičnog stambeno-poslovnog objekta na k. p. br. 7403, 7404, 7405, 7406, Donji grad na uglu ulica Matije Gupca i Sonje Marinković u Subotici s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije
(naručitelj projekta – Aleksandra Čolić)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop*, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

.....

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju kompleksa logističkog centra s upravnom zgradom i objektom za tehnički pregled kamiona na k. p. br. 36108/2, 36109, 36110, 36111, 36112/1 i 36112/2 K. O. Donji grad, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije i uređenjem predmetnog prostora.

(naručitelj projekta – PROLOGIS d.o.o.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 5. do 11. ožujka 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop*, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 5. do 11. ožujka 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nator iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Putopisi životnih destinacija mojih bližih

Priča koju nosi vjetar

- * Idem u Nizozemsku.
- * Kako ćeš ići kada su granice zatvorene, a cijeloj epidemiološkoj situaciji nema kraja?
- * Našao sam posao.
- * Hoćeš li ostati?
- * Pa da.

Još jedan u nizu ovakvih razgovora. Sada, po inerciji, puštam scenarij. Oni ustrajno odlaze, a ja ostajem još ustrajnija i istražujem mjesta koja su odabrali. Možda bih trebala ozbiljnije voditi evidenciju i pisati više o tim mjestima i na kraju ih objaviti pod naslovima *Putopisi o životnim destinacijama mojih prijatelja*. Za sada smo gotovo osvojili Europu i sigurno pokrili sve kontinente. Razbacano, nema što.

Nizozemska je Amsterdam, Nizozemska je bicikl, Nizozemska su tulipani i cvijeće, ali Nizozemska su za mene danas vjetrenjače. Sve se nekako razilazi u vjetru, planovima, željama i nadanjima, a sada kao u dobrom starom mlinu, treba nam samo nova obrada i kruh će opet jednako dobro mirisati.

Zemlja puna vjetrenjača

Kako stvari stoje, skoro ću otići u Nizozemsku. Ne zauvijek, ali svejedno, u posjet i želim znati na kojem mlinu se zaustaviti, s kojom vjetrenjačom pozirati za čestitke iz Nizozemske.

Kako to obično biva, započinjem s najprepoznatljivijim predstavnicima. Predstavljam vam Kinderdijk i obavještavam da ovo nije samo jedna vjetrenjača već čitav park vjetrenjača. Riječ je o mreži od 19 vjetrenjača, smještenih u provinciji Južna Nizozemska, izgrađenih u 18. stoljeću, koje se koriste kao alat za upravljanje vodama za sprječavanje poplava. U dvije vjetrenjače smješteni su muzeji koji su pod zaštitom UNESCO-a. Vjetrenjaču možete obići brodom koji vas vodi pored vjetrenjače ili prošetati ili biciklom uokolo.

Zaanse Schans, u konceptu, sličan je parku vjetrenjača. I ovdje se može puno učiniti, zapravo možete ući u mnoge vjetrenjače, a neki su muzeji i trgovine. Vožnja biciklom po okolici, uživanje u šetnji ili istraživanje nekih lokalnih trgovina samo su neke od ideja.

Sljedeća na listi je vjetrenjača Molen de Valk, smještena u Leidenu, izgrađena 1785. godine, a ova je vjetrenjača ujedno i najprepoznatljivija značajka ovog mjesta. Najbolja stvar kod ove vjetrenjače je što i dalje radi posao za koji je izgrađena, melje pšenicu u brašno, pa kao suvenir možete ponijeti vreću brašna samljevenog u vjetrenjači, a na prvom katu vjetrenjače možete vidjeti jedino preostalo prebivalište mlina u zemlji.

Harlem je još jedan prekrasan grad koji ima kultnu vjetrenjaču, a riječ je o Molen de Adriaan. Vjetrenjača postoji od 18. stoljeća, ali je potpuno uništena u oluji 1930-ih. Kasnije je obnovljena i pretvorena u muzej koji vam govori o Nizozemskoj i vjetrenjačama te kako su transformirali zemlju. Ne samo da je vjetrenjaču sjajno posjetiti već je i sam Harlem lijep i vrijedan posjeta.

Ne zato što je u blizini Harlema, i što je daleko poznat, niti zato što će zasigurno biti na svačijem popisu prilikom posjeta Nizozemskoj već zato što na temu vjetrenjača ima puno toga za ponuditi. Na redu je Amsterdam i njegova vjetrenjača De Gooyer, jedna od najpoznatijih amsterdamskih vjetrenjača. Izgrađena je početkom 16. stoljeća. Nije na mjestu gdje je prvi put sagrađena, jer je premještena po Amsterdamu. Svake prve subote u mjesecu imate priliku uhvatiti vjetrenjaču kako se okreće.

I sada kada sam ih izbrojala nekoliko važnijih, dobro je znati da drugog vikenda u svibnju 950 vjetrenjača širom Nizozemske otvara svoja vrata u sklopu Nacionalnog dana mlina, a ovo je izvrsna prilika jer je ulaz besplatan, a svi mlinovi pokreću svoje vjetrenjače. Priča je dobila i mjesto i vrijeme, samo još da ubacimo aktere i sve se vratilo u normalu.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, **MED**

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

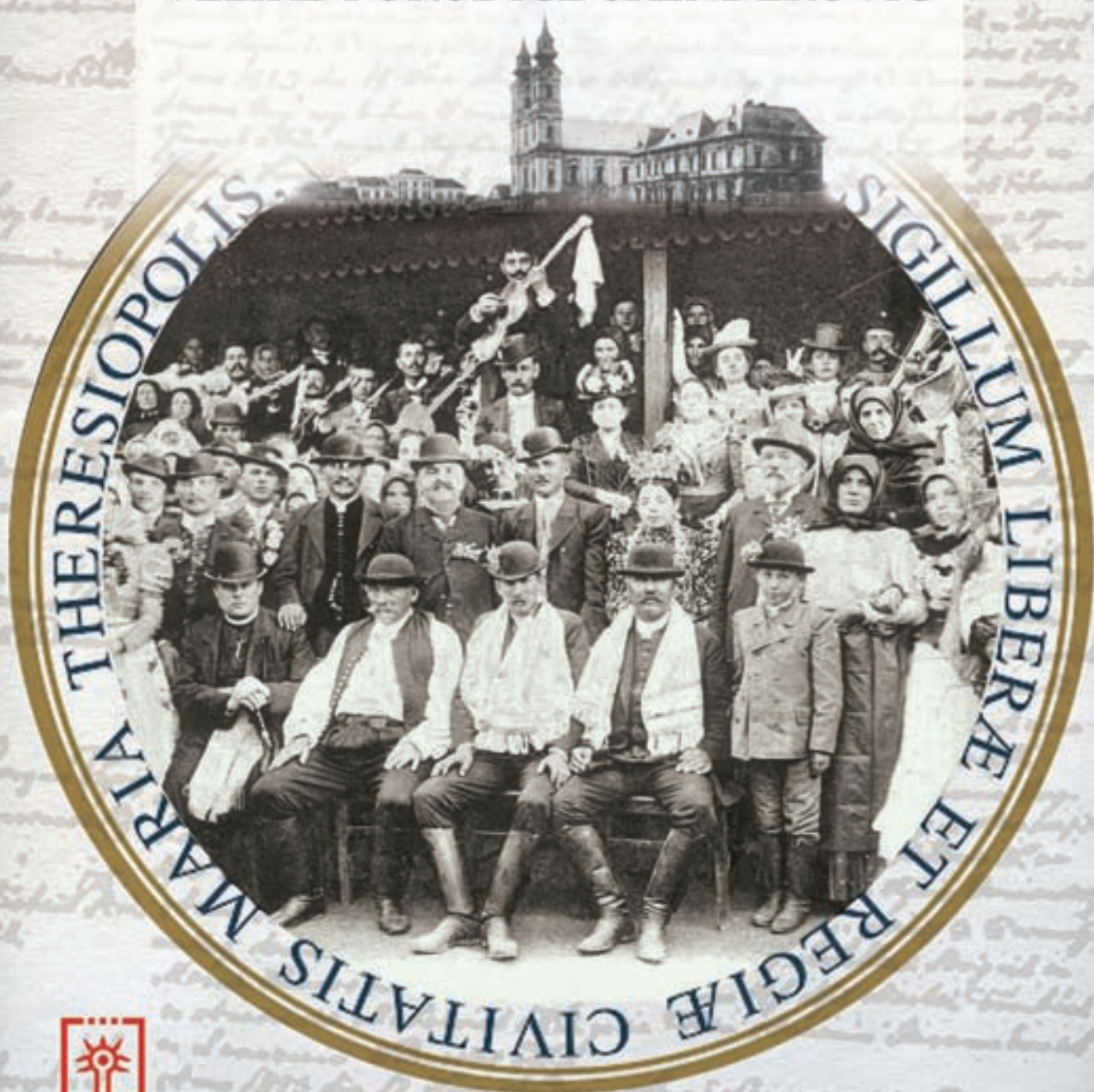
KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Ivan Skenderović

TRAGOM STARIH MATIČNIH KNJIGA U SUBOTICI

POVIJEST JEDNE MALE GRANE
VELIKE PORODICE SKENDEROVIĆ

Knjiga se može kupiti u ZKVH-u po cijeni od 800 dinara.